

Rozhovor

Michal Lukeš:
Muzeum, má láska.
A těším se na výuku **4**

Academia

Kateřina Šámalová:
Nová univerzitní
ombudsmanka **12**

Studenti

Marek Beneš:
Vůdce hladové
smečky **22**

Scientia

Martin Loučka:
Paliativní péče?
Standardní věda **30**

Knihy

Pavel Hošek:
Chasidské příběhy
mne proměnily **48**

Umělecký ředitel Karel Och

Karlovarský festival jako galerie **filmů**

Knihkupectví Karolinum

Celetná 18, Praha 1

(+420) 224 491 448

knihkupectvi@ruk.cuni.cz

www.knihkupectvikarolinum.cz

FOTO Hýnek Glas

**Vážené a milé čtenářky,
vážení a milí čtenáři,**

už více než rok vstáváme každé ráno s vědomím, že se do Evropy vrátila válka. Ukrajina drží – za velkých obětí – ruskou rozpínavost stovky kilometrů od našich hranic, ovšem nepřímé dopady konfliktu pociťuje Česko i tak. Přináší to nejen akademikům, vědcům a vědkyním, studentkám či studentům, ale většině obyvatel naší země mnohé strasti a potíže, na něž nebyli zvyklí – tíží je inflace, ceny rostou. A jak čerstvě víme, strukturální problémy českého státu přinášejí poprvé po mnoha letech (!) vážně míněné návrhy na krácení vědeckých rozpočtů.

Tím vším se nesmíme nechat otrávit. Jak říká v novém vydání magazínu *Forum* profesor psychiatrie Jan Veveřa: „Pozitivní příklady a naděje snižují frustraci.“ Nenaříkejme, budme prosím pozitivní, tvořiví, dělní a veselí myslí, byť musíme denně překonávat více překážek, nežli tomu bylo v uplynulé dekádě. Jsem hrdý, že Univerzita Karlova je plná kreativních a chytrých lidí, kteří dodávají české a evropské společnosti nápady, vzdělání a leckdy i radost. Dávají naději, že to úsilí má smysl. Těší mne, kolik absolventek a absolventů UK ovlivňuje kulturní i společenské dění: jen v tomto vydání, jež držíte v rukou nebo čtete v elektronickém PDF, přinášíme rozhovory s generálním ředitelem Ná-

rodního muzea, s uměleckým ředitelem Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary (KVIFF), s ředitelkou Divadla Spejbla a Hurvínka anebo třeba i s ředitelem úspěšné spin-offové firmy DIANA Biotechnologies.

Nezahálíme ani my. Usilovně pracujeme na modernizaci vizuálního stylu UK, otevíráme mini-grantové PR soutěže studujícím (jako je druhý ročník klání *UKa!* cílený i na propagaci Karlovky do zahraničí) a na vaše dotazy odpovídá přímo i rektorka profesorka Milena Králíčková, jež v končícím akademickém roce vystupovala s členkami a členy kolegia v podcastech *Stop-time* – a na fakultách nabízí i osobní *Setkání s rektorkou*. Nesmutněme, užijme si tedy léto i prázdniny v plné parádě! Vždyť utečou tuze rychle – ať se na to díváme aristotelskou optikou či teorií relativity – a brzy se zase sejdem na Karlovce.

Příjemné a inspirativní čtení!

Martin Vlach

prorektor UK pro vnější vztahy

Aktuální články i archiv
tištěných vydání najdete
na ukforum.cz

Obsah

Forum 2/2023, sešit č. 62
Časopis Univerzity Karlovy

Vydává

Univerzita Karlova

Redakce

Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1,

Odbor vnějších vztahů

Redakci řídí

Martin Rychlík

Odpovědný redaktor

Jiří Novák

Telefon

224 491 248

E-mail

forum@cuni.cz

Grafická úprava

Filip Blažek, Eliška Kudrnovská,

Designiq

Foto na titulní straně

Hynek Glos

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Redakce si vyhrazuje právo na úpravu

autorských příspěvků a jejich krácení.

Forum je rozšiřováno zdarma na

akademické půdě. Vychází čtvrtletně.

Za obsah článku plně zodpovídá jeho autor.

Stanoviska obsažená v textu nemusejí

vyjadřovat názor redakce.

Vaše ohlasy, připomínky a tipy na další

náměty pro Forum uvítáme na adrese

forum@cuni.cz.

Toto číslo vyšlo v červnu 2023.

Registrace MK ČR 72 79

Tištěná verze: ISSN 1211-1724

Rozhovor

MICHAL LUKEŠ – Muzeum, má láska. A těším se na výuku / 4

Anketa

AI tu je. A bude sílit / 10

Academia

KATEŘINA ŠÁMALOVÁ – Respekt a nestrannost jsou zásadní / 12

ŠÁRKA HOMFRAY – Bezpečná univerzita pomůže všem / 14

MICHAL LOUČ – Za lustry z lágru / 16

Je vidět, že se s námi počítá / 20

Studenti

MAREK BENEŠ – Vůdce hladové smečky / 22

MARTIN ANDRES – Na hendikep nikdy nehřeším / 26

Školní chemie v praxi, ale jinak / 28

16

Scientia

MARTIN LOUČKA – Paliativní péče? Věda jako každá jiná / 30

EVA FROŇKOVÁ – O tom, co zabíjí vědeckou tvořivost / 34

JAN VEVERA – Pozitiva a naděje snižují frustraci / 36

MARTIN KOPEČEK – Tiskneme pro medicínu, ale i pro radost / 40

Varia

DENISA KIRSCHNEROVÁ – Hurvínek patří do rodiny / 42

Genius loci

Do Jinonic modernějších / 46

Knihy

PAVEL HOŠEK – Chasidské příběhy mne proměnily / 48

42

Historie

ANTONÍN DOLEŽAL – Není nic hezčího než křik novorozence / 52

Alumni

KAREL OCH – Karlovarský festival jako galerie filmů / 54

MARTIN DIENSTBIER – V inovacích musí Česko přidat / 58

Kronika / 60

Postscriptum

Ostravský „kocour“ s foťákem / 64

22

Muzeum, má **láska**. A těším se na výuku

Univerzita Karlova prodloužila partnerské memorandum s Národním muzeem. „Letos otevíráme společně i nový studijní program, který se jmenuje *muzejní studia*,“ říká generální ředitel NM Michal Lukeš, jenž je hrdým absolventem historie z FF UK. Největší muzejní instituci v Česku vede již přes dvacet let. Co plánuje? Co zažil v Sýrii či na Tchaj-wanu? A o čem si soukromě povídal s japonským císařem? To prozradil magazínu *Forum*.

TEXT Martin Rychlík FOTO Vladimír Šigut

Vrátil jste se před časem z mise na daleký Tchaj-wan. Co jste tam pro Národní muzeum (NM) s náměstkem Michalem Stehlíkem domlouvali, jak to probíhalo – a dopadlo?

Domlouvali jsme tam, co jiného než výstavu (*směje se*). My s Tchaj-wanem spolupracujeme už mnoho let; už před osmnácti roky jsme tady u nás, v historické budově Národního muzea, připravili výstavu, která se jmenovala *Formosa tisíce tváří*. Potom jsme dělali výstavu českých loutek, jež byla roku 2006 v Taipei. Jsme v průběžném kontaktu.

Ovšem už téměř dvě dekády mám veliký sen, který se teď – doufejme – přibližuje k naplnění, kdy

chystáme velikou výpravnou výstavu ze sbírek Národního palácového muzea. To je tchajwanské muzeum, které má ve sbírkách asi 700 tisíc předmětů a značné počty z nich pocházejí z kolekcí čínských císařů, shromažďovaných po celá staletí.

Když říkáte „chystáme“, můžete nám prozradit její harmonogram?

Začali jsme si o tom povídat již někdy před zmíněnými dvěma dekádami a nyní snad nazrává čas, že se podaří takto velkou výstavu uspořádat v první polovině roku 2025. O tom s vedením Národního palácového muzea hovoříme a teď „přivázíme“ pří-

slib, že jsou připraveni s námi výstavu udělat a zapůjčit nám i své nejvzácnější předměty. Samozřejmě potřebujeme ještě vyřešit spoustu organizačních i legislativních záležitostí.

Podobně jako z Egypta pro Sluneční krále, že? To může být těžké.

Ano, bude to ještě složitější vše dopilovat. Aktuálně na on-line poradách s kolegy z Národního palácového muzea řešíme obsah. Shodli jsme se, že v NM představíme stovku unikátních předmětů od nejstarších dob do 19. století a budeme vyprávět sto jejich příběhů. Závazný příslib konání i téma výstavy tedy máme, teď se musíme vrhnout na rutinní práci: uzavřít smlouvy, zajistit garanci financování výstavy i dotvořit scénáře a vše, co k tomu patří.

K vaší práci nevyhnutelně patří jednání s vrcholnými politiky. S kým jste se na Tchaj-wanu viděl, s jakými nejvyššími představiteli země? Jaká jste měli jednání?

Účastnil jsem se mise jako člen české delegace pod vedením paní předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, kdy jsem se – jako řadový člen – viděl s prezidentkou Tchaj-wanu i s premiérem země. A sólo jsem se potom, samozřejmě, potkal rovněž s ředitelem palácového muzea, jenž má statut ministra, a jednal jsem též s ministrem kultury.

Teď, prosím, trochu obecněji: Muzeum vedete přes dvacet let, takže s jakými nejzajímavějšími politiky jste se setkal? Viděl jste třeba amerického prezidenta?

Toho jen z dálky, když v Česku byl Barack Obama (2009); byl jsem pozván na jeho projev. Zdvíhlostně jsem se „potkal“ s řadou prezidentů, ať už na společenských akcích, anebo když navštívili náš Národní památník na Vítkově. Raději ale řeknu, která událost mě hodně zasáhla. A to bylo setkání s polským prezidentem Lechem Kaczyńským, když navštívil Vítkov, aby tam položil věnec ke hrobu neznámého vojína. Bylo to jen pár týdnů před tím, než zahynul při letu do Katyně u Smolenska (2010). To je smutná vzpomínka, neboť jsem se potkal nejen s ním, ale i řadou jeho spolupracovníků, kteří v tom letadle rovněž zahynuli...

A jakou byste vyzdvihl kulturní osobnost? Poznal jste kupříkladu papeže?

To ano, zesnulého papeže Benedikta XVI. Opět jsem byl ovšem jen účastník nějaké velké akce... (vzpomíná). Ale teď musím říct, že jako velmi zajímavá „osobnost kulturně-politická“ mi přišel během krátkého *talku* na britské ambasádě současný král Karel III., tehdy korunní princ Charles. Abych se však nevytáhal, byl jsem mu samozřejmě spíše toliko představen a jak bývá ve zvyku, on prohodil s každým hostem recepcí pár podobně zdvořilostních slov.

Krále tedy znáte. Co nějakého císaře?

Podobně to bylo kdysi dávno s japonským císařem Akihitem, ještě za prezidenta Václava Havla na Pražském hradě v roce 2002. Tam jsem byl představen japonskému císařskému páru, který měl na každého účastníka asi tak dvě sekundy, ne víc, ale já s ním strávil určitě přes minutu času! To je věc zcela „nad protokol“. On je uznávaným odborníkem v oboru mořské biologie a napsal několik knih o rybách, a když zjistil, že jsem z Národního muzea, otevřel tohle téma svojí odborné práce i záliby. Dva roky nato se mě pak nějakí podnikatelé ptali pod císařovým portrétem na japonské ambasádě, jestli vím, kdo to je, tak jsem jim říkal, že ano – a že jsem si s ním asi dvě minuty povídal o rybách... Muse-li si myslet, co jim to plácám (*směje se*). Nechci tu ze sebe dělat Forresta Gumpa; všechny příležitosti samozřejmě pramení z prestižní pozice generálního ředitele Národního muzea, to je jasné.

Když jste hovořil o britském králi, je pro vás inspirací britské muzejnictví obecně a třeba i konkrétněji samo věhlasné British Museum, onen kolosální institut?

Určitě, britská muzea jsou nám inspirací a bylo tomu tak i při tvorbě našich nových expozic. S londýnským Britským muzeem jsme v kontaktu. Spolupracujeme též s Přírodopisným muzeem (Natural History Museum), ale z Velké Británie bych ještě zmínil Skotské národní muzeum v Edinburghu,

jež není až tak veliké a je to instituce, která rovněž vznikla jakožto národní muzeum ve velké monarchii a má podobnou historii i složení sbírek, jako máme my. S tím skotským jsme si tedy logicky trochu víc „rozuměli“, řečeno v nadsázce (*usmívá se*).

Začali jsme Tchaj-wanem, vzpomínám na svoji zkušenost z japonských muzeí... Jsou asijská muzea inspirativní technologickými trendy, nějakými hi-tech figly?

Teď jste to řekl. Mají skvělé technologie, mnohdy však nemají tak pestré sbírky, ale v IT jsou napřed, využívají je velmi moderním způsobem. Na druhou stranu: někdy mají technologie, ale možná nemají až tak dobré nápady jako my v Čechách. Ostatně součástí zmíněné výstavy z Národního palácového muzea budou i multimediální programy, které společně vytvoříme.

Takže když cestujeme po světě a hovoříme s kolegy, není to pouze jednostranná inspirace. Myslím, že se obohacujeme navzájem a musím dodat, že se na nás Čechy, nejen na Národní muzeum, teď hledí pozitivně a trochu i jako na svého druhu „muzejní velmoc“.

Proč?

Protože se tady za poslední léta podařila spousta výborných věcí: vzniklo mnoho moderních expozic, posunuli jsme se výrazným způsobem kupředu a ve světové muzejní obci se to ví. Ostatně loni, v roce 2022, proběhla v Praze generální konference Mezinárodní rady muzeí (ICOM), na které se setkala okolo tří tisíc odborníků z muzeí a galerií na celém světě.

Nedávno jste zrekonstruovali historickou budovu Národního muzea. Co vám tak říká návštěvy expertů? Jsou uchváteni krásnou dominantou Prahy, takovým zázemím?

Ano, musím přiznat, že jsou uneseni. Jednak budovou samotnou, ale jednak i tím, jak se nám podařilo propojit historické interiéry s moderními expozicemi. Opravdu jsme se snažili budovat expozice moderně, ale přitom budovu nepotlačovat a její krásu i zvýraznit. Propojili jsme obě budovy, historickou a novou budovu, multimediální chodbou a vytvořili rozsáhlý a návštěvnický atraktivní muzejní komplex. Skutečně jsem nezažil, že by kolegové ze světa řekli, že se jim na tom něco nelíbí. Nemůžeme velikostí trumfnout Britské muzeum či Louvre, to jistě ne, ale naším cílem vždy bylo vybudovat důstojné muzeum v České republice, které je středně veliké – a i tak může být inspirací pro ostatní. A to se nám snad podařilo. Dokazují to i čísla: v minulém roce zavítal do Národního muzea více než milion návštěvníků.

Je něco, co se ještě nepovedlo? Respektive co dalšího plánujete?

My nyní máme nejméně dvě velké priority. Jednou z nich je rozvoj IT technologií, a to jak v komunika-

ci s návštěvníkem, tak i při správě sbírek. Soustředíme se na naši aplikaci *Národní muzeum v kapsě*, která už získala spoustu ocenění a vidíme v ní budoucnost. Plánujeme využít rozšířenou realitu, virtuálně muzeum „rozhýbat“, což jsme si vyzkoušeli na naší „velrybě“ a nyní připravujeme oživení Panteonu. Stačí mobil a *appka*. Určitě je to směr, jímž chceme jít. Dluh máme v zastaralém systému evidence sbírek, na čemž intenzivně pracujeme.

A druhou prioritu spatřujete v čem?

Druhou věcí, na níž klademe důraz, je vzdělávání. Cítíme se být podstatnou součástí vzdělávacího systému v Česku. Snažíme se naše expozice dělat nejen pro dospělé, ale i pro děti. Jsme napojeni na školy, připravujeme pro ně mnoho programů. V červnu otevíráme „Dětské muzeum“, jež vznikalo i po konzultacích s kolegy z Pedagogické fakulty UK. To není jednoduchá herna, ale místo, kde budeme vzdělávat a samozřejmě i bavit naše nejmenší návštěvníky: děti od mateřských školek po první stupeň základek. Právě to by mělo posunout kupředu naši snahu být Národním muzeem i pro děti a být pro rodiny hodně *friendly*.

Plno rodin se chystalo na egyptskou výstavu Sluneční králové, která se domlouvala pár desítek let – a do toho přišla pandemie i lockdowny... Jak na to vzpomínáte?

Má to dvě strany téže mince. Když jsme *Sluneční* ↪

krále plánovali, očekávali jsme, že to bude první velká zahraniční výstava v opravené historické budově a že půjde o výstavu, na niž přijedou lidé z celého světa. To se kvůli covidu, bohužel, nepodařilo. Na druhou stranu její příprava byl ohromně zajímavý zážitek, protože jsme si jako jedno z mála muzeí na světě vyzkoušeli, jaké to je dělat výstavu mezi dvěma kontinenty a právě v době, kdy se nesmělo cestovat... Všechno bylo problém, získali jsme však i neocenitelné zkušenosti!

Nakonec dnes nejsem úplně zklamán, poněvadž i když nemohly jezdit návštěvy ze zahraničí, výstavu přesto navštívilo 120 tisíc lidí. Byla to jedna z přelomových výstav; hodně jsme se tím naučili. Někdy bylo vyprodáno a jindy zavřeno, takže výstava netrvala nakonec tři či čtyři měsíce, jak bylo původně plánováno, ale v podstatě rok po opakovaném prodloužení. Na řadě zkušeností nyní stavíme, když chystáme výstavu s Tchaj-wanem, dále *Baroko v Bavorsku a v Čechách* s německou stranou anebo když nyní jednáme o výstavě dinosaurů z Mongolska.

Nepletu-li se, rozvíjeli jste spolupráci dokonce i v Afghánistánu či Sýrii.

Je to tak. Národní muzeum má veliké mezinárodní zkušenosti nejen z výstavní spolupráce. Právě jsem se vrátil ze Sýrie, kde již mnoho let provádíme archeologické výzkumy a pomáháme se záchranou a restaurováním památek poničených válkou. Podobně již od roku 2009 působíme v Súdánu. Kolegům na Ukrajině jsme dodávali materiál potřebný k ochranně a záchraně muzejních sbírek... A zcela aktuálně budeme v našich dílnách restaurovat minerály ze sbírek Slovenského báňského muzea, které poškodil letošní požár v Banskej Štiavnici.

Po podpisu memoranda hodláte nadále rozvíjet aktivity s Univerzitou Karlovou, a to i v rámci spolupráce historiků či muzejníků. Co na tom Národní muzeum zajímá?

My s Univerzitou Karlovou spolupracujeme dlouhodobě. Jak s celkem, tak s jednotlivými fakultami.

Akreditovali jsme úspěšně nový studijní program, který se jmenuje muzejní studia. V České republice zatím v této podobě neexistuje, protože jde o obor, který není „pouhou“ muzeologií. Připraven je totiž jako obor profesní.

Memorandum o spolupráci už máme několik let, teď jsme jej s paní rektorkou Milenou Králíčkovou uzavřeli na další období. Součinnost máme ve výstavních, odborných i jiných projektech. Ostatně vámi jmenovaná výstava *Sluneční králové* nebyla jen projektem Národního muzea, ale též Karlovy a Českého egyptologického ústavu Filozofické fakulty UK, bez jehož prestiže, práce a skvělých výsledků by to nikdy nemohlo dopadnout. Ale i další výstavy, které zmiňuji, budou bezpochyby v nějakém „dotyku“ s odborníky z UK, ať už je to výstava pokladů z Tchaj-wanu, kde jistě budeme spolupracovat s kolegy z FF UK, či výstava dinosaurů z Mongolska, kdy oslovíme paleontology z Přírodovědecké fakulty UK.

Slyšel jsem dokonce o muzejních studiích na UK. Co to bude obnášet?

Naše „sesterské instituce“ jsou různě propojené. Ale teď se propojujeme v tom, co muzeu nebylo vždy tak úplně vlastní, a to je otázka výuky a vzdělávání společně s univerzitou a opět Filozofickou fakultou UK, konkrétně Ústavem českých dějin. Akreditovali jsme úspěšně nový studijní program, který se jmenuje *muzejní studia*. V České republice zatím v této podobě neexistuje, protože jde o obor, který není „pouhou“ muzeologií. Připraven je totiž jako obor profesní. Výuka bude probíhat v NM i na FF UK, ale vedle teoretických nabídně hodně praktických předmětů: seznámíte se nejen se základy a prací v muzeu, ale i s managementem, s PR... Cílem je nevychovat jen teoretické odborníky, ale třeba i naše budoucí zaměstnance, anebo si v kombinovaném studiu mohou vzdělání doplnit i lidé, kteří již v muzeích pracují.

Začnete od nového akademického roku 2023/2024?

Ano, bude to tak. A abych doplnil, bude to navazující magisterské studium.

Co by měl uchazeč splňovat, aby byl přijat? Musí mít za sebou nějaký historický anebo společenskovědní obor, nebo může přijít i bakalář z geologie, řekněme?

Může přijít i z přírodovědy, může přijít z dalších fakult, oborů. Bude to docela otevřené. U nás se zatím na muzeologii hledí jako na „humanitní obor“, ale potřebujeme i přírodovědecké muzejníky. Vždyť naší druhou největší součástí je Přírodovědecké

muzeum! Takže nejsme coby magisterský obor zaměřeni pouze na výchovu humanitně vzdělaných odborníků, ale obecněji vzato muzejních pracovníků, manažerů či kurátorů různých sbírek. Já budu třeba i garantem manažerské části, kdy zaštiťuji předměty, jako jsou management či marketing.

Budete také učit? A těšíte se případně?

Těším se! Už dlouho jsem neučil. Býval jsem externím pedagogem na FF UK, ale musel jsem toho nechat během příprav a rekonstrukce Národního muzea. Neměl jsem na to moc čas ani myšlenky, a bylo by mi i stydno, protože učení není jen o chuti „chodit něco vyprávět“, ale musíte se na výuku svědomitě připravovat. A nesmíte výuku rušit – to se mi trošičku i dělo (*směje se*). Tak jsem toho nechal. Už mi to chybělo, protože interakce s mladými lidmi a studenty je vždycky fajn. A teď se moc těším, že se k tomu vrátím, přičemž využiji nejen svoji profesi historika, ale i to, co jsem zde za dvacet let v praxi získal za zkušenosti.

A máte co předat?

Určitě. Ono to tedy zní, jako že už jsem před penzí (*usmívá se*). Je mi 48 let, ale začínal jsem v Národním muzeu docela mladý. Sice se často v médiích zmiňuje můj časný nástup do funkce generálního ředitele ve 26 letech věku, ale já jsem do muzea nastoupil na zkrácený úvazek už v říjnu 1993 jako elév do oddělení novodobých českých dějin, když mě o pár bodů nevzali na fildě na jednooborovou historii. Takže letos v říjnu si vlastně budu připomínat přesně třicet let svojí první zaměstnanecké smlouvy s touto ctihodnou institucí...

Třicet let je dost dlouhá doba.

To je kus života! Přemýšlel jsem o tom, jaký je vlastně ideální věk pro ředitele Národního muzea. Když jsem začínal, novináři se mě pořád ptali: „Vy jste na to tak strašně mladý, ne?“ A pak se to otáčelo, takže mi dnes lidé zase říkají, jak jsem tady už moc dlouho a jestli nejsem služebně starý... Fakt nevím, kde je ta pomyslná hranice, kdy je to „akorát“.

PhDr. Michal Lukeš, Ph.D., od roku 2002 je generálním ředitelem Národního muzea v Praze. Na Filozofické fakultě UK vystudoval historii a slavistiku, v roce 2007 získal titul Ph.D. Před nástupem do vysoké funkce byl dokumentátorem v NM, v letech 1998 až 2001 pak i náměstkem Divadla Bez zábradlí. Odborně se věnuje moderním českým a slovenským dějinám, vydal například monografii *Špionážní případy* (Academia 2016). V roce 2019 obdržel státní vyznamenání jak od slovenského prezidenta Andreje Kisky (*Řád bílého dvojkráje II. stupně*), tak českého prezidenta Miloše Zemana (*Medailí Za zásluhy I. třídy*). Nově se bude podílet na *muzejních studiích* s UK.

Když přijde nabídka, abyste šel třeba ředitelovat muzeum do Vídně, šel byste? Anebo jste s NM už tak srdcově spjatý, že by se vám těžko rozhodovalo a odmítli jste?

To je taková zákeřná otázka. Zatím žádná nabídka nepřišla, že? Takže ji nemusím zvažovat. Ale řeknu vám, že za a) i b) je správně. K Národnímu muzeu jsem opravdu hodně přirostl, třicet let je dlouhá doba. A opravdu jsem s ním „srostlý“. Snažil jsem se muzeum posunout a zanechal jsem v něm otisky své duše i svého srdce. Muzeum miluji a občas si dělávám legraci, že si opravenou historickou budovu chodím i pohladit (*směje se*).

Ale za b) jsem též profesionál, takže kdyby přišla zajímavá nabídka, bezpochyby bych ji zvažoval. Jak jsme si říkali: hodně se inspirujeme v cizině, cestujeme po světě, řešíme věci na mezinárodní úrovni, takže nejsem „zaseklý“ v české kotlině. Štěstí přeje připraveným. Svoji kariéru jsem si nikdy neplánoval, ale když se někdy ocitnete na křižovatce, musíte se rozhodnout, kam a jak dál.

Matematika je postavená na důkazech. Matematický důkaz je nezpochybnitelný a dalo by se říct, že jeho rigoróznost je něco, čím se matematika vyděluje ze spektra ostatních vědeckých disciplín. Avšak ověřit správnost důkazu není vůbec jednoduché, obzvlášť pokud se jedná o zásadní objevy. Když v roce 1993 předložil Andrew Willes důkaz *Velké Fermatovy věty*, trvalo jeho přezkoumání matematikům několik měsíců. Umělá inteligence by v tomto ohledu mohla sehrát pozitivní roli. Loni v prosinci provedli vědci z University of Pennsylvania experiment s chatbotem GPT-3. Zajímalo je, zda jim může nehumanoïdní asistent pomoci vylepšit jejich výzkumnou práci. Přesto, že revize dokumentu trvala jen pár minut, podařilo se mu odhalit chybu v rovnici. Vědcům by tak AI pomohla výrazně zefektivnit a ulehčit práci.

RNDr. Tereza Martínková Bártlová, Ph.D.
manažerka popularizačního centra *Didaktikon*,
matematička MFF UK

AI tu je. A bude sílit

AI je nástroj umožňující rychle zpracovat a analyzovat nevidaná množství dat. Dokáže generovat hypotézy, výzkumné otázky, shrnout množství literatury, pořízovat pracovní překlady a tak dále. Domnívám se, že studium, výuka i věda budou brzy jinou zkušeností, než tomu bylo dosud. Více personalizovanou, interaktivní a *imerzní*. AI má potenciál učinit vzdělání ještě dostupnějším a postupně převezme značnou část administrativy. Díky své celospolečenské relevanci posouvá AI interdisciplinaritu ve vědě a vzdělávání na další úroveň – ze žádoucí na nutnou. Díky AI dostává reálnější kontury i hypotéza decentralizované vědy. AI nabízí úžasné možnosti, a právě proto je s ní potřeba pracovat zodpovědně. Nasazovat ji tam, kde může být skutečně přínosná a dávat pozor, aby se nevytrácela lidská kreativita a kritické myšlení.

Mgr. František Štěch, Th.D.
teolog ETF UK, orientuje se na vztah teologie a nových technologií

Umělá inteligence čili Artificial Intelligence (AI) a její potenciál – i možná rizika – se stává čím dál diskutovanějším tématem. Není to jen ChatGPT či vygenerované obrázky a fotky, ale AI zasahuje do mnoha disciplín: obřích databází, biochemických modelů nebo jazykovědy. Proto jsme se expertů a osobností spjatých s Univerzitou Karlovou zeptali: „Jak může dynamický vývoj AI ovlivnit akademické prostředí, vědu či výuku?“

TEXT Martin Rychlík, redakce
FOTO Hynek Glos, archiv UK

Ač je generativní AI pouze nejviditelnější částí oboru umělé inteligence, již dnes demonstruje svůj transformativní potenciál. U jazykových modelů se můžeme brzy těšit na *multimodalitu* (práci s jazykem bude možné kombinovat s obrazem i zvukem), jež třeba umožní holistický a personalizovaný přístup ke vzdělávání kombinující různé formy obsahu. Tyto nástroje bude též možné využít ke generování syntetických dat, která mohou simulovat vzácné nebo nákladné experimentální podmínky – a zároveň vzniknou nové přístupy k hlubší datové analýze, což může vést ke zcela novému pojetí výzkumu. Je ale potřeba se také zaměřit na identifikaci a řešení široké palety hrozeb, které se zatím skrývají pod hladinou.

Martin Richter
student FSV UK, spoluautor projektu Aignos věnujícího se osvětě v AI

V medicíně se umělá inteligence využívá už dnes, i když si to třeba ani neuvědomujeme – v mnoha ordinacích je třeba EKG, ve kterém je AI zabudovaná. Změnu dnes přináší nástup pokročilejších technologií a jejich mnohem snazší dostupnost. Věřím, že nám pomůže. Ušetří rutinní nebo zdoluhavou práci. Musíme se jí ale naučit používat a odolat svodům ji zneužívat. Myslím, že to v něčem bude připomínat třeba nástup mobilních telefonů. Před pětadvaceti lety jsme se na ně dívali s nedůvěrou a trochu shovívavě jako na výstřelek. A dnes má mobil každý v kapse, a vlastně si bez nich už každodenní život nedovedeme představit.

MUDr. Martin Vejražka, Ph.D.
člen kolegia děkana 1. LF UK, průkopník e-learningu a zakladatel WikiSkript

Rozvoj AI již akademickou sféru zásadně ovlivnil. Mezinárodní vzdělávací organizace vydávají doporučení k užívání AI, chatbot *ChatGPT* byl u několika publikovaných odborných prací uveden jako spoluautor a programy pro kvalitativní analýzu dat (CAQDAS) implementují funkci automatizovaného kódování dat pomocí AI. Bez ohledu na to, zda jsme technologičtí optimisté či pesimisté, musíme s AI do budoucna počítat. Jakožto antropolog však, spíše nežli hypotetické predikce, považuji za stěžejní empirická zjištění. O to více, že naše zkušenost je pouze jednou z mnoha, a to nikoliv tou nejdůležitější. Právě ve schopnosti porozumět zkušenostem jiných vidím obrovský potenciál antropologie pro další úvahy o AI.

Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.
sociokulturní antropolog, člen Skupiny pro výzkum institucionální transformace vlivem AI při FHS UK

AI pro mě momentálně znamená experimenty s *ChatGPT*. Inspirovaly mě moje děti. Chatbot okamžitě po jeho nástupu začaly intuitivně využívat. Stal se součástí jejich přípravy na maturitu i při studiu na vysoké škole. Nenechávají ho ale za sebe psát práce. Třídí si s jeho pomocí myšlenky, pomáhá jim tvořit osnovy, koncepty, odpovídá na konkrétní otázky... Poučily mě, že ne všemu mám věřit, protože *ChatGPT* si umí i velmi věrohodně vymýšlet. A tak to teď ve své práci zkouším taky: nechávám AI dělat excelové tabulky (velká úleva!), navrhnout řešení pracovních postupů, pomáhá mi rychle se zorientovat v konkrétních problémech. Komunikuju s ní(m) zdvořile, přejeme si vzájemně hezký den. Až AI ovládne svět, co když si bude dobře pamatovat, kdo s ní(m) mluvil slušně, a kdo ne?

Mgr. Ing. Tereza Kůstková
novinářka, PR expertka a adminka webů,
Odbor vnějších vztahů RUK

Je zřejmé, že nástroje AI jsou stále více využívány i v akademické sféře. Jde o výzvu i příležitost, neboť AI přináší nové možnosti jak pro vyučující, tak pro studující. Na druhou stranu je třeba vnímat jejich specifika a rizika. Vždyť odpovědným za ně je vždy konkrétní člověk – uživatel. Přestože využití nástrojů AI tvůrčí činnost i studium v mnohém zjednodušují, nelze se na výstupy poskytované těmito nástroji plně spoléhat. Jsem však přesvědčen, že jejich správné užití může akademické prostředí, vědu či výuku zlepšit, zefektivnit a zdynamizovat. A to za předpokladu, že to bude v souladu s principy akademické i osobní morální integrity včetně zajištění jejich nezbytné transparentnosti.

JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.
právník, zabývá se na PF UK civilním právem procesním a zapojením nových technologií

Nová vlna umělé inteligence ovlivní a již ovlivňuje akademické prostředí jako celek silně, a odvážím se tvrdit, že do (blízkého) budoucna bude ovlivňovat zásadně... Nicméně její dynamický nástup nepřináší přímo nové problémy v těchto oblastech, ale spíše výrazně amplifikuje ty již existující. Jak správně učit a ověřovat znalosti v digitální době? Jaká je role frontální výuky? Jaká je role bibliometrie v době masifikace vědeckých výstupů? A jaká je role vysokých škol v moderní společnosti, moderním trhu práce či s ohledem na celkové pojetí vzdělávání při *disrupci*, kterou digitalizace přináší? Žádná z těchto otázek není nová, ale aktuální vlna AI jim výrazně přidává na urgenci.

Prof. PhDr. Ladislav Křišťoufek, Ph.D.
ekonom a prorektor UK pro vědeckou a tvůrčí činnost

Respekt a nestrannost jsou zásadní

S prvním dnem roku 2023 byla do pozice ombudsmanky Univerzity Karlovy uvedena její vůbec první ochránkyně práv. Specialistka na sociální práci – Kateřina Šámalová – věří, že bezpečnost a přátelská atmosféra jsou podmínkou pro zvýšení prestiže univerzity.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Vladimír Šigut

Byla to oblast sociální ochrany zranitelných osob, v níž se Kateřina Šámalová, odborná asistentka na FF UK, dosud pohybovala. Proč se rozhodla stát se „obhájkyň spravedlnosti“? A v čem by mohla být největší česká univerzita lepší, aby se na ní lidé – studentky i studenti, akademičky a akademici i další zaměstnanci – cítili dobře? Pro odpovědi se reportérka magazínu *Forum* vydala do útulné podkrovní kanceláře Opitzova domu při rektorátu UK.

Paní ombudsmanko, jaké to je ocitnout se na pozici, která dosud neexistovala? A jaké byly první „zaškolovací“ měsíce? Stačila jste si už všechno takřikajíc „osahat“?

Už od prvních dnů přicházely podněty, na něž stávající systém nebyl procesně připraven. Ano, první dny a týdny byly složité... Za pochodu jsme tvořili pravidla vymezující okruh jednotlivých podnětů a vzájemně se od sebe učili. Z pozice ombudsmanky rozhodně nejsem s to sama jednotlivé podněty vyřešit, proto je pro mě nesmírně důležitá vzájemná spolupráce s fakultami a odbory rektorátu. Možná jsem si na začátku ani nedokázala představit, kolik různých odborností bude muset jeden člověk v rámci své pozice obsáhnout...

Složení okruhu spolupracovníků se zřejmě navíc liší případ od případu, je to tak?

Ano, je. Každý jednotlivý „případ“ je řešen s přihlédnutím na aktéry a samozřejmě i na oblast problému, jehož se týká. V rámci celé univerzity, její struktury, se dá předpokládat, že vztahy budou kultivovány průběžně. Myslím tím zejména vzta-

hy s fakultními ombudsmany a ombudsmankami. S nimi jsem už teď v úzkém kontaktu, stejně jako s vedením jednotlivých fakult nebo s předsedou Etické komise UK (*ta působí od roku 2014; jejím současným předsedou je Marek Vácha – pozn. red.*). Je pro mě rovněž důležité být členkou rady významných pracovních kolegií, kupříkladu rozšířeného kolegia rektorky Mileny Králíčkové či stálým hostem Rady pro rovné příležitosti nebo Poradní komise pro studium studentů se zdravotním postižením. K mé práci je tedy jednoznačně potřebná součinnost s dalšími kolegy a kolegyněmi. Těší mě a naplňuje nadějí, že vůle měnit věci k lepšímu zde je.

Vědí lidé na jednotlivých fakultách, že „doma“ mají možnost oslovit svého zastávce – ať už mu říkáme ombudsman či třeba mediátor –, vědí, že „tam“ pro ně je?

Na všech sedmnácti fakultách UK jsou již nyní osoby do pozice ombudsmanů a ombudsmanek ustanoveny. Řekněme, že propagace jejich činnosti je různá. A na některých fakultách se tyto osoby daleko častěji zaměřují na potřeby studujících, méně pracujících. Do budoucna bude nutné pečovat, myslím, cíleněji právě o pracující.

O ustavení ochránce práv na Karlovce se mluvilo dlouho. Proč tedy až teď?

Sešlo se, dle mého, několik vlivů. Ještě před třemi čtyřmi lety neexistovala v Česku jediná vysoká škola, která by pozici ombudsmana měla. Situační podmínky potřebovaly dozrát, čekalo se, až bude terén připraven na ombudsmanské pozice a role,

„Ráda se na lidi usmívám. O to raději, když se na mě kolemjdoucí také usmívají, a na rektorátu UK se docela usmívají. Možná proto, že si můj obličej už „načetlí“ a vědí... Někdy ještě netuší, ale i díky našemu rozhovoru snad vědět budou,“ směje se žena, jež je od 1. ledna 2023 první obhájkyň práv studentů i zaměstnanců UK.

Poslechněte si podcast

a také na účinky jejich práce. Současně vnímám, že zvolení paní rektorky zapůsobilo jako katalyzátor: rektorka se veřejně hlásí k sociálním tématům a řešení problémů souvisejících s rovnými příležitostmi jsou jednou z priorit jejího úřadu. Ostatně tým, který se věnuje klíčovému tématu – tedy sociálnímu bezpečí na univerzitě – se v posledním roce podstatně rozrostl; na spolupráci a odhodlání věci řešit paní rektorka přikládá velký důraz. Zkrátka ano, nastal ideální čas.

Neřekla jste si – ve zkušební lhůtě –, že jste si „naběhla“?

Vnímám, že bude zapotřebí do mé pozice investovat ještě mnoho energie a úsilí. A cítím se na to připravena. Současně přiznávám, že první týdny, měsíce, prvních sto dnů „hájení“ bylo náročných. Domnívala jsem se, že když přicházím z pracoviště, kde jsem si mohla zažít slušnou míru stresu

i odpovědnosti, že mě nic nepřekvapí. A překvapilo! Případy k řešení jsou dlouhodobé, mnohovrstevnaté a člověk v nich musí identifikovat nejrůznější zájmy zúčastněných aktérů... Ideální řešení – čili aby vyhovovalo všem stranám – není vždy možné najít: závěrečná stanoviska mají tedy pokaždé vedle sympatizantů i početné odpůrce. Na druhou stranu připravenost rektorátu, fakult a dalších součástí UK na řešení podnětů mě zaplavuje velkou nadějí, že jsme společně na správné cestě. Moc si toho vážím.

Myslíte, že je pro pozici výhodou, že jste žena?

Nikdy jsem své pohlaví v kontextu této agendy nepovažovala za výhodu, či překážku. Zásadní je pro mě kvalifikace. Sociální pracovník – jímž jsem –, je odborník, jenž se musí dohodnout. Svou činnost staví na respektu, neodsuzování, nestrannosti, na-

slouchání a zohledňování zájmů jednotlivců, kteří jsou případem dotčení anebo kteří jsou do jeho řešení vtaženi.

Na FF UK jste sice kvůli střetu zájmů odešla z vedení katedry, ale stále vyučujete...

Studenti pro mě vždy byli a jsou hlavní závazek. Mám za to, že dobré vztahy vyučující – student jsou základem dobrého výstupního vzdělání. A být u toho, když jsou budoucí sociální pracovníci připravováni na výkon povolání, považuji za jedinečné a obohacující. Proto jsem se výuky nechtěla vzdát; mám zkrácený úvazek. Asi jsem ale příliš nepotěšila své studenty: abych stihala, musela jsem vypsat kurzy do brzkých ranních hodin.

Kolik případů jste, paní ombudsmanko, dosud přijala a řešila?

Je to několik desítek obdržných podnětů. Ze strany studujících šlo převážně o témata související se sexuálním obtěžováním či jiným nevhodným chováním. Na šikanu pak opakovaně upozorňovali pracovníci, a to zejména ve vztahu nadřízený–podřízený.

Co byste řekla k docela běžnému názoru, že se „otázka obtěžování přehání“ a že jde o jakýsi „módní trend“ doby a společnosti, ve které dnes žijeme?

Rozhodně bych netvrdila, že se problém přehání. Podněty na nevhodné chování od studentek, mladých dam, nejsou výrazem jejich přecitlivělosti. Jde zpravidla o objektivní zneužití moci, jež má genderový kontext. Ani náhodou nejde o lehké formy kontaktu mezi mužem a ženou, často jde i o projevy zásadně ohrožující osobní integritu každého z nás. Kolikrát si sama s pohledem do historie říkám:

„Kolik žen nemělo podporu a muselo obtěžování snášet? Jak asi musely projevy nevhodného chování formovat jejich životní cesty?“ Je přeci skvělé, že už brzy bude ustanoven systém, který nestranně a nezávisle situace prošetří a zaujme opatření.

Zkusím se vžít do pozice obtěžované, jež chce problém řešit s vámi. Co mám učinit?

Napište mi na ombudsmanka@cuni.cz, případně využijte anonymní formulář nebo zašlete podnět klasicky přes rektorátní podatelnu. Obvykle se s vámi do 24 hodin spojím a pokusíme se najít vhodný termín pro schůzku. Na té pak vaše sdělení vyposlechnu, společně probereme aspekty celé situace a nastíníme možná řešení. Zdůrazňuji, že je jen a jen na rozhodnutí každého podavatele, jak chce, aby bylo s jeho či jejím podnětem naloženo!

Neudělám nic, co mi jím či jí nebude dovoleno, a provedu vás všemi pozitivy a negativy, které z každého případu plynou. Složitější jsou pochopitelně anonymní podněty; v případě, že jsou závažné, se snažíme najít další, náhradní, svědecká vyjádření, která nám umožní podnět řešit. Z opatření rektorky vyplývá, že by řešení podnětu nemělo přesáhnout šedesát dní, ale to jsou nicméně náročné případy.

PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D., po studiu na Vyšší odborné škole sociálně právní absolvovala sociální práci (Mgr) a doktorskou sociologii na Filozofické fakultě UK, kde působí jako odborná asistentka. Na katedře sociální práce FF UK, již v letech 2017 až 2022 vedla, vyučuje sociální právo či sociální politiku. Je garantem předmětu Lidská práva v kontextu sociální práce, je též členkou expertního týmu MPSV v Moldávii. Svůj odborný zájem směřuje na oblast podpory studia zranitelných skupin studentů, stejně jako na vytváření systémových opatření sociální ochrany, a to jak v Česku, tak v zahraničí. „Těší mě, že ve své pozici uplatňuji zkušenosti a dovednosti, které jsem nabyla během dvaceti let odborné praxe. Zkušenosti se dál prohlubují a získávají smysl,“ říká.

Ty jednodušší se vyřizují ve lhůtě třiceti dnů. Mnohé případy ovšem mají svůj předem daný časový vývoj – a pravidlo lhůt na ně nelze aplikovat.

Kam si chodí sama ombudsmanka pro podporu, pro „živou vodu“?

Domů, ke svým nejbližším, kde jsem v ryze mužské společnosti. S manželem a dvěma syny si to – coby jedna ze tří sester v rodině, kde ženy měly silnou pozici – užívám vrchovatě. Jedině díky silným ženám a mužům, které a kteří ovlivnili můj život, jsem tím, kým se cítím být.

Pomoc hledejte zde:
ombudsmanka@cuni.cz

Bezpečná univerzita pomůže všem

„Kdybych chtěla, aby mě měli všichni rádi, budu péct pizzy a ne psát o feminismu a dělat na odborech,“ takovou mantrou se obrňuje Šárka Homfray, právnička, feministka a autorka knihy *Proč jsme tak našťvané?* (2022). Absolventka Právnické fakulty UK a studentka *gender studies* na Fakultě humanitních studií UK upozorňuje nejen na genderové nerovnosti.

TEXT [Helena Zdráhalová](#) FOTO [Michal Novotný](#)

Byla tak našťvaná, že ji to přimělo napsat knižní soubor čtyřadvaceti esejů. Vyšla přitom ze zkušeností vlastních i svého okolí, inspirovala se tématy, jimiž se zabývala jako právnička i akademička. Její publikace se věnuje znevýhodnění lidí ve společnosti, ať už z důvodu genderu nebo věku, či toho, kolik váží a jak vypadají. Popisuje i těžkosti rodičů, všímá si adorační práce. Dílo doplnila kolážemi Michaela Karásek Čejková, za což byla nominována na cenu Czech Grand Design 2022.

Jste pořád tak našťvaná, jako když jste psala svou knihu?

V závěru zmiňuji, že moje baterky „jedou na vztek“, a to platí pořád. Je to ale konstruktivní našťvání, které vás motivuje měnit věci, s nimiž se nechcete smířit. Někdy je to frustrující. Zároveň ale mám pocit, že se některá témata od vydání knižky posunula dál.

Která?

O některých tématech se víc mluví a jejich akceptovatelnost je nižší. Kromě velké debaty, jež se vede ohledně genderově podmíněného násilí na vysokých školách, bych z témat, která zmiňuji v knížce, vypíchla *fat-shaming* a *body-shaming* a komentování vzhledu veřejně činných žen. Lidé už jsou více obeznámení, že to není vhodné a je to zastrašující technika, manipulace, která se děje ženám výrazně častěji než mužům. Aby to však neznelo moc pozitivně, vnímám, že ty věci, o nichž píšu, pořád existují a je s tím třeba něco udělat.

Kdo by si měl vaši knihu přečíst? Ona totiž trochu klame tělem; na první dobrou se zdá, že to je knížka „o ženách pro ženy“, ale ona se zdaleka netýká jenom znevýhodnění ve společnosti kvůli genderu, ale třeba i kvůli věku, dále adorační práce...

Knižka primárně míří na ženy, ale určitě není jen pro ně. Musíme si uvědomit, že neexistuje něco jako „ženská otázka“. Témata, která rámuje jako ženská či feministická, se dotýkají minimálně poloviny společnosti, a tím pádem společnosti celkově. I na individuální úrovni se netýkají jen té jediné ženy, ale celé její rodiny, partnera, rodičů, dětí... Témata spojená s péčí, s dětmi, s uplatněním na pracovním trhu ovlivňují celý úzký svazek, témata žen v politice nebo ve vědě ovlivňují zase celou společnost. To, že tady máme genderově tak stereotypní, nebojím se říct *patriarchální* nastavení, není nevhodné jen pro ženy, v mnoha ohledech to znevýhodňuje i muže. V knížce mockrát vysvětluji, jak. To je

také o jeden důvod navíc, proč se tím zabývat a nenechat to v uvozovkách „jen holkám“, ať si to vyřeší samy.

Jedním z prvních témat, jimž se rektorka UK Milena Králíčková věnovala, bylo zřízení pozice celouniverzitní ombudsovy. Je podle vás vhodnější zavádět celouniverzitní, anebo fakultní pozice ombudsovy – či je nejlepší mít obojí?

To je dobrá otázka, na kterou zatím nikdo nenašel jednoznačnou odpověď. Zrovna v případě Univerzity Karlovy, která je obrovská, to nepochybně není práce pro jednoho. Kancelář *ombudsovy* by mělo být kontaktní místo, jež není spojené s vedením školy. Musí to zastávat lidé, kteří rozumějí problematice a jsou ochotni se dále vzdělávat. Musejí mít důvěru nejenom studentů, ale i akademických a neakademických pracovníků... A nesmíme zapomínat, že třeba genderově podmíněné násilí v akademickém prostředí nemusí vždy směřovat od vyučujících mužů ke studentkám ženám; může být mezi zaměstnanci navzájem anebo také od studujících směrem k zaměstnancům. Může mít i jiné projevy, být spojené s ageismem či rasismem. Ale zájem na tom, aby se na akademické půdě vytvářelo bezpečné prostředí, by měli mít všichni.

Jak nejlépe vytvářet bezpečné prostředí?

Z mých zkušeností a práce, jež se týká šikany na pracovišti, vychází jako důležitý důraz na prevenci. Musejí fungovat důvěryhodné komunikační kanály. Musí být vytvářena kultura, ze které je jasné, že leccos do akademického prostředí, na něž lze klást vyšší nároky, nepatří.

Mgr. Šárka Homfray vystudovala Právnickou fakultu UK, nyní dokončuje i *genderová studia* (Mgr.) na Fakultě humanitních studií UK. Věnuje se pracovnímu právu, zabývá se nerovným zacházením a diskriminací, genderovými aspekty práva a světa práce. Je místopředsdkyní Odborového svazu státních orgánů a organizací. Vydala několik publikací.

Za lustry z lágru

Dnes už po ní v severočeských Minkovicích zůstaly jen šedivá zeď, ostnatý drát a strážní věž. To jsou jediné připomínky, že tam, u Liberce, ještě v osmdesátých letech stála věznice s tak tvrdým režimem, že se jí říkalo Minkau (podle vzoru Dachau). Své tresty si tam otrockou prací ve výrobě bižuterie odpykávali nejen nejtěžší kriminálníci, ale i političtí vězni. Prošel jí třeba i zakladatel knihovny *Libri prohibiti* Jiří Gruntorád. Doktorand Michal Louč z Fakulty humanitních studií UK na tomto příkladu připomíná, že „političtí vězni za normalizace nekončili v žádných fešáckých kriminálech“, jak se někdy traduje.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Vladimír Šigut

„Tvrdou prací posílíš mír a socialismus!“ hlásal jeden z nápisů na baráku v minkovickém lágru, kolem nějž chodili vězni na šichtu do přilehlé fabriky na bižuterii. I za normalizace byla považována za jeden z nástrojů převýchovy těžká práce. V Minkovicích na Liberecku tehdy končili kriminální recidivisté, a vedle nich rovněž takzvaní „vězni svědomí“. Soudy tam do lochu posílaly například lidi odsouzené za protistátní činnost a špionáž. Ze známých disidentů tam skončili Jiří Gruntorád nebo Vladimír Hučín, Minkovicemi v osmdesátých letech prošli ale také skuteční zločinci jako Ivan Jonák nebo Jiří Kajánek. Právě slučování kriminálních s vězni svědomí byl jeden z tehdy běžně používaných nástrojů šikany politických vězňů.

Věznice, jež vznikla roku 1958 v místech poválečného vězeňského pracovního útvaru při výrobě bižuterie Preciosa, měla za normalizace pověst toho nejhoršího zařízení. Vězni tam za minimální náklady

a v pracovních a hygienických podmínkách, které by byly pro civilní zaměstnance nepřijatelné, vyráběli komponenty k výrobě šperků a lustrů. Ty pak tehdejší režim vyvážel do zahraničí a získával za ně za hranicemi dobré jméno i ceněné devizy.

Zjistit vše, dokud to jde

Vězni tam byli nuceni pracovat v otřesných podmínkách a na starých strojích obvykle šest dní v týdnu. Nesplnění přísných norem přinášelo tvrdý trest, třeba snížení už tak nicotných přídelů jídla. Kvůli vyčerpání a hladovění lidé trpěli nemocemi. Baráky byly plné jedovatých výparů z výroby; vězni si mohli vybrat, buď se jimi dusit, či v zimě pracovat u otevřených oken... Trpěli navíc vyrážkami na kůži od chemikálií, umýt se mohli jen studenou vodou.

Minkovický lágr, jehož existence byla za socialismu utajována, byl hned na začátku roku 1990 zrušen na příkaz ministryně spravedlnosti Dagmar Burešové. A ani dnes o jeho existenci mnoho lidí neví; v místě není ani deska, která by připomínala utrpení těch, kteří otročili.

Právě Minkovice jsou jen jedním z širokého okruhu příběhů, jimž se věnuje sociální antropolog Michal Louč. Svým bádáním se snaží popisovat bílá místa naší historie. „Když jsem byl v bakaláři, ↵

Kvůli vyčerpání a hladovění lidé trpěli nemocemi. Baráky byly plné jedovatých výparů z výroby; vězni si mohli vybrat, buď se jimi dusit, či v zimě pracovat u otevřených oken...

Ilustrační fotky Michala Louče byly pořízeny ve Vazební věznici Praha-Ruzyně, za jejíž vstřícnost redakce Forum moc děkuje.

Výpravy na trudný Dáblický hřbitov

Ve svém výzkumu se Michal Louč zaměřil též na Dáblický hřbitov, jenž je místem posledního odpočinku trýzněných i jejich trýznitelů. Ve společných neoznačených hrobech jsou tam uloženi účastníci druhého i třetího odboje a zároveň kolaboranti s nacismem nebo přímo členové gestapa! V pražských Dáblících se do společných hrobů bez označení pohřbívali i kriminální vězni a děti, které zemřely krátce po narození, ať už v porodnicích nebo na Pankráci vězněným ženám. „Pravděpodobně už nikdy v úplnosti nezrekonstruueme, kdo konkrétně v Dáblících skončil. Prameny, jež popisovaly, kdo a kde je pohřbený, zmizely v roce 1968. Dnes vycházíme jen z dílčích informací, které jsme porůznu dohledali. Nedostatek informací zřejmě svého času přispěl i k zavádějící podobě současné pietní úpravy. Archeologové odhadují, že je v šachtách uloženo šestnáct až dvacet tisíc ostatků. Pro mnohé je těžké srovnat se s tím, že tam jsou vedle sebe pohřbení oběti i viníci,“ podotýká Louč a vzpomíná jméno kněze Josefa Toufara, jenž podobně jako další z obětí komunismu skončil v neoznačeném dáblickém hrobě. Pouze v jeho případě se dochovala kopie dvoustrany polohové knihy, takže Toufarovy ostatky mohly být v roce 2015 vyzvednuty a slavnostně uloženy na hřbitově v Čihošti, kde farář před svým zatčením kázal.

cítil jsem jako zásadní věc setkávat se s lidmi, kteří byli nespravedlivě vězněni v padesátých letech, a zdokumentovat z jejich životů vše, co jde. Dokud mohou vyprávět. Dnes už z nich téměř nikdo nežije,“ podotýká dvaadvacetiletý muž, který se tématem začal zabývat během studií v Pardubicích. Nejprve se obrátil k padesátým letům, začal jezdit na Jáchymovsko, pátrat v archívech, setkávat se s pamětníky. Propojoval se pak s dalšími podobně zapálenými mladými vědci a vědkyněmi. Společně pátrali a vyprávěli.

Mýtus o zlatých mřížích

Logicky se pak ve svém hledání dostal i dál, mimo padesátá léta, a začal se rodit základ mezioborového projektu. Spolu s historičkou Klárou Pinerovou, absolventkou Filozofické fakulty UK, a psychologkou Kristýnou Buškovou, jež znal ze spolku *Politictivězni.cz*, sestavili juniorský projekt, který podpořila Grantová agentura ČR. A díky tomu začali studovat československé vězeňství šedesátých let, jak vypadalo za normalizace a jak se tehdy zacházelo s politickými vězni, kterých sice nebyly desetitisíce jako v nesmlouvavých padesátých letech, ovšem pobyt za katrem neměli ani pak o mnoho lehčí.

„O padesátých letech víme poměrně dost, ale o normalizaci téměř nic. Příkladem může být Václav Havel, kolem něž se vytvořil mýtus ‚zlatých mříží‘. Velmi mě překvapilo, jak byl Havlův příběh dokonce i v očích některých politických vězňů z padesátých let posunut. Mívali představy, že Havel měl ve své cele posilovnu, psací stroj a televizi – vykreslovali to vlastně jako nějaký hotel, kam chodil odpočívat... Tento pohled je docela rozšířený i v naší společnosti celkově, i když je to naprostý nesmysl. Proto je důležité podívat se analyticky i na tuto etapu totality a jejího vězeňství,“ upozorňuje sociální antropolog Louč.

Vědcům se podařilo dohledat množství archivního materiálu a vyzpovídat pamětníky z řad politických i kriminálních vězňů, dozorců, psychologů či dalších vězeňských pracovníků. Rekonstruovali každodennost normalizačního vězení plus to, jakými útrapami procházeli vězni svědomí. Společně pak v Nakladatelství Karolinum vydali obsáhlou monografii *Vězení jako zrcadlo společnosti*, za níž loni získali Cenu Egona Erwina Kische (za nejlepší literaturu faktu). Jejich kniha se nyní v nakladatelství CEEOL Press připravuje k anglickému vydání.

V době komunistické diktatury bylo ve věznicích upřednostňováno násilí a drill, což umožňovalo snadné zneužití. Chyběla nezávislá instituce, která by režim ve věznicích prošetřovala.

Koloběh násilí a šikany

Minkovice patřily mezi nejhorší zařízení, ale „politictí“ to za normalizace neměli snadné ani jinde. Přířazování byli na nejtěžší práci. Režim si tím zároveň šetřil peníze, neboť vězni dostávali minimální plat, z něž si museli ještě hradit náklady na pobyt ve vězení, a fabriky nemusely kvůli levné a jisté pracovní síle investovat do provozu. Vězni pracovali třeba pro mladoboleslavskou automobilku v lisovněch, kde často docházelo k vážným úrazům, na sběrných dvorech rozebírali bez ochranných prostředků baterie plné kyseliny, v Kuřimi zase vyráběli betonové dílce. A málo se ví, že na těžbu uranu byli nasazováni až do roku 1986!

Za neplnění extrémně nadsazených norem dostávali menší přiděly jídla, končili na korekcích, zabavovala se jim pošta nebo jim byly zakazovány návštěvy. Neúměrné tresty přicházely i za nepatrné prohřešky, stačilo třeba jen špatně utřít ešus po jídle nebo vyskládat v nepatřičném pořadí kartáček

a zubní pastu na poličku... Jakákoliv záminka stačila k potrestání, a to i fyzickému, které dozorcí často vykonávali někde v ústraní beze svědků (nedostatek tvrdých důkazů pak také po sametové revoluci zne-možňoval násilnické dozorce soudně potrestat).

„V době komunistické diktatury bylo ve věznicích upřednostňováno násilí a drill, což umožňovalo snadné zneužití. Chyběla nezávislá instituce, která by režim ve věznicích prošetřovala. Když do toho chtěly vstoupit organizace typu Amnesty International, bylo to z politických důvodů vždy odmítnuto,“ podotýká Michal Louč. Jestliže se šedesátá léta nesla v duchu nastupující humanizace ve vězeňství, vědci ukázali, že po srpnu 1968 se režim postupně vrátil k tvrdé represi a šikaně, ze které se vězeňství vymanilo až po sametové revoluci. Některé rány se však hojí pomalu, jak ukazuje příběh Minkovic, kde ani třicet let po pádu komunismu nic nepřipomíná fakt, že lidé tam „pro slávu režimu“ cedili vlastní krev.

Mgr. Michal Louč absolvoval sociální antropologii na Univerzitě Pardubice, nyní je doktorandem Fakulty humanitních studií UK a působí v Ústavu pro studium totalitních režimů. Zabývá se vězeňstvím, politickými vězni a orální historií. Se svojí ženou, literární historičkou Petrou Loučovou, je členem spolku *Politictivězni.cz*, který usiluje o připomínky politických vězňů a vězeňkyň z doby komunismu i míst s nimi spojených (jako je Řetízárna v Jáchymově). Je spoluautorem knihy *Českoslovenští politictí vězni. Životní příběhy* (2011). V roce 2021 mu Karolinum vydalo publikaci *Vězení jako zrcadlo společnosti. Nerovný souboj vědy, politiky a humanity (1965–1992)*, již napsal s historičkou Klárou Pinerovou a psychologkou Kristýnou Buškovou. Je autorem studie o Dáblickém hřbitově.

Je vidět, že se s námi počítá

Co potřebují studentky a studenti se specifickými potřebami? Vědí, kde si o podporu žádat a umí ji efektivně využít? Podle Alice Rytychové z Centra Carolina, kde se na tyto služby v rámci UK zaměřují, je povědomí o nich stále větší. Důkazem je rekordní zájem o seminář pro doktorandy, jehož se zúčastnily tři neslyšící studentky a jedna vozičkářka.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

„Myslela jsem si, že osamělost v doktorském studiu souvisí s tím, že jsem neslyšící... Bylo úlevné zjistit, že se s podobnými problémy potýká většina kolegů, a inspirativní dozvědět se, jak je řeší,“ říká Marie Pangrácová, doktorandka z Přírodovědecké fakulty UK, která se s dvěma dalšími neslyšícími kamarádkami z jiných fakult sešla na semináři o zvládnání Ph.D. studia. Platforma podpůrných služeb a seminářů pro doktorandy existuje v univerzitním UK Pointu, v pražské Celetné ulici, již deset let, nicméně teprve loni na podzim se na něj přihlásily ve významnější počtu i studentky se speciálními vzdělávacími potřebami.

„Byla radost vidět, že konečně získávají povědomí o našich službách – že se mohou hlásit na kurzy i se svými hendikepy, protože vědí, že jim dokážeme zajistit takové podmínky, jaké potřebují,“

domnívá se Petra Konupková, organizátorka kurzu, která má v UK Pointu na starosti právě podporu doktorandů. Všechno se dá podle ní domluvit a zařídit, pokud člověk o svých specifických potřebách informuje včas. Díky tomu mohla pro zmíněný seminář zvolit i místnost v přízemí, aby se na ni snáze dopravila studentka na vozíku. Pro neslyšící se zase podařilo zajistit tlumočení do znakového jazyka. A pokud je program několikahodinový, objednávají se dokonce dva tlumočníci, aby se vystřídal a jeden si stihl odpočinout.

NaNUK nejen pro neslyšící

„Vy tedy opravdu ‚jedete‘! Já se napiju, protože ze mě leje,“ žádá o krátkou pauzu tlumočnice Romana Petráňová, když překládá ze znakového jazyka Marii a také Ivaně Hay Tetauerové, neslyšícím doktorandkám a kamarádkám, které se přišly podělit o své zkušenosti. „Téma kurzu nás zaujalo, ale že se na něj hlásíme obě, jsme zjistily až později. Jinak jsme spolu poměrně často v kontaktu. Známe se od dětství. Poprvé jsme se potkaly na letním táboře pro neslyšící,“ vzpomíná Iva Hay z katedry výtvarné výchovy Pedagogické fakulty UK, výtvarnice, arteterapeutka a učitelka angličtiny na škole pro sluchově postižené v Praze-Radlicích.

Právě tam pracuje i třetí účastnice doktorského kurzu, Kristina Pánková Kratochvílová. „Je pro mě hodně důležité, když vím, na koho se v rámci Univerzity Karlovy obrátit, pokud bych potřebovala jakoukoliv podporu. Ráda zmíním moji školitelku, docentku Kateřinu Hádkovou, která spoluzakládala poradnu pro studenty s hendikepem na PedF UK. Oporou jsou mi i další lidé z katedry speciální pedagogiky, kde sama studuji, a také kontaktní osoby v Centru Carolina či na Ústavu jazyků komunikace neslyšících FF UK. Důležité jsou pro mě i skupiny na Facebooku:“

Myslím, že i v Česku se nabídka služeb bude v tomto směru rozšiřovat zejména díky tomu, jak se lidé s nejrůznějšími znevýhodněními stále více a více zapojují do běžného života a tolik se nestydí žádat o podporu.

centrumcarolina.cuni.cz

Doktorandi na PedF UK nebo NaNUK: Neslyšící a nedoslýchaví studenti na UK, jakožto zdroj informací i možnost podpory a sdílení,“ popisuje absolventka psychologie a speciální pedagogiky z Pedáku, kde pokračuje v doktorském studiu.

Kontakty se hodí, pomůžou

„Stále je co zlepšovat,“ shodují se všechny tři studující. Nicméně s dobou před lety, kdy na vysokou školu nastupovaly, se současný stav vůbec nedá srovnávat. Tehdy ani nebylo běžné, že by každá fakulta měla svoji kontaktní osobu, na niž by se mohli studenti se specifickými potřebami obracet. A pokud i ano, neorientovala se tak v situaci neslyšících. „Když jsem v roce 2018 nastupovala, snažila se Přírodovědecká fakulta UK zajistit vhodné podmínky ke studiu i pro neslyšící. Nevěděli ale, jak přesně na to, a tak jsem jim nabídla, že s nimi budu spolupracovat. Vedle vlastního studia jsem tedy navíc zařizovala tlumočnický či přepisovatele, dodávala informace, předávala kontakty, vytvářela harmonogram pro tlumočnický...“ líčí Marie Pangrácová, jež tehdy studovala v bakaláři molekulární biologii a biochemii.

Pro některé situace (výuku, kurzy, semináře) využívají neslyšící tlumočnicků, pro jiné jim stačí přepis. „Pokud existují přípravné materiály v písemné podobě, a mám je k dispozici, mohu objednat tlumočnicka. Ale jestliže vím, že vyučující má podklady složitě nebo je nepoše, raději si objednáám přepis,“ vysvětluje Pangrácová. Aspirantky Ph.D. vzpomínají, že po jistou dobu studia využívaly zápisky od spolužáků. Centrum Caro-

lina tuto možnost nabízí jakožto službu asistence při studiu. Je to nejen zajímavý přívýdělek pro studenty a studentky, kteří tím usnadní život člověku se znevýhodněním, ale posilují se tím i mezilidské vazby.

Z pomoci se rodí přátelství

„Někteří spolužáci se mě třeba zdráhají oslovit, nevědí, jak se mnou mluvit. Domluvení se na přepisu či dodání poznámek je dobrým důvodem k navázání kontaktu, který se může vyvinout až v přátelství,“ chválí si mladá bioložka, jež pracuje v laboratořích Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR. Tam tlumočnicka trvale k dispozici nemá: „Komunikujeme mluvením, kdy především odezírám ze rtů, a po e-mailech,“ vypráví Marie Pangrácová. Výhodou takto omezených možností je, že si dokáže ve většinové společnosti slyšících lidí poměrně dobře poradit, na druhou stranu z toho bývá některé dny nesmírně vyčerpaná...

Jak je to v cizině? V zahraničí mívají v dnešní době neslyšící doktorandi k dispozici třeba tlumočnický do/ze znakového jazyka – na přednášky, a dokonce i na společenskou interakci. Doprovázejí je například na schůzky nebo na kulturní akce, takže se mohou zapojit do konverzace s ostatními studenty či vyučujícími. Získají tím rovnocenný přísun informací jak z odborného, tak z běžného života. „Myslím, že i v Česku se nabídka služeb bude v tomto směru rozšiřovat zejména díky tomu, jak se lidé s nejrůznějšími znevýhodněními stále více a více zapojují do běžného života a tolik se nestydí žádat o podporu,“ věří Iva Hay.

Vůdce hladové smečky

Když se v Česku řekne florbal, asi každému se „na první dobrou“ vybaví Tatran Střešovice. Slavný tým je opět na výsluní, když před pár týdny ukončil osmileté čekání na ligový titul. A výrazně se o to zasloužil i reprezentant Marek Beneš, student Právnické fakulty UK.

TEXT Jiří Novák FOTO Vladimír Šigut

Vaše sportovní kariéra je lemována úspěchy, nicméně ligový titul v Česku jste slavil teprve podruhé, prvně to bylo již ve vaší první sezoně v roce 2015.

Tehdy jsem ještě zachytil tu úspěšnou generaci hráčů, kteří už bohužel pomalu končili. Od dalšího roku začala generační obměna, která v podstatě trvala až do minulé sezony.

Napadlo by vás tehdy, že Tatran, zvyklý bojovat o zlato, se dočká až za osm let?

Tatran je klub, který nebyl zvyklý končit už třeba ve čtvrtfinále, takže ten jakoby ústup ze slávy byl docela náraz. První dva roky po titulu z roku 2015 to bylo nepříjemné; byli jsme navyklí na jiné výsledky. Pořád se v klubu říkalo: za dva roky to bude jinak, ale ukázalo se, že to bylo zbožné přání. A vlastně bylo vcelku logické, že to bude trvat delší dobu. Ač jsme byli klubům, které tehdy sbíraly tituly, vyrovnaným soupeřem, chyběly nám větší zkušenosti.

Není trochu ošemetné vyhrát titul hned v první hráčské sezoně, kdy může člověk nabýt dojmu, že „ted' to asi půjde samo“?

To ne, člověk musí vnímat realitu okolo sebe i aktu-

ální sílu týmu. Kluci, kteří vyhrávali, končili, a přicházela spousta mladších hráčů, takže bylo jasné, že bude chvíli trvat, než půjde na slavné roky zase navázat. Každý rok jsme zažívali obří zklamání. Ale nedalo se nic dělat. Jako mladý chcete pořád vyhrávat, ale moc si neuvědomujete, že to není samozřejmost... Až postupem času získáváte zkušenosti a také větší zodpovědnost.

Ta se pro vás jako hráče logicky postupně zvyšovala, zatímco při prvním titulu v roce 2015 jste byl nováčkem týmu.

To se nedá vůbec srovnávat. Ačkoliv jsem tehdy v roce 2015 byl označován za velký talent a hrál jsem hodně, neočekávalo se, že budu rozhodovat zápasy. A když se to někdy povedlo, tak to byl spíš takový „nadplán“, protože od toho byli v týmu hlavně jiní hráči. Teď už jsem byl v opačné roli jako lídr – a taky si úspěchy víc užívám (*uvolněně se usmívá*).

Dokazuje teď čerstvý titul, že Tatran má znovu vítěznou generaci?

Já doufám, že ano. Netvrdím, že bude vyhrávat pravidelně každý rok, i když bychom byli rádi. Ale

Nejlepší finanční podmínky jsou ve Švýcarsku, nicméně nejkvalitnější liga se bezpochyby hraje ve Švédsku.

tým je pořád v procesu; určitě někdo odejde a jiný přijde. A to je také zásadní rozdíl oproti dřívějším letům, kdy v ostatních klubech nebyly nijak výraznější finanční podmínky, takže byl kádr Tatranu v podstatě deset let stejný. V dnešní době nepatříme mezi nejbohatší týmy, hodně sážíme na mladé hráče. A ti časem budou chtít odejít do zahraničí, nebo je budou přetahovat jiné kluby. Vytvořit úspěšnou dynastii je dnes pro Tatran mnohem těžší.

Který český klub je nejbohatší?

Jednoznačně Mladá Boleslav, která si každý rok přivádí do týmu hráče odjinud, což je vlastně pravý opak toho, jak to děláme my v Tatranu. U nás jsou takřka z osmdesáti procent hráči naši odchovanci, zato v Boleslavi byste odchovance hledali dost těžko.

A jak je to s bohatstvím ve světě? Které kluby mají nejvíce peněz?

Nejlepší finanční podmínky jsou ve Švýcarsku, nicméně nejkvalitnější liga se bezpochyby hraje ve Švédsku. Pak ve Finsku a mezi top ligy už vedle té švýcarské patří i česká soutěž.

Ve Švýcarsku se tedy lze florballem i uživit?

Ti nejlepší hráči ano, tam už dostanete opravdu profesionální podmínky. I přesto je lepší mít ještě nějaký poloviční úvazek jinde, protože život právě ve Švýcarsku není zrovna levný. I Češi, kteří tam hrají, mívají k florbalu ještě jinou práci.

Vy máte zkušenosti se švédskou ligou. Přijít tam z české ligy... Dá se to například srovnat s tím, jako když odejde český hokejista do NHL?

Je to tak. Je to nejlepší liga světa. Takže kvalita soutěže je úplně někde jinde a zázemí je na skvělé úrovni. Ale jako všude na světě jsou kluby bohatší a chudší. Já hrál za klub Pixbo Wallenstam IBK, který patřil spíše do té druhé kategorie. Přesto patří mezi historicky vůbec nejúspěšnější a vyznává i podobnou filozofii jako Tatran Střešovice.

Když jste přišel do švédské ligy, trvalo dlouho se adaptovat?

Ani ne. Samozřejmě rozdíl v kvalitě tam byl, ale nemyslím si, že by to pro mě byl až takový šok. Přece jen v reprezentaci hrajete i těžké mezinárodní zápasy. Velký rozdíl je v tom, že skoro všechny ligové mače byly na vysoké úrovni, zatímco v české lize v devadesáti procentech zažijete zápasy, kdy se hraje jen na jednu branku. Opravdu špičkových je málo.

Vy na tohle často poukazujete, že česká liga postrádá vyšší kvalitu.

Protože to tak je. Čím víc lize dominujete, tak některé zápasy mohou být nechci říct úplně nudné, ale vyhraje třeba extrémně vysokým rozdílem. Dřív mě to docela hodně trápilo, teď už se spíš soupeři snažím naložit, co se dá (*směje se*). Jako mladšího mě ale takové zápasy vyloženě nudily – a byl jsem z nich otrávený. V tomhle přístupu jsem se posunul.

Za váš podobně kritický pohled na tuzemskou florbalovou ligu vás někteří lidé označují za „machýrka“. Vadí vám to?

To mě tedy vůbec netrápí. Za mě je to konstatování reality. Každý přece musí vidět, jakou úroveň některé ligové zápasy mají! A jestli si to někdo nechce přiznat, tak se na to asi nekouká. A to se ještě ne-

dávno liga dokonce rozšířila, což je podle mě krok tím špatným směrem... V rozhovorech jsem použil srovnání s hokejem, kde jsou zápasy vyrovnanější.

Srovnání s hokejem se u vás nabízí, neboť jste do čtrnácti let hrával za Letňany. Až pak jste začal s florballem a podle vašich slov jste první rok hrál strašně...

To bylo v době, kdy jsem ještě hrál hokej a můj otec začal trénovat florbal, takže jsem s ním chodil na tréninky kluků, kteří byli o rok nebo dva starší. Tehdy jsem ani neznal pořádně pravidla, občas chytil míček i do ruky, než jsem se dozvěděl, že to nelze, takže to pro mě bylo zpočátku docela těžké. Ale brzy jsem si florbal osvojil, vlastně i díky základům z hokeje.

Postupně jste se vypracoval mezi hvězdy ligy i národního týmu. A zřejmě i ve specialistu na Švédy – na juniorském MS 2015 jste rozhodl o historicky první české výhře nad tímto soupeřem a na loňském MS jste byl i u první remízy v seniorské kategorii.

Neřekl bych, že jsem specialista na Švédy, ale zápasy proti nim mám určitě nejraději. Jednak jsou to vždy nejkvalitnější duely a vždy je to proti nim takové florbalovější nežli s jinými celky. Finové i v dobách své největší slávy hráli takovou specifickou osobní obranu a zápasy s nimi byly dost urputné. Se Švédy je to vždy otevřenější, tudíž mi vyhovují asi nejvíc.

Švédí také kralují anketě serveru Innebandymagazinet o nejlepší florbalisty světa. Vy jste v letech 2021 a 2022 skončil čtvrtý, před vámi byli jen Švédí. Jak si toho ceníte?

Je to nejvyšší individuální ocenění, kterého se dá ve florbale dosáhnout. Na druhou stranu to není něco, na čem bych nějak extra lpěl, je to jen žebříček, ve kterém je moje jméno. Ale pocta je to velká. Ve florbale totiž není nic jako *Zlatý míč* ve fotbale, žádné oficiální ocenění od světové florbalové federace, takže tato anketa se vnímá velmi prestižně.

A je to pro vás cennější než vaše dvě účasti v All-star týmu světového šampionátu?

Ono to spolu úzce souvisí. Novináři a odborníci, kteří tuto anketu sestavují, totiž asi těžko sledují všechny světové florbalové soutěže. A pokud se dostanete do All-star týmu na MS, logicky byste měl být vysoko i v anketě o nejlepšího florbalistu. Obojí pro mě znamená hodně, ale All-star tým z MS asi přece jen víc, protože je to bezprostředně po turnaji.

Hrajete špičkový florbal, proč jste se ale rozhodl pro studium práv?

V době, kdy jsem volil, kam půjdu na vysokou školu, jsem neměl jasnou představu o mé budoucnosti. Volba Právnické fakulty UK byla kombinací více aspektů. Právničina mi určitě přišla bližší než něja-

Marek Beneš je studentem posledního ročníku Právnické fakulty UK. Reprezentuje Česko ve florbale – je vicemistrem světa z roku 2022, má bronz z MS 2020 a na obou šampionátech byl vybrán do All-star týmu. Dvakrát (2021 a 2022) byl vyhlášen čtvrtým nejlepším florbalistou světa. Vyjma dvou sezon ve švédské lize hraje za Tatran Střešovice, s nímž slavil už dva ligové tituly (2015 a 2023). Je kapitánem týmu a velkým fanouškem fotbalové Slavie.

ké jiné obory, které jsem při rozhodování vyloučil, zároveň můj bratranec tou dobou práva studoval také, což taky sehrálo určitou roli. Výběru určitě nelituji, ačkoliv hlavně během zkuškových období to nebylo vždy jednoduché s florballem skloubit.

Která oblast práva vás baví nejvíc?

Nejbližší je mi asi právo trestní, protože oproti jiným oblastem je pro mě více představitelné a uchopitelné, ale určitě to není tak, že bych už teď věděl, že se chci věnovat pouze této oblasti. Zároveň se momentálně připravuji na státní závěrečné zkoušky, takže tam se asi opravdu ukáže, který předmět je mi bližší a naopak se kterým bych se nejraději již nesetkal...

A o dalším směřování kariéry už máte rozhodnuto?

Minulý rok jsem zvažoval další angažmá v zahraničí, nakonec jsem ovšem dal přednost studiu. A teď mám v Tatranu smlouvu ještě na jeden rok, takže určitě zůstanu ve Střešovicích, a příští rok se rozhodnu, co dál. Poprvé po dlouhé době budu mít volnost, vždy jsem byl pod nějakou smlouvou. Navíc také ukončím studium na UK, takže ve hře bude úplně všechno.

Minulý rok jsem zvažoval další angažmá v zahraničí, nakonec jsem ovšem dal přednost studiu.

Martin Andres není obyčejný mladý muž. Že frčí „na všem sladkém“, ovšem není důvodem tohoto tvrzení. Student 2. lékařské fakulty UK především bravurně zvládá životní nástrahy, a i když má na vybranou, řeší je bez ohledu na své „drobné“ omezení: v dětství přišel o sluch.

TEXT Marcela Uhlíková
FOTO Vladimír Šigut

Na hendikep nikdy nehřeším

„Miluju sladkosti a mám to tady rád,“ říká téměř omluvně, proč si pro schůzku k rozhovoru vybral svoji oblíbenou cukrárnu na druhém konci Prahy. Martin Andres, to byl ještě malý, kousek odtud chodil na zákusky a „sladké dřevo“, na pendrek. Bydleli na dohled. Původní cukrárna na pražských Petřínách už nestojí. V té současné – dnes hlavně kvůli zmrzlíně – velice rád a pravidelně posedí, když přeruší cestu metrem, při návratu domů ze školy.

O tom, že si Martin ke studiu zvolil 2. LF UK v Motole, rozhodly dvě okolnosti. Především osobní zkušenost. Jako dítě v této nemocnici strávil poměrně dost času, díky různým menším či větším dětským zraněním: „Říkám si, zda

jsem tu byl vícekrát jako pacient, nebo jako student. Doufám, že už teď převažuje studium,“ zamýšlí se medik. A dodává i druhý důvod: „Podstatným při volbě lékařské fakulty byl též fakt, že je „Dvojka“ výrazně zaměřena na pediatrické obory.“ Jak během rozhovoru vyplyne, Martin si totiž pohrává s myšlenkou stát se dětským lékařem! Po své babičce by byl teprve druhým doktorem v rodině; v oboru by se ale s babičkou minuli: ještě před pár lety byla vyhledávanou libereckou zubařkou.

Povídání s občasnou stopkou

Kdyby vám tu a tam během rozhovoru dlaní pravé ruky nenaznačil „stopku“, *stopro* byste nepoznali, že Martin trpí

vadou sluchu. Signál, že vám právě teď nerozumí a je potřeba počkat – v našem případě, než projede tramvaj – nebo že je zapotřebí otázku zopakovat, si pohodově působící mladík osvojil už v raném dětství; poté, co ve dvou letech prodělal meningitidu. Ta mu přivodila absolutní ztrátu sluchu na pravém uchu, ale na druhé – naštěstí – slyší skoro o dvacet procent lépe. Žít se sluchadlem se tudíž pro Martina stalo naprosto přirozené.

Nikdy, a to ani na víceletém gymnáziu, na své postižení „nehřešil“; nechočil do specializované školy, nevyhýbal se běžnému způsobu výuky. Šprtal. Dost možná proto teď, na „stará medikova kolena“, zvládá náročné studium bez větších problémů. „Jsem typ člověka,

který se nechce od ostatních odlišovat. Všechno nejdřív zkusím zvládnout, jako bych byl zcela zdrav. Až když narazím, uvědomím si, že přece jen nějaký hendikep mám,“ přibližuje Martin své návyky i svoji životní filozofii. Sluchové postižení mu umožňuje třeba získat delší čas při zkouškách, v rámci testů. Využil ji ale – a vzhledem k medikově životnímu nastavení už víme proč – jen v prváku u latiny a letos u angličtiny. Jak sám přiznává, pokud někde, tak právě u cizích jazyků shovívavost kantorů a vstřícnost zkouškových podmínek rád uvítá.

„Víte, nás mediků se sluchovým postižením není zase tolik. Proto chápu mnohé vyučující, že si s námi občas nevedí rady. Jinak znám také pár hendikepovaných absolventů i z jiných lékařských fakult, s některými jsem i v kontaktu,“ říká Martin a s pobavením rázem dodává: „Lidé si mě kolikrát mylně spojují s otorinolaryngologem shodného jména. Pravidelně tak někomu vysvětluji, že nejsem synem Martina Andrese...“

Když oči poslouchají

Studium ovšem dá zabrat. „Udržet pozornost hodinu v kuse bez sebemenší pauzy mě dost zmáhá,“ přiznává Martin, když vysvětluje, že při vnímání projevu spoléhá především na odezírání. „Sledování úst mluvícího člověka a číst, či spíše dedukovat, co mi říká, vyžaduje značné úsilí. Oči se rychle unaví a potřebují pauzu. Proto se při delší přednášce kolikrát začnu koukat úplně jinak. Mnohdy postačí, když oči zavřu a jen poslouchám... Málodko si uvědomuje, že já vlastně nedokážu zároveň poslouchat a psát,“ upřesňuje medik.

Aby mu z výuky – když už oči „poslouchat“ nechtějí – nic podstatného neuniklo, o to se Martinovi starají dob-

Všechno nejdřív zkusím zvládnout, jako bych byl zcela zdrav. Až když narazím, uvědomím si, že přece jen nějaký hendikep mám.

ří kamarádi, spolužáci; třeba s Johannou, spolužačkou z kruhu, se zná už od gymnázia. „Co se zápisků týče, nejsem náročný. Navíc většina studentů si dnes poznámky pořizuje elektronicky, na iPad. Je fajn, že mi je bez problémů a ochotně poskytnou, editování je tudíž pro mě mnohem snadnější,“ zlehčuje usměvavý medik každodenní nástrahy studia.

V příštím roce přibude v Martinově studijním rozvrhu předmět *klinická propeutika*, jež seznamuje studenty s lékařskými vyšetřovacími postupy na konkrétních pacientech. Aby se mohl výuky plnohodnotně účastnit, fakulta se rozhodla vyjít medikovi (a všem dalším, co přijdou po něm) vstříc: zakoupila a půjčí mu speciální fonendoskop. Je opatřen zesilovačem zvuku a dá se připojit na sluchadlo. „Výběr přístroje jsem mohl konzultovat s docentem Jiřím Uhlíkem, vedoucím Ústavu histologie a embryologie 2. LF UK, s jehož dcerou Jitkou jste

si pro *Forum* taky povídala. Představte si, že ona ten svůj původní fonendoskop pro lékaře se sluchovým postižením používá doposud! A víte, co mi přijde zajímavé? Zatímco u nás je používání speciálně upravených fonendoskopů staršími lékaři, jimž s věkem logicky slábnou sluch, spíše raritou, v zahraničí je naprosto běžnou praxí,“ zamýšlí se budoucí doktor.

Bolestivé i sladké pauzy

Martin už zase běhá. Na vysvětlenou: než si před téměř dvěma lety přetrhal vazy v koleni, věnoval se sprintům a skoku do dálky. A to tak dobře, že si v roce 2020 výrazně řekl o místo v reprezentačním týmu juniorů pro evropské mistrovství neslyšících! Ovšem koleno rozhodlo jinak. „Teď si pobíhám, hlavně když si potřebuju pročistit hlavu. Samozřejmě i na hodinách povinného tělocviku; vybral jsem si atletiku. Jen mě trochu štve, že mi cesta trvá skoro tak dlouho jako samotná výuka, přesunuju se z jedné konečné metra na opačnou, a pak až do sportovního centra v Hostivaři,“ vypráví medik-sportovec. V den rozhovoru už ale nikam jezdit nemusel, čekala ho jen jedna přednáška. A po ní, kdo ví, zmrzlínová přestávka?

Martin Andres si po studiu na Malostranském gymnáziu v Praze zvolil obor všeobecného lékařství na 2. LF UK, nyní je ve druháku. Větší část studia má ještě před sebou, přesto by se jednou chtěl věnovat malým pacientům, chce být pediatrem. Co ale rozhodně nechce, je pracovat v laboratoři, být vědcem: „Mám rád lidi, rád jsem v kontaktu s nimi,“ konstatuje usměvavý mladík. A že zvažuje právě pediatrii? Za to asi „může“ vlastní zkušenost – díky úrazům (i zlomeninám) a svému hendikepu – na mnohých dětských nemocničních odděleních „zdomácněl“.

Školní chemie v praxi, ale jinak

Dovedete si představit, že byste se za týden naučili látku z chemie, která se dle vzdělávacích programů pro gymnázia probírá několik měsíců? A navíc bez stresu, písemek či biflování? Martin Rusek, didaktik chemie z Pedagogické fakulty UK, se rozhodl dokázat, že to jde.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

„Obrátila se na nás absolventka fakulty, nyní už učitelka Gymnázia Thomase Manna, zda bychom pro její žáky připravili týdenní blok výuky chemie. Zapojit do tohoto projektu některé z našich studentů, toho času na praxích, se přímo nabízelo. Vzhledem k tomu, že se na katedře chemie snažíme ukazovat, že učitel nemá učit-poučovat, ale nechat žáky učit se, byla tohle pro naše studenty skvělá šance, jak si alternativní formu výuky vyzkoušet v reálu,“ vysvětluje Martin Rusek, vedoucí katedry chemie a didaktiky chemie PedF UK.

A tak se jednoho časného pondělního rána sešlo v učebně na Pedagogické fakultě UK patnáct žáků prvního ročníku soukromého česko-německého gymnázia se třemi studentkami dvouoboru učitelství chemie-biologie, aby si společně zkusili netradiční výukovou praxi.

Chemie? Pomoc, hilfe!

„Co si představíte pod pojmem chemie?“ rozjždí jedna z vyučujících, Nikola Netušilová, kolečko dotazů, díky nimž si se svými kolegyněmi hned zkraje ověří, jak na tom daná třída se znalostí

chemie je – a jaký k ní má vůbec vztah. Odpovědi žáků prvního ročníku humanitně zaměřeného gymnázia nepřekvapí: „Plášť. Názvosloví. Bolest. Gumovací pero,“ střídají se hlasy. „Kde chemii najdete?“ zkouší to druhá z učitelek, Eva Marešová.

„Všude!“ vykřikne kudrnatý kluk s brýlemi, jehož odpověď vzápětí zpřesní soused informací o tom, že vše je „vyrobeno“ z prvků a atomů. „Bezva. A co jsou to ty atomy?“ rozvíjí tohle téma třetí vyučující, Tereza Bryxová. Postupně se tak společně dopracovávají k definici

chemie jakožto „vědy o látkách, jejich přeměnách a vlastnostech...“ Následně dostanou děti-študáci za úkol vytvořit ve skupinkách a v aplikaci tabletu myšlenkovou mapu z chemických pojmů, které už nyní znají. V pátek, po skončení kurzu, ji pak doplní o nové poznatky, které během týdne získají. Tím se také prokáže, zda se naučili to, co bylo v původním plánu.

Dávkovaná přírodověda

Pamětníka, jenž si prošel tradičně konzervativním modelem gymnaziální výuky (rozuměj „nalejvárný“) jímá na jednu stranu závist, že to jde evidentně i jinak, na druhou stranu se však objevují i pochybnosti o tom, zda se žáci opravdu něco naučí. „Záleží na tom, co to ‚něco‘ podle vás je. Pokud si představujete výuku jako dril rovnic a vzorečků, jaký znám z hodin chemie na střední škole já, a z nichž si vůbec nic nepamatuji, tak to se opravdu neuskuteční,“ potvrzuje učitelka Anna Vitásková, jež spoluprací Pedagogické fakulty UK a Gymnázia Thomase Manna iniciovala. „Jsme jazykové a donedávna jen osmileté gymnázium, jež před téměř třiceti lety založila německá menšina žijící v Česku. Toto je první ročník naší čtyřleté sekce,“ představuje skupinku žáků a žákyň usazených kolem stolků v chemické učebně.

Fakt, že škola akcentuje výuku cizí jazyků (zvláště němčiny), se ovšem podle Vitáskové nevyklučuje s rozvíjením přírodovědných disciplín. Jen se to dělá jinak, než je v českém systému obvyklé. „V posledních dvou ročnících si žáci volí část předmětů dle svého studijního zájmu. Mezi námi: ani klasická gymnaziální výuka nepřipraví uchazeče na přijímací zkoušky na medicínu; každý se musí učit individuálně. Naši žáci mají možnost profilovat se jakýmkoli směrem. Pouze je tím nezatěžujeme od prvního ročníku,“ upozorňuje pedagožka s aprobační biologie-dějepis, která na tomto gymnáziu zodpovídá za koncepci výuky *science bloku* zahrnujícího biologii, chemii, výchovu ke zdraví, fyziku i geologii.

„Laborky“ jsou nejlepší

Jak to probíhalo dál? V úterý se sešli žáci na domácí půdě, v budově gymnázia na pražském Střížkově, kde je čekalo dopoledne výpočtů a rovnic, jež se musí dle rámcových vzdělávacích programů absolvovat. Středy patří na Gymnázium Thomase Manna distanční výuce, v níž se plní individuální úkoly anebo se

v týmech pracuje na dlouhodobějších projektech.

Chemie se tak vyučovala zase až ve čtvrtek, tentokrát šlo o „laborky na Peďáku.“ A právě tehdy nastal u žáků rapidní, viditelný zlom. „Bylo vidět, jak ožili! Pokusy je vtáhly a zapojovali se do nich opravdu všichni. Jako by jim najednou došlo, o čem chemie skutečně je,“ shodly se všechny tři budoucí chemičky – Nikola, Eva i Tereza. Mile je překvapila také celková otevřenost prvků a nadšení, s jakým k novým věcem přistupovali...

Třeba, když na pokyn vyučujících: „Oblečte si plášť a ochranné brýle,“ zahřmělo třídou: „Hurá!“ Každý tým měl pak za úkol vykonat šest různých pokusů. Bylo vidět, že žáci nemají s prací v laboratoři zkušenosti, ale jsou zvědaví, chtějí pracovat, ptají se, a když jim příklad nevyjde, zkusí to znovu. Jinak. Dopoledne rychle utíkalo, zbývá už jen poslední den.

Probudit zájem? Splněno!

„V závěrečném dotazníku se zpětnou vazbou, který jsme žáky v pátek nechali vyplnit, se nám jasně ukázalo, kolik si toho za těch pár intenzivních dnů z che-

mie odnesli,“ pochvaluje si Eva Marešová, tím spíše, že takovýto styl a rozsah výuky vedla s kolegyněmi na praxi poprvé.

Ještě víc nežli prokázané znalosti žáků, je ovšem potěšila změna jejich postojů k chemii obecně: „Nejdřív pro ně byla strašákem. Ale všichni nám na konci týdne napsali, že se jejich pohled na chemii zlepšil. Jsme rády, že se tak podařilo splnit náš hlavní cíl – probudit v žácích zájem, aby se na základě pochopení skutečně naučili něco, co si budou pamatovat a dovedou později využít,“ říká Tereza Bryxová. I když se všechny tři studentky shodly, že takovýhle týden výukové praxe pro ně byl – na přípravu i provedení – nesmírně náročný, nejenže by ho neměly, ale rády by v něm pokračovaly klidně i příští rok.

„Došlo nám, jak velký potenciál takové hodiny mají. Nejen pro žáky, ale i pro nás. Rozšířily nám obzory, jak vést, obměňovat a o jaké prvky doplňovat výuku nejen chemie, ale i biologie, a to i v běžných školách, kde se učí tradičněji. Pokud by byl ze strany gymnázia zájem, rády bychom si proto praxi v této konkrétní třídě zopakovaly i příští semestr,“ plánuje Marešová.

Jsme rády, že se podařilo splnit náš hlavní cíl – probudit v žácích zájem, aby se na základě pochopení skutečně naučili něco, co si budou pamatovat a dovedou později využít.

Paliativní péče? Věda jako každá jiná

Jaké jsou největší mýty o paliativní péči?

Že se týká až úplného závěru života, když už nic nejde dělat. Takzvaná časně integrovaná paliativní péče je o dobrém životě, co nejdále to jde, navzdory těžké nemoci a je potřeba o ní mluvit včas – již v momentu, kdy zjistíme, že máte nevléčitelné onemocnění, které se bude zhoršovat. Je dobré začít přemýšlet, co vše ještě chcete stihnout, jaké máte přání, jaký chcete volit postup, až se situace začne zhoršovat. Když se tato témata nechají až na úplný závěr, nemusí zbývat dostatek času či sil. Vždy mě nejvíce trápí věta: „Proč jste mi to neřekli dříve, vždyť mi říkali, že to bude dobrý. Už nemám sil, ale chtěl bych ještě stihnout to a to...“

Jak reagovat, když nám někdo z blízkých řekne: „Jsem vážně nemocný, vypadá to zle“?

Buďte autentičtí! A spíše než frázi „to bude dobrý“ klidně řekněte: „To je hrozný, vůbec nevím, co na to říct. Co pro tebe můžu udělat?“ A pak naslouchejte. Kdyby mi teď někdo z blízkých řekl, že umírá, nejspíše bych cítil šok, smutek, nejistotu a měl potřebu o tom s tím člověkem mluvit. Pacienti nám často sdílejí, že skutečně ocení, když se chováte normálně, ptáte se a nabídnete pomoc – třeba donést nákup anebo posekat trávu na zahradě. Zároveň si neberte osobně, že vás třeba někdy nebudou chtít vidět, protože budou příliš unavení.

Jak jste se k tak těžkému tématu, paliativní péči, vůbec dostal?

Nemám žádný srdceryvný příběh, že by mi umírala babička a já zápasil se systémem. Paliativní péče mě

Jedinou jistotou našich životů je jeho konec. Přesto se tématu umírání vyhýbáme, snažíme se jej odložit. „Paliativní péče není jen o úplném konci života. Je o dobrém životě, co nejdále to jde, navzdory těžké nemoci,“ tvrdí Martin Loučka, psycholog, ředitel Centra paliativní péče a odborný asistent na 3. LF UK, jenž poslední dekádu usiluje o systematickou změnu v péči o umírající: prostřednictvím výzkumů, výuky, ale třeba i konverzační karetní hry.

TEXT Pavla Hubáková FOTO Hynek Glos

oslovila už během vysokoškolských studií, protože mi jako obor dává obrovský smysl – večer usínáte s tím, že děláte něco užitečného a potřebného; skutečně pomáháte lidem. Také zde zároveň vnímám obrovský potenciál pro změnu.

Co je na vaší práci nejtěžší?

Já si troufám říct, že práce v paliativní péči sama o sobě není o nic těžší než jakákoliv jiná. Člověk by si ale měl dobře rozmyslet, jestli je to něco, co mu dává smysl a v čem se chce a dokáže realizovat. Pro některé lidi je téma smrti natolik děsivé až paralyzující, že při pouhé zmínce mění téma hovoru na „pojdme se radši bavit o fotbale“. Co jsem měl šanci poznat, tak v paliativní péči pracují lidé, které to naplňuje. Za mě je to krásná práce, kde pomáháte ↵

PhDr. Martin Loučka, Ph.D., je ředitelem Centra paliativní péče, psychologem v pražské Thomayerově nemocnici a odborným asistentem na oddělení lékařské psychologie 3. LF UK. Vystudoval psychologii na Masarykově univerzitě, poté pokračoval v doktorském programu paliativní péče na Lancaster University v Anglii. Díky Fulbrightovu stipendiu působil na Icahn School of Medicine v New Yorku. Absolvoval stáž na VU Medical Center v Amsterdamu, kurz práce s komplikovaným zármutkem na Columbia University, paliativní program Harvard Medical School i komplexní výcvik v gestalt terapii v Institutu Dialog. Za svou práci v rozvoji paliativní péče již získal řadu ocenění.

Řekni mi. Hra, která pomáhá

Jaká první tři slova se vám vybaví, když se řekne „hospic“?

Kolik vám bylo, když jste si poprvé uvědomili, že jednou umřete?

Kdybyste se dozvěděli, že trpíte smrtelným onemocněním, za kým byste šli pro radu?

To jsou tři otázky z konverzační karetní hry *Řekni mi: Hra pro život a dobré umírání*, kterou do Česka přinesl Martin Loučka. „Většina lidí má představu o konci svého života, ale jen málokdo o tom někomu řekne. Tato hra tomu může pomoci,“ tvrdí. Ze zpětných vazeb vyplývá, že hru hrají mladí i senioři, rodina i přátelé. „Myslím, že klíčem k úspěchu je nastavení vlastních hranic, co chcete sdílet,“ říká Loučka. Zatím neměl negativní reakce: „Naopak nám lidé píšou, že to bylo moc fajn a že se při hraní překvapivě i dost nasmáli. Jiní zase oceňují, že je to vlastně uklidnilo, když slyšeli, že o tom ostatní také přemýšlejí, třeba také nevědí, nebo to vidí podobně.“

www.reknimi.cz

lidem, děláte pro ně velké věci v důležité momenty. Navíc paliativní týmy mají velmi dobrou supervizi, hodně se o sebe starají, umějí sdílet tíhu práce i emoce s kolegy. Demotivující bývá nízké finanční ohodnocení nebo související administrativa, nikoliv ale práce samotná.

Jak je na tom paliativní péče v Česku v porovnání se světem?

To má několik rovin. Začnu tím, co je dobré. V Česku máme velmi dobré lůžkové hospice, jichž je i kapacitně docela dost. Jejich problém ale donedávna byl, že existovaly v takové „šedé zóně“ mimo systém, kdy o jejich fungování měli často zkrácené představy i samotní lékaři. To se již našťáště začíná měnit a představa nějaké „církevní ošetrovny“ se opouští.

Pozitivně se mění i systém domácí péče, na niž již přispívají pojišťovny a roste také počet organizací, jež poskytují potřebnou pomoc – jde o takzvané mobilní hospice. Zde ale existuje zajímavý paradox. Podle průzkumů by většina lidí chtěla umírat doma. Praxe však ukazuje, že když se lidé do takové situace dostanou a reálně prožívají všechny komplikace spojené s nemocí, místo pro ně nehraje až takovou roli. Chtějí především dobrou péči a mají obavy, aby jejich nemoc nebyla přílišnou zátěží pro rodinu.

A kde naopak zaostáváme?

V celkovém pojetí paliativní péče. V západních zemích má každá větší nemocnice paliativní program a tato péče je brána jako standardní obor a nedílná součást výuky mediků. U nás vše teprve vzniká, jsme deset až patnáct let pozadu. To pro nás ale může být zároveň obrovskou výhodou, protože se můžeme jednoduše poučit ze zkušeností ostatních a vybrat si ty nejlepší strategie. Stačilo by jen najít vůli ke změně a rozhodnout se, že je to nyní naše priorit.

Vy sám na změně výuky mediků intenzivně pracujete. Vaše blokové kurzy paliativní péče a komunikace závažných zpráv pacientům si studující na 3. LF UK pochvalují.

Z toho mám největší radost. Navíc, když pak studenty potkám po několika letech, říkájí, že jim právě tento kurz v praxi hodně pomáhá. Ale v porovnání se zahraničními univerzitami máme co dohánět – každý medik se u nás stále učí na státnice porod, i když rodit bude jen malá část z nich, ale komunikovat závažné zprávy či se starat o vážně nemocné pacienty bude většina. Paliativní péče u nás stále není běžnou součástí státnic nebo povinné výuky, etabluje se i samotný obor. Ale i zde jsem optimista a vnímám snahu o změnu – nejdále z hlediska implementace paliativní péče do kurikula jsou podle mne na Masarykově univerzitě, kde již mají povinné předstátnicové praxe. Zároveň jsme v květnu s Českou společností paliativní medicíny ČLS JEP a nadačním fondem *Kladné nuly* zahájili projekt, jehož součástí jsou všechny lékařské fakul-

ty v ČR, které budou společně rozvíjet výuku paliativní medicíny.

Rád zdůrazňujete, že paliativní péče není jen o „srdíčku na správném místě“, ale že je to věda jako každá jiná a že je potřeba rozhodovat se na základě dat...

To byl také jeden z důvodů, proč jsem založil Centrum paliativní péče – vnímal jsem, že akademický přístup k tématu u nás chybí. Pojišťovny, lékaře či provozovatele nemocnic nepřesvědčíte jen dojemnými dopisy od rodin. Chtějí čísla. Kromě vlastních výzkumů pořádáme například i workshopy pro pracovníky hospiců a nemocnic, aby dokázali svoji práci evaluovat a popisovat efekty „stejnou řečí“ jako jiné klinické obory.

Můžete vaše projekty přiblížit?

Konkrétně jsme například zkoumali, jak pacienti se závažným onemocněním rozumějí své prognóze a co to ovlivňuje. Proč se stává, že i když se pacient od lékaře dozví, že má jen pár měsíců života, stále plánuje zimní dovolenou na příští rok. Nebo jak často se stává, že pacient odchází z nemocnice po neúspěšné léčbě „informován“, ale s mylným pocitem, že je to vlastně fajn, že už teď nebude chodit na chemoterapii, takže „mu už nebude tak blbě“ a bude moci jet na hory. Svůj stav pak často pochopí až příliš pozdě, když už jim nezbyvá síl.

Aktuálně se zaměřujeme na to, jak s tím souvisí naděje. Často slyšíme od lékařů: „Neříkejte pacientům, jak jsou na tom, kolik mají času, protože jim vezmete veškerou naději, oni už pak nebudou chtít spolupracovat na léčbě“. Podle předběžných dat ze zahraničí to ale tak možná úplně neplatí. Zdá se totiž, že naděje je prostě přirozený obranný mechanismus, který pacienti mají a který lze podporovat, i když mají pravdivé a kompletní informace o své nemoci.

Má paliativní péče nějaká výzkumná specifika?

Snad jen, že zcela splňuje současný vědecký trend na mezioborové spolupráce, neboť ze své podstaty zahrnuje psychosociální, spirituální, klinické, ale i technologické či ekonomické aspekty kvality života. Občas se také lidé pozastavují nad tím, zda je etické obtěžovat pacienty v závěru života výzkumy. My ovšem i z našich vlastních dat víme, že to pacienti většinou vnímají jako pozitivní zkušenost – a účast ve výzkumech jim nevádí.

Jak se díváte na využití moderních technologií v paliativě?

Je to nástroj, který má velký potenciál a jsem přesvědčen, že technologie budeme využívat stále častěji, nejen v paliativní péči. Covid nám dal již mnoho příležitostí si to vyzkoušet minimálně na úrovni vzdálené komunikace. Jistě, osobní kontakt nic nenahradí, ale někdy to nejde a je lepší online komunikace než žádná. Velké téma je třeba i vzdá-

lený monitoring symptomů – proč v samém závěru života „tahat“ pacienta do nemocnice kvůli vyšetření, která jsou sice důležitá, ale v celkovém kontextu nepomohou, jen zbytečně vyčerpávají.

Jaké jsou další trendy?

V paliativní péči se třeba testuje využití virtuální reality (VR), například pro tlášení bolesti. Doktorka Lucie Hrdličková z Fakultní nemocnice Motol se s manželem věnují využití VR ve výuce komunikace pro mediky. V tom vidím obrovský potenciál. Dnes se hodně mluví o umělé inteligenci a i v paliativní péči se objevují práce, které využívají AI a „big data“ – třeba pro vyhodnocení rizika brzkého úmrtí na základě hospitalizační historie a symptomů. Zároveň vždy, když se bavíme o technologických „vychytávkách“, tak si nemohu odpustit poznámku týkající se současného zdravotnictví. Když si má dcera loni v létě zlomila ruku, udělali jí v regionální nemocnici rentgen a snímky nám vypálili na cédéčko, které ale v pražské nemocnici neuměli přečíst a celé vyšetření se muselo opakovat! Takže ano, existují už různé báječné technologie, ale jejich běžnému používání brání propast žité reality.

Působil jste na řadě zahraničních institucí, na Columbiu, Harvardu a stále pokračujete v mezinárodních spolupracích. Co byste rád „přenesl“ do českého prostředí?

Změnu myšlení. Mít vize a podporovat se navzájem! Například loni jsem dostal pracovní nabídku z Pittsburské univerzity, kterou jsem sice z osobních důvodů odmítl, ale průběh ve mě hluboce zůstal. Pozvali mne, abych se přijel podívat. Během dvou dnů jsem měl přibližně patnáct schůzek s vedením i kolegy a jejich první otázka byla vždy: „Jaké jsou tvé vize a sny a co pro tebe můžeme udělat, můžeme si být nějak nápomocní?“ A opravdu je zajímavá vaše odpověď a přemýšlejí v souvislostech. Třeba přednostka kliniky se hned ptala: „A co dělá tvoje žena? Pomohli bychom jí najít práci.“ Takovou míru podpory jsem v Česku nikdy nezažil. I jejich prezentace začínají takhle: „Chceme být do pěti let nejlepší lékařská fakulta v USA, toto je náš plán a další kroky...“ Na naší univerzitě vnímám snahu věci zlepšovat, ale celkově je naše akademická komunita, myslím, méně odvážná, průhledná a trochu zakletá v některých procesech, které se tradují pořád dokola. Nicméně věřím, že se to zlepšuje a zlepšovat bude.

Centrum paliativní péče

To založil Martin Loučka v roce 2014 s cílem systematicky zlepšovat péči o umírající v Česku. Středisko provádí výzkumy, jejichž výsledky jsou podkladem pro systémová a legislativní opatření umožňující zlepšovat péči o umírající pacienty napříč celým systémem zdravotní a sociální péče. Centrum se rovněž věnuje vzdělávání, komunikaci i poskytování informací mezi odborníky i širokou veřejností.

O tom, co zabíjí vědeckou tvořivost

„Dělat v dnešní době vědu je obecně dost stres – neustále píšete granty nebo v hodnotících zprávách vysvětlujete, proč vám to nevychází, jak jste si mysleli. K tomu je obrovský tlak na publikační výkon a nesmyslná administrativa,“ varuje molekulární genetička Eva Froňková z 2. lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice Motol.

TEXT Pavla Hubálková
FOTO Vladimír Šigut

„Naše vědecké projekty jsou taková detektivka. Na začátku je většinou nemocné dítě, které má nejasné příznaky – poruchy imunity či krvetvorby – a my se pomocí nejmodernějších metod snažíme najít příčinu a navrhnout řešení,“ popisuje Eva Froňková. „Vědomí, že mohu pomoci konkrétnímu pacientovi, mě na práci baví nejvíc – otevřít výsledky genetikých testů a zjišťovat, kde je problém. A pak spolu s kliniky hledat řešení, jak pomoci,“ líčí lékařka a genetička. Rozuzlení, tedy vědecké objevy, pak publikují v nejprestižnějších časopisech.

Rychleji, levněji a lépe

„Neděláme úplně ten klasický základní výzkum; jsme spíše praktici, kteří se nejnovější poznatky snaží zjednodušit, zlevnit, a co nejrychleji dostávat do praxe, aby co nejdříve pomáhaly našim pacientům,“ popisuje docentka Froňková, jež vede tým v rámci vědecko-diagnostické laboratoře *Childhood Leukemia Investigation Prague (CLIP)* na 2. LF UK.

Kromě hledání příčin nemocí vyvíjí i nové diagnostické metody, které se pak používají po celém světě. Globální špičkou jsou například v detekci

Doc. MUDr. Eva Froňková, Ph.D., absolvovala 1. LF UK i postgraduální studium biologie a patologie buňky na 2. LF UK. Jako vedoucí týmu v rámci vědecko-diagnostické laboratoře *Childhood Leukemia Investigation Prague (CLIP)* v Motole se věnuje výzkumu a vývoji diagnostických metod vzácných onemocnění krvetvorby a imunitního systému.

tzakvané *reziduální nemoci* – ve stopování zbytkové leukemie v těle. „Díky našim metodám jsme schopni rychle a přesně objevit i jedinou leukemickou buňku v těle mezi statisíci zdravými! Tato informace je klíčová pro nastavení, sledování průběhu a ve výsledku i pro úspěšnost léčby,“ vysvětluje Froňková, která si už během studia vysnila práci na pomezí imunologie, onkologie a genetiky.

Řešení? Nedusit, ale podporovat

Laboratoř CLIP dlouhodobě vévodí předním příčkám nejrůznějších hodnocení vědy. Čím to je? „Klíčová je osobnost Honzy Trky (*profesora lékařské biologie, jenž loni obdržel univerzitní Donatio – pozn. red.*). Poskytuje nám velkou podporu, oporu a nechává lidi růst – nedusí je. Důležité jsou rovněž mezinárodní spolupráce a to, že jsme jeden tým – vzájemně se držíme,“ vyjmenovává Eva Froňková, která se i díky Trkovi dostala k molekulární genetice.

„Dodnes si pamatuji, jak jsem si v devadesátkách zakládala e-mail, abych se mohla přihlásit na kurz molekulární genetiky pro mediky, který Honza tehdy organizoval,“ vypráví s úsměvem, jak ji genetika „chytla a už nepustila“, takže se jí v Motole věnuje nadále.

Naděšen z oboru předává nejen studentkám a studentům Univerzity Karlovy, ale i kolegyním a kolegům po celém světě. „Školíme například v Latinské Americe (Argentina, Uruguay), ale také ve Španělsku. Když jim tam pomůžeme zavést v Česku již naprosto běžnou genetickou diagnostiku, můžeme zvýšit přežití dětí s leukémií o několik procent, což mohou být desítky dětí ročně. Nejsou za to vědecké body, ale moc mě to nabíjí a dává smysl,“ říká lékařka.

„Dělat v dnešní době vědu je však obecně dost stresující – neustále píšete granty či v hodnotících zprávách vysvětlujete, proč vám to nevychází, jak jste si mysleli... K tomu je obrovský tlak na publikační výkon a nesmyslná administrativa, a to vše zabíjí vědeckou tvořivost,“ varuje Eva. „Objevy nevznikají tak, že si je naplánujete v tříletém horizontu,“ zdůrazňuje vědkyně, pro niž byla lekcí covidová pandemie: „Najednou jsem k tomu všemu byla i učitelkou, družinářkou, kuchařkou... a došlo mi, že už takto dál nemůžu,“ vzpomíná máma tří dětí a manželka infektologa, který trávil většinu času v nemocnici. Jak to řešila? „Musela jsem zvolnit. Už nepracuji po nocích. A ve výsledku jsem paradoxně efektivnější a šťastnější,“ sdílí své pocity a apeluje na další bádařící, aby více (a včas) mysleli i na sebe.

Nebud'te na to samy

„Mladým vědkyním bych poradila, aby na to nebyly samy! Mě mateřství celkem zaskočilo – nemyslím kariéru při mateřství – ale to samotné mateřství. Najednou nešlo moc plánovat, nic nezáleželo na mně a do toho jsem poslouchala, jaká bych měla být matka,“ vzpomíná. „Dnes už je situace o trochu lepší, ale já měla děti v době, kdy se od ženy očekávalo, že bude *full-time* matkou a hospodyní, která poskytuje servis pro ‚otce rodiny‘. Jen zmínky o paní na hlídání či úklid byly brány jako selhání.“ Kolegyním radí, aby se obklopily stejně smýšlejícími lidmi a „nevyžádané komentáře“ neposlouchaly, i když to bývá těžké.

Co by dále pomohlo? „Peníze. Ale takové, které žena může svobodně využít podle své potřeby – žádné zbytečné papírování a dokládání faktur,“ říká trojnásobná matka, podle níž chybí i návratové granty, částečné úvazky a větší flexibilita. I proto je Eva Froňková aktivní v nejrůznějších komisích a grantových panelech: „Dlouho jsem se tomu bránila, ale pak mi došlo, že se musíme ozvat, že jinak se nesmyslná omezení a podmínky nezmění. Muži týmž překážkám často nečelí, takže je někdy ani nezapadne, že by to mohl být třeba problém.“

Imunita jako klíč k dlouhověkosti?

Když v roce 2012 začali využívat metodu sekvenování nové generace, Eva Froňková odhadovala, že za pár let budeme běžně sekvenovat lidský genom. „Přitom když jsem roku 2015 na kongresu přednášela, že do pěti let budeme rutinně sekvenovat genom a hledat mutace jako příčiny obtíží, jeden staříčkový profesor se mi vysmál, že to nikdy nemůže přijít do praxe, že je to příliš drahé. No, a měla jsem pravdu,“ líčí s úsměvem. Na co sází nyní? „Podle mě blízká budoucnost patří technologii sekvenování na úrovni jedné buňky. Zatím je to nesmyslně drahé – statisíce na vzorek – ale věřím, že se to brzy dostane do rutinní praxe,“ míní. A co nás čeká třeba za deset let? „Myslím si, že bychom v imunologii mohli najít nějaký mechanismus, který opravdu prodlouží lidský život... Výsledku se asi sama nedožiji, ale myslím, že dlouhověkost úzce souvisí s imunitním systémem.“

Pozitiva a naděje snižují frustraci

Šest let je profesor Jan Vevera přednostou Psychiatrické kliniky Fakultní nemocnice v Plzni, ale předtím už stihl být i vrchním psychiatrem Armády ČR, účastníkem misí v Afghánistánu nebo dobrovolníkem ve válečném Kosovu. Nesešli jsme se v ordinaci, ale v pražské Mrtvé rybě. Tam se přirozeně mísili přírodovědci s mediky, tudíž – jak s úsměvem říká – jde o „důležité místo interdisciplinárního výzkumu“. Sám se tam pár let živil jako barman.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Hynek Glos, archiv

Jestli to správně chápu, jsme teď na akademické půdě, je to tak?

Souhlasím. V Mrtvé rybě vznikly genetické studie, na kterých jsem spolupracoval s profesorem zoologie Pavlem Stopkou a s profesorem genetiky Stanislavem Kmochem. S některými kolegy z Karlovky, s nimiž jsme později založili výzkumné *Centrum pro transdisciplinární výzkum násilí, traumatu a spravedlnosti*, jsem se seznámil také zde.

A kdy jste si „stříhl“ toho barmana?

V Rybě jsem pracoval sedm let, od roku 1993. Vedle medicíny jsem tehdy studoval i kulturní antropologii čili jsem měl rozložené studium a díky tomu i čas.

Zkrátka jste si vysokoškolská studia náležitě užil.

Rozhodně! Studoval jsem devět let. A díky brigádám jsem měl tehdy více peněz, než když jsem v roce 1998 nastoupil jako lékař na univerzitní kliniku v Praze, kde jsem bral o stovku míň, než bylo nájemné mého bytu, a to bylo sedm tisíc korun.

Řada doktorů mé generace na tom byla stejně. Na studiích jsme si docela slušně vydělávali; třeba na Karlově mostu budoucí anesteziologové prodávali andělíčky, další medicí byli barmany... Teprve po nástupu do nemocnic se náš příjem dost snížil.

A kdy přišlo první dobrovolnictví a mise?

Prvně, promiňte, nemám rád slovo „mise“. Během pandemie jsme „válčili s koronavirem“, teď „bojujeme s inflací“, ale do Jugoslávie nebo Afghánistánu jezdí vojáci na mise. Že to zní divně? K úplně prvnímu dobrovolnictví – ještě během studií medicíny – mě vlastně „donutil“ pobyt s přírodovědci v Indii: být s nimi půl roku představovalo tehdy jezdit z jedné ptačí rezervace do druhé. Po pár měsících jsem už ptáky nechtěl ani vidět (*se smíchem*), proto jsem si to namířil do Kalkaty. Pracoval jsem

několik týdnů v Nemocnici Matky Terezy; dokonce jsem se s ní – nenápadnou, laskavou a skromnou ženou – osobně setkával v tamním kostele (*řeholnice Matka Tereza zemřela v září 1997 a po devatenácti letech byla svatořečena – pozn. red.*). Následovalo Kosovo, kde jsem byl doktorem zařizujícím medicínskou logistiku v rámci zajímavého programu pro děti se srdeční vadou, které se pak v Čechách operovaly.

To byl počátek vaší spolupráce s českou armádou?

Vlastně ano. Lidé, kteří vstupovali v osmdesátých letech do armády, nebyli žádný mravní výkvět společnosti. Na vojsko jsme se na medicíně dívali jako na kolaborantskou organizaci, která mladým mužům ničila život a do studentů zasekávala své pařáty prostřednictvím vojenských kateder. V Kosovu, bylo to v roce 2000, jsem se však setkal s českými vojáky, kteří tam chránili srbské vesnice. Přijel jsem si k nim pro pomoc se zvládnutím epidemie *tularemie*. A zažil jsem tam šok: viděl jsem vojáky, na které jsem mohl být hrdý. I proto jsem o pět let později, po návratu z mého postdoku na Kalifornské univerzitě v Berkeley, kývl na nabídku Armády ČR. Plánovala delší působení vojenských zdravotníků v Afghánistánu.

Před pár lety jste ale malinko „příbrzdil“, usadil se. Je můj odhad správný?

Myslíte tím, že jsem dobrodružný, poživáčný, zahálčivý, sebestředný život díky manželce a dvěma dětem vyměnil za plnohodnotný rodinný? Ano. A moc to doporučuji (*usmívá se*).

Co říkáte na současnou náladu ve společnosti? Válka na Ukrajině, inflace...

Mám pocit, že žiju jakoby ve dvou světech. Jeden je mediální, s rozdělenou společností, s růstem násilí. Druhý je svět výsledků našich studií a osobní ↪

Psychiatr Jan Vevera sloužil rok i na vojenských akcích v Afghánistánu.

zkušenosti lékaře velké kliniky; a v něm k žádným změnám k horšímu nedochází, ba právě naopak: pandemii covidu doprovázelo až padesátiprocentní snížení násilí a vražd a počet sebevražd byl nejnižší v historii od dob Rakousko-Uherska. Tím nechci říkat, že zde není deset nebo dvacet procent lidí, kteří jsou na tom špatně. Mám ale dojem, že čím lépe se lidé mají, tím hůře se cítí.

A víte proč?

Znám obvyklé podezřelé. Na prvním místě stojí nepřiměřená očekávání. Očekáváme spíš štěstí a úspěch než dosažení konkrétních cílů. Pokud všichni toužíme po autě, můžeme uspět. Jenže pokud všichni chceme lepší auto než soused, polovina z nás ho mít nemůže, protože ho mají právě naši sousedi. Pokud se domníváme, že máme všichni „právo“ mít 130 procent průměrného platu, nutně bude většina zklamaná. A podobně to funguje se štěstím, s novými zážitky, se zábavou. Šťastní nemůžeme být pořád; na to není náš organismus nastavený.

Dalším problémem je černobílý vidění: něco vám nevyjde a vy už víte, že „vás nepochopili“ a nejlépe je jít jinam, kde je tráva zelenější anebo partner chápavější. „Představoval jsem si to jinak,“ slýcháváme od poloviny klientů na našem dětském oddělení. Nejde o děti sužované hlubokými depresemi, bludy nebo halucinacemi, které jsme na psychiatrických vídali před 25 lety, ale jde o děti plně frustrací z toho, že to doma, ve škole či mezi kamarády nejde, jak si představovaly, nebo viděly v médiích. Což platí i pro nás, pro dospělé.

Jak nepřijemnostem a stresům čelíme, vnímáme i prostřednictvím ostatních: co si o našich zážitcích a naší vlastní situaci ve společnosti myslí oni. Inu, jsme tvorové stádní. Pokud neustále slyšíme, že jdeme z jedné krize do druhé, spirála pocitů úzkosti a zoufalství se nepřestává točit. Přičemž všemu navzdory, žijeme v nejbezpečnější době lidské historie.

Recept na pohodu

„Na psychiatrii jsem se dal proto, že jsem výrazně nezručný. Prostě jsem odhadl svoje možnosti, což spouště lidem schází. Jsou nešťastní, jelikož mají od sebe naprosto nepřiměřená očekávání. Myslí si, že jim vše půjde lehce. Když jste leví jako šavle, musíte s tím umět naložit,“ míní sympaták, když prozrazuje i recept na pohodu: „Pohyb, jídlo a spánek jsou hlavní udavatelé tělesných rytmů. A harmonie rytmů a jejich sladění je základem duševní hygieny. Což mě inspirovalo k zavedení fyzické aktivity i do programu psychiatrických oddělení.“

Co s tím? A kudy ven?

Naše schopnosti odolávat stresorům vycházejí z prostředí, na něž jsme zvyklí. Každá kultura vybaňuje členy své společnosti schopností vzdorovat nepříjemnostem, které obvykle zažívá. Když se máme dobře, zvykáme si, že se nám příliš příkoří neděje, a tedy ztrácíme schopnost špatnému čelit. Pokud si vzory pro život bereme z *napomádaných* příběhů z virtuálního světa, budeme vždy druzí. Srovnávejme se se spolužáky ze základní školy, ne s miliardáři. Soutěžit s těmi nejlepšími je recept na to, jak vyhrát olympiádu, ale nikoliv na šťastný život. Zátopkovo údajné motto – „Když nemůžeš, přidej“ – je pro nás smrtelníky receptem na vyhoření. Rád bych podpořil odvahu odborníků hazardovat se svojí dobrou pověstí.

Co prosím? Jak?

Vypadá dobře, když profesor volá po ostražitosti: „Mohlo by být hůře.“ Získáte tím pozornost a váš obor financování. Říkat lidem, ať s hledáním pomoci začínají na konci své paže je riskantní; tím si oblibu nezískáte. Ale právě podpora svépomocných aktivit a takzvané primární prevence jsou ty neefektivnější zbraně v boji proti úzkostem a stresům.

Covid nám poskytl i příležitosti být hrdi na společenské semknutí, místo strašení davovou panikou a nárůstem násilí. Pamatujte na lživé titulky, že devět z deseti zdravotníků je obětí násilí? Lékaři se dobrovolně hlásili na covidová oddělení a medikům jsme vysvětlovali, že mají šanci pomoci lidem, jakou neměl nikdo z jejich předchůdců v posledních desetiletích. To jsou intervence, které pomáhají proti frustraci, která zřejmě – na rozdíl od vážného násilí – skutečně rostla. Je chybou každého z nás, akademiků, že jsme jako odborníci spíše šířili obavy než důvěru. Pojďme lidem ukazovat čísla, z nichž vyplývá, že se mají celkem dobře.

Pane profesore, co se v nás „změnilo“?

Způsob, jak neseme fakta. Máme se lépe, což podstatně hůře snášíme.

Dosud spolu mluvíme víceméně o psychických strastech dospělých. Mnohem častějším tématem současnosti je ovšem psychická nevyrovnanost dětí.

Děti na sebevraždu umírá v posledních dvou dekadách v Česku stejně, mezi třiceti až padesáti ročně. Výrazně ovšem vzrostlo sebepoškozování. Jeho spouštěčem ovšem nejsou hluboké deprese nebo psychotické stavy, ale úzkosti a frustrace.

Věřím, že máte vysvětlení. A snad i návod na zlepšení.

Podstatně více dětských či dospělých psychologů ani psychiatrů tu vbrzku mít nebudeme. Můžeme ale pomáhat všem – dětem i dospělým – jejich břemena nést, snášet. Hlavně nestrašit epidemií sebevražd, násilím a rozdělenou společností... Tvrdím, že pozitivní příklady a naděje snižují frustraci, stejně

Prof. MUDr. Jan Vevera, Ph.D., vystudoval 1. LF UK a jako postdoktorand působil dva roky na University of California v Berkeley a tři měsíce na Institute of Psychiatry v britském Maudsley. V roce 2000 se stal koordinátorem zdravotní péče organizace Člověk v tísní v Kosovu a na základě této zkušenosti vstoupil do armády. Roku 2006 se stal vedoucím psychiatrem 7. polní nemocnice Armády ČR, rok strávil na misích v Afghánistánu a do roku 2017 byl hlavním psychiatrem české armády. Tehdy se stal přednostou Psychiatrické kliniky LFP UK a Fakultní nemocnice Plzeň. Ve své vědecké činnosti se věnuje biologickým a environmentálním faktorům impulzivity, násilí, viktimizace a stresu. V roce 2018 společně s kolegy z FSV UK, PF UK, Matfyzu a FF UK založili univerzitní Centrum pro transdisciplinární výzkum násilí, traumatu a spravedlnosti (VITRI).

jako zlehčování problémů a vidění pomyslné sklenice spíše jako poloplné, ne poloprázdné. Bohužel, duch doby jde opačnou cestou. Za bolševika kdo nekradl, okrádal rodinu; dnes kdo nenařká, okrádá svůj obor. Role oběti je nyní strašně přitažlivá.

Dokáže vás v otázce násilí a traumat ještě něco překvapit?

Ano. Byl jsem překvapený, jak se například oběti autonehod aktivně hlásí k diagnóze posttraumatické stresové poruchy (PTSD). V soudních síních je její výskyt velmi častý. Diagnózy kvetou tam, kde jsou „zalévány“ peníze, nejen tam, kde se skutečně vyskytují. Například o pacientech se schizofrenií, kteří byli třeba znásilněni a v důsledku toho trpí PTSD, se neví nic. A jsem rád, že se tomu teď s mými postgraduálními studenty věnujeme.

Ono už neplatí Nietzscheho: „Co mě nezabije, to mě posílí“?

Jako psychiatr tohle nemám rád. Znásilňování v Buče anebo zkušenost holocaustu nikoho neposílí. Ale drobnější traumata, kde přeci jen trochu už o život jde, jako je například mise v Afghánistánu – tam žádný zdravotník nepadl, ale každý zažil raketový útok –, tak odtud se opravdu vracejí lidé, kteří se někdy naučili klást větší důraz na mezilidské vztahy, a nejen na peníze... Samozřejmě za předpokladu, že nežijí pod hranicí chudoby.

Čeho se tedy lidé bojí nejvíc?

(chvilku přemýšlí) Ztráty důstojnosti, pokud se tedy pohybujeme na poli medicínském. Proto třeba onkologičtí pacienti chtějí mít otevřenou cestu k eutanazii.

A jak to máte se stresey vy sám? „Zastresujete“ si občas a třeba i rád?

Pracovat lépe se stresem jsem se naučil, až když jsem skončil v Mrtvé rybě; do té doby jsem stres řešil jako plno dalších: pivem a vysedáváním s kamarády. Teprve v poměrně dospělém životě – bylo mi kolem pětatřiceti – jsem začal chodit do posilovny. Ještě na postgraduálu v Berkeley; uprostřed skoro všech kampusů je posilovna. Stres je zdroj energie, která se dá pohybem dobře zpracovat. Většina misí v Afghánistánu nebyla pro zdravotníky fyzicky náročná. Myslím tím, že se nemuseli dlouhé kilometry někam přesunovat s batohem a s útočnou puškou typu *Bren* na rameni. Naopak, šlo spíše o dlouhé čekání v nejistotě. Proto jsme v prázdných stanech zřídili improvizované posilovny. A ti, co je pravidelně navštěvovali – a i v tom šileném vedru a prachu šlapali na rotopedech – na to dodnes v dobrém vzpomínají.

Tiskneme pro medicínu, ale i pro radost

„Využíváme 3D technologie ve třech rovinách – pro podporu výzkumu, výuky a medicínské účely,“ říká Martin Kopeček, vedoucí laboratoře 3D technologií, jež nabízí „služby“ v oblasti 3D tisku celé Lékařské fakultě UK v Hradci Králové a částečně i fakultní nemocnici. Po vlastním vážném úrazu míchy viděl, v čem lze asistenční pomůcky zlepšovat.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Hynek Glos

S komplexní výukou začali u studentů stomatology, v níž se 3D technologie hodně prosazují – především na univerzitách v zahraničí. „Nejprve se medicí naučí preparovat na výukovém přípravku zuby pro korunky a pracovat se speciálním *intraorálním* skenerem. Pomocí modelovacího softwaru si požadovaný element – kupříkladu horní a dolní čelist – virtuálně upraví a poté vytisknou re-

álný model pomocí 3D tiskárny. Studenti jej očistí od gelové podpory a zkontrolují. Získají tak svůj vlastní model, s nímž pak v dalším semestru pracují a zhotovují na něm například korunky nebo můstky,“ popisuje inženýr Martin Kopeček.

Výtisky i pro nemocnici

Dále v Hradci Králové využívají 3D tisk pro výrobu pomůcek, třeba v anatomii.

„Kosti pro výuku pocházejí původně z vykopávek, proto jsou křehké a často jim chybějí nějaké drobné části jako výrůstky a podobně, tudíž nejsou zcela anatomicky dokonalé. My si je ale pomocí 3D technologií můžeme sami vyrobit. Studenti medicíny si mohou všechny preparáty z blízka prohlédnout a osahat, což je z výukového hlediska mnohem efektivnější, než model studovat

Ing. Martin Kopeček, MEng, po studiu slaboproudé elektrotechniky absolvoval mechatroniku na Technické univerzitě v Liberci (TUL) a lužické Hochschule Zittau/Görlitz. Tam se začal věnovat problematice bezkontaktních senzorů do protěz a pokračoval v tom i v rámci doktorského programu na Ústavu lékařské biofyziky LFHK UK. Dnes působí v tamní Laboratoři bezkontaktních technologií a vede rovněž královéhradeckou Laboratoř 3D tisku.

pouze ve skriptech anebo na monitoru počítače,“ vysvětluje Kopeček v „labu“ LFHK UK.

Laboratoř spolupracuje i s Fakultní nemocnicí Hradec Králové, pro jejíž kliniku onkologie a radioterapie tiskne nástavce a doplňky brachyterapie (*radioterapie, která cílí přímo na nádor, a šetří tak zdravé okolní tkáň; využívá se zejména v léčbě rakoviny děložního čípku, nádorů prostaty, prsu, penisu či plic – pozn. red.*). „Je to asi ten nejnáročnější a nejzodpovědnější úkol, s nímž jsem se na fakultě setkal. O to větší mám radost, když mi kolegové z nemocnice volají s díky, že to funguje a proces léčby se zefektivnil. Pacienti se cítí komfortněji, dochází i k lepšímu zavádění léčebných nástrojů pomocí mých přípravků. To je přesně důvod, proč zde pracuji. Protože vidím ten hmatatelný dopad! Něco vymyslím a pak i vyrobím, předám svou zkušenost i znalost dál a někomu tím skutečně pomohu,“ pochvaluje si Martin Kopeček.

Expertem klidně i z vozíku

V popisu práce toho však má mnohem víc než „jen“ 3D tisk, k němuž se dostal až později během svého působení na LFHK UK. Původně vystudoval mechatroniku na Technické univerzitě v Liberci a následně též na vysoké škole v lužické Žitavě a Zhořelci (Hochschule Zittau/Görlitz). V průběhu studia bohužel utrpěl vážný úraz, při němž si poškodil míchu. Dnes střídá chůzi o berlích s jízdou na vozíku: „Dva roky jsem strávil v rehabilitačních zařízeních a z pohledu studenta technického oboru jsem dobře viděl nedostatky v oblasti asistenčních pomůcek. A při tom mě napadlo, co všechno by šlo udělat lépe...“ Nelenil, vrhl se na to.

V rámci svojí diplomové práce, již dokončoval v Německu, spolupracoval s firmou Ottobock, který je jedním z největších výrobců protetikých pomůcek na světě. Dostal se tam k vývoji bezkontaktních senzorů a tomuto oboru se, s krátkým odskočením k IT, věnuje dodnes.

„Zjistil jsem, že peníze nejsou všechno. Když nemáte z práce radost, nikam

se neposouváte. Proto jsem práci v IT po bezmála dvou letech ukončil a začal plně působit zde na lékařské fakultě,“ vzpomíná na dobu před zhruba osmi lety, kdy coby doktorand nastoupil na Ústav lékařské biofyziky LFHK UK s projektem využití bezkontaktních senzorů v medicíně.

Ovládání lůžek jen očima

Nápadů má dost. „Ještě za mých studií v Německu mě oslovila Česká asociace paraplegiků s nápadem vytvoření asistenční sexuální pomůcky – jakéhosi elektronického zařízení, jež by pacient s významným omezením motoriky dokázal ovládat, a zapojil se tak aktivně do pohlavního styku. Během promýšlení jsem však přišel na to, že lidé upoutaní na lůžko mají mnohem zásadnější problém, a sice – že to svoje lůžko nedokáží ovládat. A proto jsem se rozhodl zkusit řešit nejprve tohle,“ představuje projekt, v němž využil *eye trackingu*.

Tato chytrá technologie sledující pohyby očí se stala jádrem jeho aplikačního výzkumu pro bezkontaktní ovládání polohovacích lůžek. Pacient ležící na lůžku se dívá na displej a prostřednictvím okohybných manévrů – vlastně

speciálních příkazových sekvencí – lůžko přímo ovládá, zadává mu tak úkoly. Zařízení pozná, že se na něj člověk dívá, a začne s ním komunikovat. Naopak ho lze kdykoli ukončit tím, že se podíváte jinam anebo oči zavřete.

Znalosti pro budoucnost

Během práce na tomto záměru, asi rok po svém nástupu na fakultu, se dostal k 3D tisku. Z grantu pořídil stereolitografickou tiskárnu a postupně začal pracovat s 3D tiskem nabízet studentům v rámci nepovinných předmětů. „Byl o ně slušný zájem, a tak jsme nejprve zkusili vytvářet implantáty do lebky. Student prvního ročníku ještě nemá přesné povědomí o tom, jaký plast má jakou pevnost či pružnost. Ale může se podívat, jaké parametry má lidská kost, jaké materiály zde využíváme a který je k ní nejbližší,“ uvádí jeden z příkladů.

Dnes vede s lékaři o 3D tisku časté debaty. Někteří totiž argumentují, že medicí znalost tvorby modelu v praxi nijak nevyužijí. „Já jim oponuji tím, že řada našich studentů se stane špičkovými operátory, kteří budou tyto technologie používat, a proto by o nich měli i něco vědět,“ tvrdí Martin Kopeček. A přesvědčeně dodává: „Až později přijdou někam na kliniku, nebude pro ně práce s 3D tiskem velkou neznámou, nýbrž si vzpomenou, jak ho na fakultě využívali, s jakým materiálem pracovali a podobně. Dovedou zde nabyté znalosti využívat, reálně aplikovat a porovnat s tamní praxí, a třeba i nějak obohatit svůj lékařský tým.“

Hurvínek patří do rodiny

Nezaměnitelné hlasy Spejbla, Hurvínka a Máničky ji provázejí vlastně už od narození. Denisa Kirschnerová mezi populárními loutkami v podstatě vyrostla a dnes Divadlo S+H vede jako ředitelka. „Já nikdy nechtěla hrát, bavilo mě víc psaní,“ říká absolventka FF UK.

TEXT Jiří Novák FOTO Hynek Glos

Pokud snad také patříte do generace, která v dětství neustále „sjížděla“ desky či audiokazety s mentorujícím Spejblem a věčně zlobivým Hurvínkem s jeho rošťáckým „cháááá“, vězte, že u Kirschnerů tomu nebývalo jinak. Vtipné příběhy obou protagonistů tehdy malý Miki se sestrou Denisou poslouchali hodně často. Slavní rodiče Miloš Kirschner a Helena Štáchová, kteří loutkám svoje hlasy propůjčili, ovšem jejich nadšení zase až tak nesdíleli.

Už to tady zase pištl!

„Vždycky si povzdechli: Ježíš, už to tady zase pištl,“ směje se při vzpomínce na své dětství Denisa Kirschnerová – dnes již s pochopením, že poslouchat své pozměněné hlasy po hraní v divadle ještě i doma muselo být pro principály Divadla Spejbla a Hurvínka (S+H) zkrátka „už moc“. Ona sama ale vlastně nikdy přesycenost dvou loutkových ikon necítila a dnes někdy sama přehrává jejich příběhy svému synovi. „Občas mě nutí nasadit i Mániččin hlas,“ chlubí se naoko principálka divadla: „A k tomu dětství – nebylo to zase tak, že bychom poslouchali jen Spejbla s Hurvínkem. Měli jsme samozřejmě rádi i jiné pohádky, klasické večerní-

ky. A jak jsme dospívali, dostávali jsme se logicky i k dalším věcem, jako byli Šimek a Grossmann, Cimrmani, a tak dále... Poslouchali jsme obecně to samé, co naše generace.“

Legendární loutky už bere jako členy rodiny; koho má nejraději, z ní ale nedostanete. „Časem jsem si vyzkoušela i loutky vodit, abych měla představu, co to všechno obnáší, a dokonce to dodnes ve zbytkovém čase občas trénuju,“ přiznává Kirschnerová. Ovšem i před lety to bylo jen pro zábavu, loutkařina ji nelákala. „Já nikdy nechtěla hrát, bavilo mě víc psaní. A také jsem se nechtěla dostat do nevděčné pozice srovnávání se slavnými rodiči,“ prozradí.

„Časem jsem si vyzkoušela i loutky vodit, abych měla představu, co to všechno obnáší, a dokonce to dodnes ve zbytkovém čase občas trénuju,“

Pro vysokoškolské studium si vybrala kulturologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy: „Zaujaly mě přednášky docenta Václava Soukupa a naprosto mě chytila probíraná témata – střetávání kultur, ekologie, kam lidstvo jde a kam směřuje... To mi přišlo pro psaní naprosto dokonalé. Navíc to ještě bylo i na pomezí antropologie a mě coby obdivovatelku Jane Goodallové vždy zajímaly teorie o zpochybnění nadřazeného postavení člověka.“

„Tak zkus něco napsat“

Při vlastním psaní se ovšem věnovala převážně povídkám a ve čtyřadvaceti letech jí vyšla i první knížka povídek z rodinného prostředí s lakonickým názvem *Nechci do jiný cimry* (1999). „Byla to taková vyprávění s nadsázkou o rodinných historkách – takové ty příběhy, nad kterými se baví všichni okolo vyjma těch rodinných příslušníků, kterých se bezprostředně dotýkají,“ usmívá se nad svým prvním literárním počinem. Postupně přibývaly knížky další, hlavním hrdinou však už byl především Hurvínek.

Ostatně, první divadelní hru zvládla napsat ještě mnohem dříve: „Když jsem si psala jen tak pro sebe, jednou mi táta spíše v nadsázce řekl, ať zkusím napsat i něco pro divadlo. Tak jsem to zkusila a vznikla moje první hra *Jak si Hurvínek s Máničkou hráli na doktora*. To mi ještě nebylo ani osmnáct.“ Hra měla premiéru v roce 1993 a od té doby je Denisa Kirschnerová podepsána jako autorka či spoluautorka pod řadou dalších her Divadla S+H.

V poslední době však roli autorky poněkud upozadila. „Teď jsem samotné psaní úplně pustila, protože nemám absolutně prostor se tomu věnovat tak, jak bych chtěla. Čemu se plně věnuji, je výběr těch ‚nej‘ představení za celou éru divadla, neboť chceme udělat takový průřez od těch klasických scének

Ne každý také ví, že samotných párů Spejblů a Hurvínků existuje okolo třicítky. Loutky se s ohledem na nitě, jimiž jsou vedeny, totiž nedají v průběhu hry převlékat, tudíž je třeba pro konkrétní situace vyrobit nové.

až po dnešek, a ještě k tomu přidat nějaké nové prvky. Ale i to je víceméně kolektivní práce, společně s uměleckým šéfem a členy vedení divadla,“ líčí.

Během let vznikly již stovky her S+H a divadlo by si mohlo i vystačit jen s jejich reprízováním, je tedy vůbec třeba psát nové? „Určitě ano,“ má okamžitě jasno ředitelka, „jinak člověk zůstane v nějaké škatulce a způsobu psaní, přitom vše okolo nás se tak neuvěřitelně mění. A my chceme nějakým způsobem reflektovat současné dění. Dříve jsme mívali jedno nebo dvě nová představení za rok, rádi bychom se ovšem dostali na tři premiéry ročně a kromě domácí dílny i k pravidelné spolupráci s externími tvůrci.“

Třicet Spejblů a Hurvínků

Snaha být nejen pro děti stále aktuální je jedním z receptů nepřetržitého úspěchu Divadla S+H, Mánička už se dokonce v jedné hře objevila i s mobilním telefonem! Nové hry ovšem znamenají také novou výpravu, a to je samozřejmě finančně náročné. Vždyť jen výroba jedné větší loutky, tradičně z lipového dřeva, vyjde na částku okolo dvaceti tisíc korun – a to bez kostýmu. Divadlo jich má několik stovek, prohlédnout si je můžete v divadelním muzeu.

Ne každý také ví, že samotných párů Spejblů a Hurvínků existuje okolo třicítky. Loutky se

s ohledem na nitě, jimiž jsou vedeny, totiž nedají v průběhu hry převlékat, tudíž je třeba pro konkrétní situace vyrobit nové. „Kupodivu se ale v našem archivu nezachovaly zcela původní loutky od Josefa Skupy. Některé jsou v muzeu v Chebu, některé v Plzni, v Chrudimi... U nás v divadle je nejstarší loutkou Spejbl z padesátých let,“ přiznává Denisa Kirschnerová.

Právě v tomto období československých dějin přebíral interpretaci slavných loutek její tatínek Miloš Kirschner, a do dnešního dne jim řeč vdechlo několik divadelníků. Logicky se proto postupem času mírně měnily hlasy loutek i jejich jazyková vybavenost – vždyť Spejbl s Hurvínkem se něco nacestovali! Navštívili 32 zemí a promluvili ve 23 různých jazycích! Jen Kirschner jich dokázal zvládnout okolo patnácti, jeho nástupce Martin Klásek okolo deseti.

Ovládnout loutku trvá přes rok

Postupem času se nutně museli měnit i vodiči loutek. Jak je to s jejich pohybem – poznají pamětníci či odborníci, kdo zrovna „vodí“? „Máme zkušené vodičské mistry, mezi jinými Míšu Bartáka – vodiče Hurvínka, a Míšu Jandlovou – vodičku Máničky, od kterých se všichni učí, a to poznáte zcela bezpečně, když jsou u vahadla oni. Loutky v jejich rukách prostě ‚ožijí‘ – najednou jako by opravdu cítily a přemýšlely,“ zdůrazňuje Kirschnerová nelehkou práci, poněvadž každou loutku je nutné ovládat oběma rukama a třeba Hurvínek, nejpropracovanější loutka s nezaměnitelnými kroutícíma očima, má nad sebou plných třináct nití.

Zapomeňte, že by existoval nějaký sepsaný návod, jak by se měli Spejbl a Hurvínek vodit, noví vodiči musejí zkrátka vše odkoukat. „Hurvínkův pohyb dovedl k dokonalosti Bója Šulc – třeba jak si sedá na jednu nohu a tak dále, a to se pak dědí dále. Každá loutka má jakousi svou základní vodící abecedu, kterou je zapotřebí znát. A mít na paměti, že Hurvínek je nezbedný a stále v pohybu, zatímco Spejbl už je spíše unavený tatínek, a tomu se musejí pohyby přizpůsobit,“ usmívá se ředitelka. Noví vodiči bývají zpravidla rádi, když zvládnou s loutkou chodit, za rok už mohou zvládnout představení a sebevědomě se mohou cítit za dva tři roky.

Hurvajs už brzy stoletým

Za tři roky, v roce 2026, mimochodem Hurvínek oslaví sto let a divadlo už nyní plánuje řadu propagačních akcí. Chystá se speciální výstava a knížka, vedou se jednání s Prahou 6 o různých aktivitách, samozřejmě přibudou nová představení. A další věci budou vyplouvat na povrch postupně. Prozradit ale můžeme plány pro příští sezonu, kdy Divadlo S+H chystá spolupráci s operou Národního divadla v Brně na rodinném hudebním a interaktivním opusu. A také probíhají jednání s Českou televizí o spuštění oficiálního youtubového kanálu.

Miloš Kirschner zemřel v roce 1996, Helena Štáchová před šesti lety. A volba, kdo nově povede

Mgr. Denisa Kirschnerová je absolventkou kulturologie na Filozofické fakultě UK. Od roku 1996 působila v Divadle Spejbla a Hurvínka (S+H) jako dramaturgyně, od roku 2017 jej řídí. Napsala či společně připravila několik her i knih, s Českou televizí spolupracovala na seriálech *S Hurvínkem za lékařem* nebo *Angličtina s Hurvínkem*.

divadlo, nakonec padla na jejich dceru. „Měla jsem v té době čerstvě narozeného syna a plánovala, že s ním budu doma, ale museli jsme se poměrně rychle rozhodnout. Takže jsem se po nějaké interní domluvě s kolegy a po schválení magistrátem rozhodla do toho jít,“ vzpomíná Kirschnerová. V divadle působí i její mladší bratr Miki, jenž ambice ředitelovat neměl a věnuje se profesím dramaturga, scénaristy a režiséra. „Já si velmi vážím a respektuji, co bratr dělá a jak to vidí. Je pro mě v tomto ohledu autoritou, která spojuje to nejlepší z už zažité klasiky S+H a aktuálními příběhy. Jsem moc ráda, že naše spolupráce funguje,“ říká.

Ostatně kdo ví, možná přímo vedle ní roste nová generace Kirschnerů-divadelníků, šestiletý syn Kryštof. „No je pravda, že má velké komediální sklony. Všude je ho plno, je hodně činorodý, vymýšlí různá alotria. Navíc je blondáček, který neustále kroutí očima – někdy si připadám, jako bych porodila dalšího Hurvínka,“ směje se Denisa Kirschnerová.

Do Jinonic modernějších

Z tak trochu „neukotveného“ prostoru na Praze 5 se rodí důstojné zázemí s pěkně vybavenými učebnami, knihovnou i rozhlasovými a televizními laboratořemi, píše děkan FSV UK.

FOTO Hynek Glos

Jinonický areál představoval pro Fakultu sociálních věd UK dlouhou dobu zvláštní meziprostor. Ačkoliv se tam fakultní Institut mezinárodních studií, Institut politologických studií a Institut sociologických studií přestěhovaly už na začátku milénia, přetrvával mezi námi, kteří jsme v něm pobývali, pocit jakési „neukotvenosti“. Areál, vybudovaný původně pro jiné než univerzitní účely, v sobě zkrátka nenesl příliš akademického ducha.

Rekonstrukcí stávajících budov i vybudováním nové přístavby se stav razantně mění. Jinonice dostávají novou, moderní tvář, tentokrát už šitou na míru potřebám naší fakulty.

Byly zřízeny dvě dodatečné auly a do areálu se přesouvají pracoviště fakultní rozhlasové a televizní laboratoře i fotolaboratoře. V prostoru bývalého vstupu do budovy vznikla nová odpočinková zóna, vedle níž se nachází místnost vyhrazená studentským spolkům. Kompletní přestavbou prošly všechny učebny i kanceláře. Areál je nyní vybaven moderní počítačovou či prezentační technikou. Další funkce budou k dispozici v multifunkční přístavbě. Jejím jádrem jsou dvě patra fakultní knihovny s volným výběrem odborné literatury, doplněné společnými i individuálními studovny. Knihovna ovšem nabídne studentům nejen studijní zázemí, ale též prostor, kde mohou, neúčastní-li se právě výuky,

Adresa:
Fakulta
sociálních věd UK
U Kříže 8
Praha 5
150 00

volně pobývat – a to navíc s krásným výhledem do Radlického údolí a na pražské panorama...

Rekonstrukcí a dostavbou však naše úsilí o zlepšení jinonického areálu nekončí. V další fázi plánujeme přebudování někdejšího univerzitního hotelu na kanceláře pro administrativu, což následně umožní přenést do Jinonic i děkanát FSV UK s jeho vedením. Tím se zase uvolní prostor pro kreativní využití budovy na Smetanově nábřeží, Hollaru. Rozsáhlou a náročnou úpravou jinonického areálu se tedy stavební rozvoj fakulty neuzavírá, ale o to důležitější pro nás tento krok byl. Budete-li mít cestu do Jinonic, rádi vás potkáme!

PhDr. JUDr. Tomáš Karásek, Ph.D.
děkan Fakulty sociálních věd UK

Chasidské příběhy mne proměnily

Chaim Potok, Isaac Bashevis Singer či Elie Wiesel. Tyto literární velikány 20. století cosi spojuje – vycházejí z chasidismu. Židovské hnutí, jež se zrodilo ve východní Evropě 18. století, přisuzuje příběhu mimořádnou moc. Svě o tom ví i Pavel Hošek z Evangelické teologické fakulty UK, autor knihy Chasidské příběhy, jemuž změnily pohled na svět.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Michal Novotný

Na snímku vlevo járcajt v Polsku. Každý rok se chasidé z Izraele, USA i Evropy vydávají na pouť, aby navštívili v zapadlých polských městečkách hroby zázračných rabinů během výročí jejich smrti. Na pár dní ožívá svět židovských štetlů, který zmizel v komínech Osvětimi a Treblinky. Na tomto snímku si chasidé připomínají Davida Bidermana z Lelowa, což byl jeden z žáků ležajského rabína Elimelecha Weissbluma, kterého často zmiňuje Jiří Langer v knize *Devět bran*.

Kdy, kde a za jakých okolností se chasidismus zrodil? Oč šlo?

Chasidismus vznikl na Ukrajině. Vstoupil do dějin jako lidové hnutí duchovní obnovy, které se rozšířilo mezi východoevropskými Židy v první polovině 18. století. Počátky hnutí jsou spojené s legendární postavou zakladatele, který byl znám pod přízviskem Baal Šem Tov – tedy Pán dobrého jména – a proslul jako zázračný rabin.

Situace té doby byla pro východoevropské Židy náročná a tíživá. Byli vystaveni vlnám pronásledování a velké materiální bídě. Najednou se z hloubi karpatských lešů vynořil Baal Šem Tov a všude, kam přišel, hlásal novou duchovní nauku. Jeho učení zachvátilo židovské obce jako požár a od základů změnilo situaci Židů ve východní Evropě.

V čem byla jeho síla, že dokázal tak pozvednout svůj národ?

Abraham Joshua Heschel (*jeden z největších židovských teologů a filozofů 20. století – pozn. red.*) o Baal Šemovi napsal, že omladil židovství o tisíc let. Elie Wiesel, židovský spisovatel s chasidskými kořeny, zase říká, že Baal Šem Tov naučil svoje židovské souvěrce tančit a zpívat. Myslím, že to je docela výstižné označení duchovního náboje a temperamentu, který vyzařoval z Baal Šemova učení a jeho osobnosti.

V jeho době se nábožensky založení Židé oddávali asketické zbožnosti a studiu svatých textů. Baal Šem Tov vyhodnotil tuto situaci jako velmi neuspokojivou. Měl dojem, že cesta, kterou v jeho době nabízeli židovští duchovní horlivci, je skličující a vůbec neřeší základní potřebu Židů ve východní Evropě. Tito Židé totiž zápasili s pokušením beznaděje. A tehdy, v nouzi nejvyšší, se Baal Šem Tov obrátil na obyčejné venkovské Židy s poselstvím věčného přítakání daru života, navzdory bídě a krušným okolnostem a navzdory beznaději. Radost, tanec a zpěv se staly nástrojem boje proti rezignaci a zoufalství. Elie Wiesel, jenž se o mnoho let později potýkal s hroznou tragédií, kterou celý židovský národ procházel v době druhé světové války, nalézal oporu právě v tomto odkazu chasidských předků.

Proměnily hrůzy 20. století chasidismus?

Období první světové války, potom politického chaosu meziválečného období a pak tragédie druhé

světové války poznamenaly chasidské hnutí natolik fatálně, že v zemích svého vzniku v podstatě vymizelo. Co nezničilo válečné násilí, dokonala neúprosná ateizační politika Sovětského svazu. Svatá místa spjatá s počátky hnutí ve východní Evropě jsou pro současné chasidy stále poutními místy. Ti ale přicházejí z USA nebo z Izraele, kam hnutí expandovalo před tím, než na něj v místě jeho vzniku dolehly katastrofy 20. století.

Kolik je dnes chasidů?

Po celém světě je to několik set tisíc chasidů. Tato duchovní tradice je však pozoruhodná také tím, že má dalekosáhlé vyzářování mimo vlastní komunitu. Na světě jsou desítky milionů lidí, z nichž mnozí ani nepatří k židovskému národu, kteří prostřednictvím literatury, hudby a výtvarného umění čerpají z inspiračního pokladu chasidského hnutí.

Vedle tance a zpěvu mají v chasidismu zásadní roli příběh a vyprávění. Proč?

Vyprávění je v židovské kultuře nejdůležitějším nástrojem předávání svaté tradice už od biblických dob. Chasidé na tuto prastarou tradici navázali a dovedli ji do důsledků. Chasidské příběhy jsou vyprávěními o zázračných rabínech. Jejich žáci věřili, že tito rabíni vládnu nadpřirozenými schopnostmi a že z jejich slov a činů září svaté světlo. Geniální myšlenka, která dává chasidské vypravěčské tradici ohromnou sílu, spočívá v tom, že jestliže byl zázračný rabin obklopen svatozáří a z jeho slov a činů zářilo svaté světlo, potom i vyprávění o něm svaté světlo obsahuje. Chasidé věří, že kdykoli jsou příběhy znovu vyprávěny, proudění světla pokračuje, a to má zázračné proměňující účinky na mysl i srdce posluchačů.

Zásadní roli hraje vyprávění i při jednom z nejdůležitějších svátků, jímž je Pesach.

Slavení pesachové hostiny je názorným příkladem, jak v židovské duchovní kultuře dochází k předá-

vání svaté tradice z pokolení na pokolení. Hostina má pevně daný scénář, včetně toho, jaká jídla se podávají. Osou všeho je příběh. Při hostině nejmladší stolovník klade otázky, které se týkají slavení. To je ta známá otázka: „Čím se liší tato noc od všech ostatních nocí, že dnes nejíme kvašené pečivo jako jindy, ale jenom nekvašené macesy?“

Ten, kdo předsedá hostině – dědeček, tatínek nebo rabín, pokud židovská obec slaví Pesach společně – v odpovědi na otázky nejmladšího stolovníka vypráví příběh, který celá pesachová hostina připomíná, tedy vyvedení Izraele z egyptského otroctví v dobách Mojžíšových. Tak se ten maličký tazatel ocitá uprostřed vyprávěných událostí. Dítě se rázem stává současníkem dávných předků, vnořuje se do společně připomínaného příběhu. Nejsou to události zapadané prachem, ale dějí se teď a tady, aktuálně. Nejde jenom o otroctví kdysi dávno v Egyptě, ale o jakékoliv jiné zotročení, o cokoliv, co člověku bere svobodu a důstojnost.

To je i záměrem spisovatelů, kteří vycházejí z chasidismu – vtáhnout tedy čtenáře do příběhu, aby se sami stali jeho součástí?

Přesně tak. V této souvislosti rabíni poukazují na jednu pasáž v *Tóře*, kde se píše, že „Izraelité viděli hlasy“. Viděli něco, co ve skutečnosti slyšeli. Jeden z výkladů tuto větu spojuje s proměňujícím účinkem vyprávění. Člověk, který naslouchá příběhu, totiž svým vnitřním zrakem – představivostí – vidí to, co slyší. Když mi někdo vypráví, jak svatý Moše Lejb ze Sasova vždy v noci kolem svátku Roš hašana záhadně zmizel a že později jeden z jeho žáků zjistil, že chodíval pomáhat chudé vdově na okraj vesnice, tak zatímco poslouchám příběh, představivostí „vidím“ Mošeho, jak kráčí vesnicí směrem k domku chudé vdovy... A to je proměňující, protože i když příběh skončí; dál ho vidím v sobě, pracuje ve mně, třebaže myslím na něco jiného. Člověk se zkrátka může ocitnout uvnitř, stát se nejen pozorovatelem, ale dokonce součástí děje nebo jednou z postav příběhu, jemuž naslouchá. A to ho mění.

Chasidské příběhy. Mezi židovskou mystikou a krásnou literaturou

Pavel Hošek

Centrum pro studium
demokracie a kultury

Praha, Brno 2022

brožovaná, 216 stran

ISBN: 978-80-7325-553-4

doporučená cena: 269 Kč

A to je to, co vás přitahuje ke knihám a příběhům?

Rozhodně. Od dětství jsem byl veden k tomu, že kniha je nejen zdroj informací, ale brána do jiného světa. Když člověk pozorným čtením sleduje hrdiny Tolkienova *Pána prstenů* a prožívá dobrodružství s nimi, něco se v něm mění. Když potom zavře knihu, zhasne lampu, vstane z křesla a rozhlédne se, dívá se na svět kolem sebe trochu jinými očima, proměněným zážitkem ve Středozeemi. Tak o tom přemýšlel Tolkien.

Byl přesvědčen, že to nejdůležitější, k čemu je čtenář příběhu zván, je vstoupit do prostředí příběhového světa. Když se člověk znovu a znovu vrací ke knize, jež ho zásadně oslovila, nedělá to proto, aby se dozvěděl, jak děj dopadne, ale proto, že se chce znovu ocitnout v prostředí, do kterého byl vypravěčem pozván... Takhle působí velká literatura.

Jaká témata se objevují v chasidských příbězích, že jsou stále vyhledávané a inspiroují slavné prozaiky? Isaac Bashevis Singer dokonce získal Nobelovu cenu za literaturu.

Jednou z nejdůležitějších látek chasidských příběhů z prostředí východní Evropy je tamní nádherná příroda, nekonečné karpatské lesy protkané cestami, na nichž chasidé, kteří se často živili jako kupci, trávili denně mnoho času. V rámci chasidské duchovní tradice se rozvinula vystupňovaná vnímavost vůči svaté Přítomnosti prostupující všeliké stvoření, nebo jak říká jeden chasidský spisovatel: „Chasidé objevili skrytou slávu pod povrchem jevů – v šumění stromů, ve zpěvu ptáků, v barvách a tvarech přírody“. Právě toto je pozoruhodným způsobem zachyceno v chasidských příbězích. Natolik, že to pro čtenáře bývá iniciační zkušenost.

Já sám jsem něco podobného prožil na vlastní kůži. Když vyrazím do hornopožárských lesů v Posázaví, nevidím je už dřívějšíma očima, mívám pocit, že jsem někde na Podkarpatské Rusi a stromy kolem jsou prostoupeny jiskřkami svatého světla. Úplně se mi změnil způsob vnímání přírody.

Možná ještě důležitější motiv chasidských příběhů vychází ze základního přesvědčení rabínů, že vztahy mezi lidmi jsou svaté. Chasidé vidí i v zaprášeném pocestném proroka Eliáše, i žebrák na rohu ulice může být jedním z šestatřiceti spravedlivých, díky kterým stojí svět (*Židé věří, že v každé generaci*

Prof. Pavel Hošek, Ph.D., vystudoval Evangelickou teologickou fakultu UK. Jako teolog a religionista se věnuje vztahu teologie a kultury, vztahu teologie a vědy o náboženství, zabývá se též předpoklady a možnostmi mezináboženského dialogu. Dnes je členem týmu výzkumného centra *Teologická antropologie v ekumenické perspektivě*. Loni v nakladatelství Centra pro studium demokracie a kultury vydal monografii *Chasidské příběhy*. Inspiraci duchovními tradicemi a odkazy k nim hledá i v dílech dalších autorů beletrie: Jaroslava Foglara, C. S. Lewise či J. R. R. Tolkiena.

je šestatřicet lidí, které Hospodin poslal na svět, aby ho svými činy „jako sloupy“ podpírali. Ani oni sami však neví, že patří mezi ty vyvolené – pozn. red.). Dívají se na toho nejobyčejnějšího člověka pohledem milosrdenství a úcty k nekonečné hodnotě a důstojnosti každé lidské bytosti. Ano, vztahy mezi lidmi jsou jedním z nejsilnějších a nejkrásnějších motivů chasidských příběhů i jejich literárních adaptací.

O chasidských příbězích jste přednášel třeba i studentům ETF UK. Proměňuje vás i to, když o chasidismu a chasidských příbězích sám vyprávíte?

Příběhy mají tu kouzelnou moc, že k sobě přivolávají vypravěče a posluchače. Ideálním umístěním pro vyprávění příběhů je pospolitost, společenství konkrétních lidí. Chasidské příběhy nepatří do samoty bádání v kabinetu. To, že jsme o nich mohli se studentkami a studenty diskutovat, že se nad nimi mohly rozeznít jejich perspektivy a jejich zkušenosti, bylo pro všechny zúčastněné nečekaným obohacením a radostným překvapením. Vnášeli do společných úvah čerstvou zkušenost setkání s chasidskou tradicí a také svoje studentské otázky – zajímalo

je například, jak je to s postavením žen v tradiční chasidské komunitě anebo proč nosí chasidé ty zvláštní a na první pohled rozeznatelné kaftany.

Měli jsme také vzácnou zkušenost z první ruky, když mezi nás několikrát zavítal chasidský rabín Shumi Berkowitz, jenž se narodil v Izraeli, ale oba jeho rodiče pocházejí z chasidských rodin z Podkarpatské Rusi. Berkowitz je znám tím, že ať ho pozvete na jakékoliv téma, stejně nakonec vypráví chasidské příběhy (*smích*). Studenti upozorňovali, že když začal vyprávět, jakoby se v místnosti rozhostilo světlo. Navíc docela často při svých přednáškách tančil a zpíval a trval na tom, aby se studentky a studenti přidali. Nevím, jak to dělal, ale vždy toho dosáhl. Je úžasným, neobyčejně vtípným a živelným ztělesněním chasidské tradice. A my jsme byli znovu a znovu užaslými svědky toho, jak se živý proud chasidského vypravěčství, o němž jsme předtím četli a diskutovali, vznáší nad našimi hlavami a naplňuje posluchárnu.

Není nic hezčího než křik novorozence

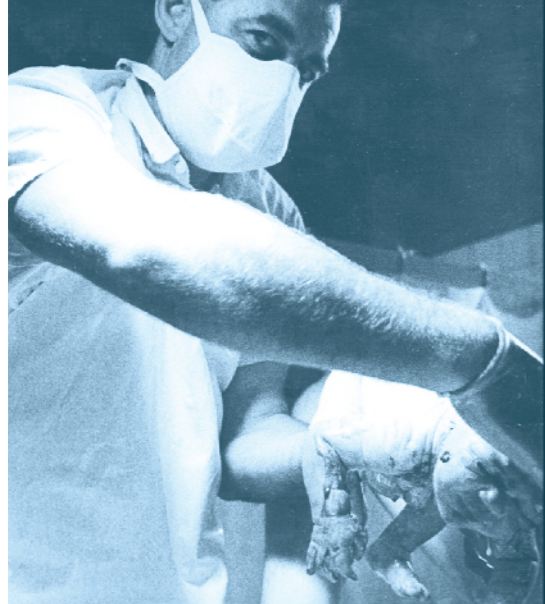
Je legendou českého porodnictví a gynekologie. Připravil stovky přednášek, statí a řadu vědeckých knih, byl průkopníkem moderních metod. A profesor Antonín Doležal je – ve svých 94 letech – nejspíše i nejstarším stále aktivním učitelem Univerzity Karlovy!

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Michal Novotný, Jan Všetečka

Letos v lednu s rektorkou Milenou Králíčkovou pokřtili v Karolinu zatím jeho poslední monografii – *Dějiny klasické anatomie* (2022). Profesor Antonín Doležal v ní na 668 stranách popisuje vývoj anatomických znalostí od starověkého Egypta až po 20. století. O důvod víc, proč k Doležalům zajít „na kus řeči“, že? „Celý jeden den jsem držel československý armádní rekord v běhu na dvacet kilometrů se zátěží. Dal jsem to tehdy za 1:32 hodiny. Ale ten blázen, Emil Zátopek, si rekord urval druhý den pro sebe,“ rozdává Doležal na úvod jednu z bilionu vzpomínek. Máme se nač těšit!

Od mikrobiologie k porodnictví
„Měl jsem štěstí poznat v době války, kdy byly vysoké školy zavřeny, učitele z Přírodovědy. Mým guru byl především mikrobiolog profesor Jan Kořínek. Svým celoživotním darwinistickým a materialistickým postojem mě ovlivnil i český botanik, rektor Univerzity Karlovy, profesor Bohumil Němec. Zvažoval jsem, zda se nestát mikrobiologem,“ vzpomíná Doležal na své plány za časů gymnaziálních. A cože nakonec zvítězila medicína? Prý i kvůli slibu, který si dali dva třináctiletí kamarádi – Antonín s Václavem Jiráskem (pozdějším pedagogem, vědcem a inter-

nistou I. LF UK a VFN, vnukem slavného spisovatele). Už v „prváku“ medicíny byl mladý Doležal demonstrátorem, pomocnou vědeckou silou na fyziologickém ústavu i *volontérem* v patologicko-anatomickém ústavu. A coby medik dokonce vedoucím fyziologické laboratoře v Ústavu pro matku a dítě v Podolí. Zároveň se účastnil porodů na II. gynekologicko-porodnické klinice: „Za zadkem mi jednou stál profesor Josef Lukáš, můj nejmilovanější na fakultě, a povídá: ‚Ty musíš dělat porodnictví, protože se na to hodíš‘ – inu, přesvědčil mě,“ vzpomíná dnes pan profesor.

Z profesorova archivu: první snímek ukazuje takzvanou Stankušovu drenážní polohu novorozence, druhý pak intranatální úchopový reflex.

„Zamazání se oborem“

Lékařskou praxi začínal v roce 1953, v tehdy moderní kladenské porodnici. Díky vazbě nemocnice a ocelárny se tamní špitál pyšnil skvělou výbavou, kupříkladu postelemi z nerez. A právě Kladno bylo místem, kde se prý – jak doslova tvrdí – poprvé a řádně svým celoživotním oborem „zamazal“. „Pod primářem Chmelíkem jsem vedle základů gynekologické operativy získal i zkušenosti porodnické. Za jeden rok jsem stihl tisíc porodů! Rovněž jsem viděl, jak snadno – i při nejlepší péči – může dojít k nenapravitelné chybě...“ vybavuje si své první praktické zkušenosti.

Dnes vnímáme jako samozřejmost, že péče o nenarozené děti a novorozence je výsledkem mezioborové spolupráce. „Vytvořit na klinice výborně pracující kolektiv není jednoduché,“ zamýšlí se lékař, jenž v porodnici na Praze 2 strávil šedesát let, většinou na pozici vedoucího porodnické části kliniky. Právě tam – a v Čechách vůbec poprvé – se svým týmem úspěšně provedl nitrobřišní transfuzi u *Rh* negativního plodu se závažným onemocněním, *hydropssem*. Celoživotní pozornost věnoval i nejrůznějším metodám takzvaně bezbolestného porodu. A když na kliniku nastoupil porodník Antonín Pařízek, podpořil jeho aktivity při zavádění epidurální analgezie.

Porodnictví? Čirá krása

„V biologii neexistuje složitější systém, než je těhotenství a porod. Musíte se neustále přizpůsobovat proměnlivé objektivní realitě. Když se vše povede, na

světě není nic hezčího než křik novorozence,“ říká muž, zastánce lékařsky vedených porodů ve specializovaných zdravotnických zařízeních. Pro ty, kdož dávají přednost různým „alternativním způsobům“, má jediný vzkaz: „Tele se ani lva nezalekne.“ A upřesňuje: „Ústavních porodních bab, které úzce spolupracují s lékaři, si nesmírně vážím. Že je to tak, Jano?,“ s úsměvem vyzývá k podpoře svoji nejdražší polovičku, profesí porodní asistentku. A souhlasně by nejspíše kývla i profesorova babička, Anna Vrátná z Hořic v Podkrkonoší, která byla – světe, nediv se – vyhledávanou porodní bábou.

Celoživotní zkušenosti Antonín Doležal vložil do monografie *Technika porodnických operací* (1998), je též podepsán pod dalšími téměř dvěma stovkami publikací z patofyziologie těhotenství a porodu. Jeho vědecké poznatky se dočkaly zveřejnění v prestižních časopisech. Ale pustil se i do beletrie; v historickém románu *Piere de la Ravel, pařížský porodník* (2003) zachycuje dramatické události chirurgie a porodnictví na pozadí francouzské revoluce. Z jiného ranku jsou pak díla (*Ne)pikantní jazykověda* (1996) a *Zakázaná slova* (2017) o původu vulgarit, *Lékařský slang a úsloví* (1999) či žertovné příběhy *Lékařský dekameron* (2009), historicky pojatý je *Anatomický slovník – Původ a význam anatomické terminologie* (2018). A letos je očekávána kniha *Kuriozity medicíny*. Kromě toho je Doležal spoluautorem dvou patentů a připravil také řadu výstav z dějin porodnictví.

Nejstarší aktivní profesor

Profesor Doležal je renesanční člověk. Desítky let se věnoval hypnóze, působil též na katedře antropologie PřF UK, vedl řadu malých doktorátů zabývajících se antropologií mateřství a na FF UK přednášel i o vztahu biologie a politiky. Až do letoška učil na katedře anatomie a biomechaniky FTVS UK, nyní je ještě činný na katedře patologické fyziologie I. LF UK. „Mám jen drobný úvazek, asi abych mohl být nejstarším aktivním profesorem,“ směje se porodnická legenda.

Svoji celoživotní energii prý čerpá od své ženy: „Ona vše řídí a vyřídí. Proto si bezstarostně žiju ve svém světě, mohu bádat a tvořit,“ přiznává. A manželka Jana, jež k rozhovoru upekla voňavou bábovku, prozradí i malé tajemství – snad i recept na dlouhověkost a tvůrčí elán: Antonín Doležal si každý den rád ucucne vaječného koňaku. Životní síly čerpá i ze své sportovní minulosti: byl aktivní v gymnastice a horolezectví, v Sokole byl starostou. Loni měl i kus „štěstí v neštěstí“, když kromě covidu úspěšně zvládl pád i zlomeninu pěti žeber... Tak hodně štěstí do stovky, pane profesore!

Prof. MUDr. Antonín Doležal, DrSc., pochází z nemedicínské rodiny: maminka byla sochařka a tatínek polyglot, překladatel slovanských jazyků. V roce 1948 dostudoval gymnázium a začal studovat na Fakultě všeobecného lékařství Univerzity Karlovy. Po promoci (1953) byl rok gynekologem a porodníkem na Kladně, během vojenské služby působil i jako praktický lékař v Postoloprtech. Od roku 1958, kdy se stal klinickým asistentem na II. gynekologicko-porodnické klinice Fakulty všeobecného lékařství UK v Praze, byl jeho profesní život na šest desítek let spojen s porodnicí U Apolináře. Má za sebou neuvěřitelnou řádku vědeckých děl a publikací (po řadu let pracoval též ve výboru České lékařské společnosti J. E. Purkyně jako tiskový referent, přičemž tehdy ČLS vydávala přes čtyřicet odborných časopisů. Obdržel řadu vyznamenání: stříbrnou medaili Přírodovědecké fakulty UK i I. lékařské fakulty UK nebo Univerzity Karlovy; rovněž *Medaili profesora Jiřího Trapla* (zakladatele čs. perinatologie) a *Medaili doktora Aleše Hrdličky* za přínos antropologii či *Medaili Rudolfa Petery* (gynekologa). Za medicínskou osvětu a spolupráci obdržel medaili Ministerstva zdravotnictví Čínské lidové republiky. A v roce 2019 převzal z rukou prezidenta ČR vysoké státní vyznamenání – *Medaili za zásluhy I. stupně*.

Karlovarský festival jako galerie filmů

„Diskuze o dobrém filmu nakonec vždy skončí diskuzí o životě,“ tvrdí Karel Och, umělecký ředitel Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech. Absolvent filmové vědy na Filozofické fakultě UK se smíchem líčí, že sám během KVIFF na filmy takřka nechodí. Proč? Nejenže tam na to nemá čas, ale kvůli pracovnímu vypětí by si je nedokázal vychutnat.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos

Pro fanoušky filmu to bývá událost roku: festivalem v Karlových Varech začíná léto! Kdo si však představuje, že práce festivalového dramaturga spočívá v tom, že se předtím celý rok kouká na filmy a objíždí po světě festivaly, aby si pak „vyjel“ do lázeňského města na drinky s filmovými hvězdami a vysedávat po kinech, je na omylu. „Je to kombinace *cinefilie* a pokory spojená se schopností nasadit si klotové rukávy,“ vyznává se ředitel Karel Och.

Co vás nasměrovalo k filmové vědě? Měl jste nějaký svůj „iniciační“ film?

U mě nedošlo k nějakému zásadnímu prozření prostřednictvím filmu. Důležité pro mě bylo spíš setkání s provozovateli kina ve Světlé nad Sázavou, kde jsem vyrůstal. Byl to manželský pár důchodců, který se ještě v polovině osmdesátých let staral o tamní kino. Pomáhal jsem jim vyměňovat prasklé žárovky, trhat lístky a tak. Čas od času jsem se s nimi díval do seznamu Ústřední půjčovny filmů, kde rezervovali snímky pro kino. A zásadní pro mě bylo i setkání s Karlem Časlavským, dnes už bohužel zesnulým filmovým historikem. Velmi mi imponoval, líbilo se mi, jak se mu dařilo popularizovat obor. Jednou jsem se s ním setkal a zeptal se jej, co mám udělat, abych se jím stal. Řekl mi, že neví, protože je samouk, ale poradil mi, že na FF UK existuje filmová věda, kam jsem pak v roce 1992 zamířil i na přijímací zkoušky.

Na poprvé to ale nevyšlo...

Byl jsem milovníkem filmu, ale spíš amatérského ražení. Tehdy jsem ještě neměl na to, abych se na FF UK dostal. Při přijímacím řízení nám pustili jeden z filmů Juraje Herze, na který jsme měli napsat recenzi. Tehdy jsem pochopil, že můj entuziasmus převyšuje nad expertízou, a k ústním zkouškám jsem ani nedorazil. Začal jsem studovat práva, kde jsem byl čtyři roky, i když jsem úplně nevěděl proč (*směje se*). Trávil jsem proto dost času ve filmovém klubu Ponrepo, kde jsem si během čtyř let doplnil to, co bylo pro přijímačky na FF UK klíčové.

Co vás přitáhlo ke karlovarskému festivalu?

V roce 2001 jsem spolu s kolegy z katedry odjel na Erasmus do Paříže. Během pobytu přišla nabídka, abych se zhostil práce koordinátora dopravy filmových kopií pro festival. Ale musel bych se ze studijní stáže vrátit dřív, což jsem nemohl, takže

KINO

Mgr. Karel Och na Filozofické fakultě UK absolvoval filmovou vědu. Studoval též čtyři roky na Právnické fakultě UK. Už během studií začal pracovat pro Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech. V roce 2011 se stal jeho uměleckým ředitelem. Vedle letního festivalu pořádá se svým týmem i podzimní komornější akci v Karlových Varech s názvem *Variace*, jež propojuje film s vážnou hudbou. Během pandemie se podílel rovněž na zrodu streamovací služby KVIFF.tv, která se specializuje na artové filmy. Při pořizování interview finišoval přípravu již 57. ročníku proslaveného festivalu, který se letos koná mezi 30. červnem až 8. červencem.

jsem musel nabídku odmítnout. Později přišla další: tentokrát na tajemníka poroty, již jsem už přijmout mohl. Díky tomu jsem se hned dostal k velmi intenzivním setkáním s řadou velkých jmen světového filmu, jako byli polský režisér Krzysztof Zanussi nebo dnes perzekvovaný iránský tvůrce Džafar Panahí. Byl to takový skok do vody. Asi jsem se rozplaval dobře, poněvadž po skončení festivalu mi Eva Zaoralová nabídla možnost od ledna 2002 zasednout v programovém oddělení KVIFF.

Jakou roli hrála Eva Zaoralová ve vašem dalším rozvoji?

Klíčovou! Musel jsem se toho dost naučit, ale kolektiv byl poměrně sevřený a měl nad sebou autoritu paní doktorky Zaoralové, což byla neocenitelná

škola nejen z obsahového hlediska, ale i v tom, jak se k vám někdo s tak přirozeným respektem chová jako ke členovi týmu, ale zároveň jako k někomu, na něhož nezhlíží. Pomohlo mi, že jsem si prošel všemi pozicemi. Měl jsem na starosti videotéku, vyzkoušel si kancelářskou práci. Postupně k ní přibývalo stále víc možností dívat se na filmy – a vyjadřovat se k nim. Pak jsem se staral o dokumentární filmy, záhy se vytvořil prostor pro klasické filmy i retrospektivy, což mě vždy zajímalo.

Má dnešní student se zájmem o film šanci projít u vás takovou školou, mentoringem?

My se této strategie držíme. Už se nám také stalo, že jsme přijali kolegu, který byl hotový dramaturg, pracoval předtím pro jiné festivaly a způsob, jakým

My jsme tu od toho, abychom na základě zkušeností i vědomostí divákovi pomohli zorientovat se, aby neztrácel čas ničím, co by neměl vidět.

publikoval, byl na vysoké úrovni. I když jsme oceňovali jeho schopnosti, bylo vidět, že není srostlý s týmem a způsoby naší práce. Jsme jako rodina; osobní sdružení lidí, kteří spolu tráví čas nejen v práci, ale i mimo ni, někdy i na dovolených. Odpovídá to charakteru naší práce, jež je pro mnohé jen sezonní a pro některé z nás celoroční. Před festivalem narůstá do takových rozměrů, že jste doslova sedm dní v práci. A bylo by komplikované pracovat s někým, kdo vám není blízký.

Od roku 2011 jste nástupcem Evy Zaoralové. Jaké nové výzvy vám to přineslo?

S novou funkcí přišla velká zodpovědnost. Tady, kde sedíme, byla historicky kancelář paní doktorky Zaoralové. Nechala sem dát stůl i pro mě. Strávili jsme tu osm let od rána do večera diskuzemi o filmech, o politice i osobním životě... Přejichod do vedoucí pozice byl pro mě snazší, neboť jsem s ní některá svá rozhodnutí mohl konzultovat. Ze začátku to sice bylo trochu náročnější, byla velmi silnou osobností, a ač se z pozice umělecké ředitelky sama

rozhodla odejít, pustit opratě pro ni nebylo tak jednoduché. Postupně se to však srovnalo.

Rozdíl práce dramaturga a uměleckého ředitele je v tom, že ředitel se chová podobně jako dramaturg – protože je součástí kolektivu a přispívá do debaty svým názorem –, ale v určité fázi musí rozhodnout a musí umět vysvětlit, proč jeden každý film nakonec v programu je. A pojí se s tím i to nepřijemné, kdy musí umět zdůvodnit, proč tam některý film být nemůže... Když to musíte říkat tvůrcům, kteří se mezitím stali vašimi přáteli, není to úplně příjemné.

O práci své i kolegů dramaturgů mluvíte jako o „kurátorství“. Co tím míníte?

Tenhle termín je dnes v souvislosti s filmovými festivaly docela často zmiňován. Je lákavé stát se filmařem. Relativně laciná digitální technika umožňuje mnohým se k takovému snu přiblížit; v posledních deseti patnácti letech se počet filmů, jež ročně vidíme, přinejmenším zdvojnásobil. Navíc během pandemie přibýlo plno možností, jak se dívat na filmy, především doma. Standardní divák karlovarského festivalu se zájmem o kinematografii nemá čas a prostředky, aby se tím vším prodíral. My jsme tu od toho, abychom na základě zkušeností i vědomostí divákovi pomohli zorientovat se, aby neztrácel čas ničím, co by neměl vidět.

Jak následně vyvažujete míru, abyste zároveň představili film, který je umělecky velmi kvalitní a přitom jste naplnili Velký sál Thermalu, kde je nějakých 1200 míst?

Ano, to je naprosto kardinální otázka. Jsme přesvědčeni, že filmový festival je něco jako „galerie“, kde by měl být prostor pro odvahu tvůrců, autorů, kteří se nebojí experimentovat a hledají nové cesty uměleckého výrazu i za cenu toho, že to nebude pro všechny diváky stejně sdělné. Nechceme ovšem stavět bariéru mezi diváky a filmaře tím, že bychom promítali filmy, s nimiž nelze jednoduše komunikovat... Zároveň chceme nějakým způsobem provokovat. To ale není vždycky zadarmo. Když se vrátím do období přebírání funkce od doktorky Evy Zaoralové, jedna možná z méně nápadných změn, již jsem zavedl, byla, že filmy, které byli dosud diváci zvyklí vidět v sále pro padesát až sto lidí, jsme přesunuli do sálu pro tři až čtyři sta lidí, poněvadž tam podle mě patří. Mám asi trošku *alternativnější vkus*.

Loni jste zavedli soutěž Proxima, zároveň skončila jiná dlouholetá soutěžní sekce Na východ od Západu. Má Proxima nabízet právě spíše alternativnější, náročnější filmy?

Hlavní důvod byl ukončit období teritoriální a politické definice sekce *Na východ od Západu*, jež v devadesátých letech vznikla s myšlenkou podpořit filmy z regionu, který procházel zásadní transformací. Po několikaleté úvaze – a při pohledu na jiné velké festivaly, kde už je četnost výskytu filmů ze střední a východní Evropy či ze zemí někdejšího Sovětského svazu poměrně velká – jsme došli k přesvědčení, že úkol byl splněn. Zároveň jsme vyslyšeli volání tvůrců, abychom je konečně vyňali z „ghetta“ a nechali je soutěžit s filmaři z celého světa. A tak došlo k přepsání definice druhé soutěže, která měla vždy na zřeteli mladé filmaře, tvůrce, kteří se nebojí a chtějí experimentovat víc, než ti zavedení. Zároveň jsme chtěli vytvořit prostor i pro zralejší režiséry a režisérky, kteří se rozhodnou v určitém okamžiku své kariéry učinit krok jinam, radikálně přepřáhnout: třeba na jiný žánr. To vše se promítlo do *Proximy*.

Za roky, po které pracujete pro karlovarský festival, jste se setkal s řadou zásadních tvůrců, scenáristů, režisérů nebo herců. Na která setkání rád vzpomínáte?

Třeba na Jima Jarmusche, jehož jsem osobně víc poznal na festivalu v Reykjavíku. Je to velký sympaťák, který má – stejně jako my – rád film. Bydlet chtěl s námi ostatními v neokázalém hotelu, ne v žádném luxusu, kam ho pořadatelé poslali. Když se setkám s nějakým tvůrcem, ptám se jej obvykle na jeho oblíbené filmy a autory. Zajímá mě taky, kdyby byl v mé pozici, komu by chtěl udělat retrospektivu. Tím okamžitě nastavíte komunikaci, která je plná vášně a vyměňování zážitků. To se mi stalo s Jimem, a bylo to vskutku nezapomenutelné.

A přímo ve Varech?

Z těch karlovarských setkání zmíním to nejčerstvější, a to byl loňský host, Benicio del Toro, jehož jsem měl vždy rád pro jeho charisma a hereckou bravuru. Loni nás všechny překvapil i tím, jakým je znalcem světové kinematografie, včetně československé, což prokázal během prvního večera, kdy jsme se bavili nejen o filmech Miloše Formana či *Ostře sledovaných vlacích*, ale také o filmech *Vyšší princip* nebo *Daleká cesta*, které dobře znal! Přijel k nám se třístránkovým seznamem filmů, které si chtěl z České republiky odvézt na discích *blu-ray*. Stejně tak příjemné bylo setkání i s herečkou Julianne Mooreovou, která byla navzdory svému hvězdnému statutu neuvěřitelně přívětivá a skromná. To jsou zážitky, které potěší.

Stihnete si někdy vy sám, během festivalu, zaběhnout do sálu a v klidu sledovat film?

V podstatě nikdy. Někdy si s kolegy naplánujeme na den, kdy je méně povinností, pozdější večerní projekci filmu, který bychom chtěli vidět spolu s diváky, abychom si společně užili alespoň jedno promítání. Ale to je fakt spíše výjimečné. I kdybychom se chtěli na filmy během festivalu dívat víc a měli jsme na to čas, nejsme schopni se uvolnit natolik, abychom si mohli bezstarostně sednout do kina a užívat si film. Člověk je tam v neustálém vzrušení a napětí, které by i projekci krátkometrážního filmu činily velmi dlouhou...

A co jste třeba chtěl i vidět?

Loni jsem si nenechal ujít *Obrazy starého světa* (1972) Dušana Hanáka, protože to je pro mě jeden z absolutních vrcholů československé kinematografie. Nikdy jsem tento film neviděl na plátně, takže jsem nejdřív uvedl mistra Hanáka ve Velkém sále a pak ohlásil v kanceláři, že nebudu chvíli k dispozici, protože to prostě *musím* vidět... Naštěstí to není čtyřhodinový film (*směje se*). To, co se odehrálo po skončení tohoto padesát let starého dokumentárního filmu, jenž je částečně složen z fotografií a skutečně není v uvozovkách „pro každého“, bylo ohromující. Pan režisér Hanák se pak ten několikaminutový potlesk ve stoje snažil při své skromnosti tlumit. Byl to takový ten festivalový zážitek z kategorie nezapomenutelných.

Pojďte NaFILM!

Portréty uměleckého ředitele KVIFF Karla Ocha pro *Forum* vznikly v Praze v Národním filmovém muzeu (NaFILM). Jediné české muzeum věnované historii filmu založila trojice dnes již absolventů filmové vědy na Filozofické fakultě UK, zasadila se o něj Adéla Mrázová, Terezie Křížkovská a Jakub Jiříšně.

V inovacích musí Česko přidat

„Firemní výzkum to má v Česku stále těžké, chybí zacílená podpora,“ tvrdí Martin Dienstbier, jenž vystudoval Matfyz, doktorát získal v Cambridge, postdokem byl na Oxfordu a po působení ve finančnictví spoluzaložil úspěšnou firmu DIANA Biotechnologies.

TEXT Pavla Hubálková, Martin Rychlík FOTO Vladimír Šigut

Když jste dokončoval studia biofyziky na Matematicko-fyzikální fakultě UK, napadlo vás, že jednou budete ve vedení dynamické biotechnologické firmy?

Vůbec ne, já chtěl být vědcem. Jen jsem asi trochu hledal, v jakém oboru chci působit. Začal jsem studovat fyziku, později jsem se specializoval na biofyziku, ale na konci magistra jsem věděl, že mě to víc táhne k molekulární biologii. Byla to doba, kdy se rozvíjela genetik a genomika, a přišlo mi to nesmírně zajímavé a nové, že zde bude plno věcí k objevování.

Na doktorát v molekulární biologii jste zamířil na Cambridge. Proč tam?

Zahraničí mě lákalo a paradoxně pro mě jakožto absolventa Matfyzu bylo možná jednodušší dostat se právě na molekulár-

Proč zvolili jméno Diana?

Firma DIANA Biotechnologies vznikla v roce 2018 jako vůbec první spin-off projekt Ústavu organické chemie a biochemie Akademie věd ČR. Pojmenovaná je po klíčové technologii DIANA (*DNA-linked Inhibitor Antibody Assay*), již v rámci doktorátu vymyslel Václav Navrátil. Společnost se zaměřuje na vývoj diagnostických metod, léčiv i monoklonálních protilátek pro diagnostiku a terapii. Během covidu rychle vyvinula automatizované a přesné testování, a stala se tak největším českým výrobcem PCR diagnostiky (pokryla až čtyřicet procent trhu).

ní biologii v Cambridge, než by to bylo v českém akademickém prostředí, kde je to mezioborově často dosti neprostupné a očekává se, že pokračujete ve stejném tématu... Hlásil jsem se na víc škol, ale Cambridgeská univerzita si mě získala.

Jako jeden z mála Čechů máte zkušenosti jak z Cambridge, tak jako postdoktorand i z Oxfordu. Je zde stále patrná vzájemná rivalita?

Ano, taková milá kompetice i styl à la Harry Potter, kdy jste opravdu hrdí na svoji univerzitu, jsou tam všudypřítomné. Já asi budu mít vždy blíže ke Cambridge, kde jsem byl jako Ph.D. student, a i když jsem se primárně věnoval výzkumu v laboratoři, měl jsem přístup ke všem vymoženostem a možnostem, co tam studenti mají. V tom jsou obecně anglické univerzitní kampusy unikátní, protože tvoří komunitu a nabízejí i mnoho aktivit mimo studium anebo vědu. V Oxfordu už jsem byl více jako zaměstnanec akademie, takže jsem na univerzitu již nebyl tolik napojený, ale obě instituce jsou špičkové a v mnohém si podobné.

Kdy nastal zlom, že jste se rozhodl, že nebudete pokračovat v akademické kariéře?

Byl jsem vždy relativně multioborový; už v Praze jsem kromě fyziky studoval i ekonomii. Ve Velké Británii jsem poznal skutečně špičkovou vědu, dělal na zajímavých projektech, ale postupně

ve mně začaly hlodat pochyby, zda chci zůstat v zahraničí a zda chci pokračovat ve vědě. Jak stoupáte po vědeckém kariérním žebříčku, musíte se hlouběji započítat do jednoho oboru, ale mě vždy zajímaly širší souvislosti. Tak jsem začal přemýšlet o alternativách, v té době jsem se již věnoval investování na akciových trzích. A nakonec to rozhodla zajímavá pracovní nabídka v poradenství pro Boston Consulting Group (BCG) sídlící v Praze.

Po tříleté zkušenosti v management consultingu jste se však vrátil k biotechnologiím.

Chtěl jsem si rozšířit obzory, poznat aplikovaný svět, a to se mi v BCG splnilo. Měl jsem široký záběr: od farmacie před energetiku až po telekomunikace. Ale jak už to tak bývá, začala mi chybět větší specializace, kde bych mohl více využívat a kombinovat znalosti, jež jsem ve vědě získal. A to se zcela ideálním způsobem potkalo právě ve spoluzaložení firmy DIANA Biotechnologies, kde mohu propojovat znalosti jak z vědy, tak z byznysu.

DIANA je v českém prostředí ojedinelá a průkopnická – je to třeba první spin-off firma Ústavu organické chemie a biochemie (ÚOCHB). Jak vznikala? Co bylo nejtěžší?

Od začátku nám s Vaškem Navrátilem, jenž metodu DIANA vymyslel, bylo jasné, že pro další vývoj potřebujeme silný lidský i finanční kapitál. Spojence jsme našli rychle, a co bylo v českém kontextu unikátní, všichni spoluzakladatelé se rozhodli, že opustí akademickou dráhu a budou naplno pracovat jen pro firmu! A překvapivě nebylo problémem získat ani finance: zaujali jsme investory ze skupiny bpd partners, kteří do projektu vložili přes osmdesát milionů korun. Největší výzvou pak byla samotná realizace. Zakládat biotechnologickou firmu je něco jiného než licencovat nové chemické molekuly či investovat do IT

Mgr. Martin Dienstbier, Ph.D., po studiu biofyziky na MFF UK pokračoval v doktorském studiu molekulární biologie v Cambridge, na postdoka šel do Oxfordu a po tříletém působení v management consultingu (BCG) spoluzaložil firmu DIANA Biotechnologies, jež sídlí ve Vestci.

start-upu. V Česku jsme tak byli firmou, která „prošlapává cestu“.

Vaše plány urychlila covidová pandemie, rychle jste vyrostli. Co se hrálo hlavní roli?

Covid zásadně změnil dynamiku firmy. Původně jsme chtěli rozvíjet naši technologii a zaměřovat se na vývoj léčiv, což bývají projekty s horizontem deseti až patnácti let. Když přišel covid, dokázali jsme rychle zareagovat, neboť DIANA využívá metodu PCR, takže jsme měli vysokou odbornost a navíc i laboratoře s robotickými systémy, jež dokázaly zásadně navýšit kapacitu testování. Velmi rychle jsme tak vyvinuli automatizované testování a stali se během roku z čistě vývojové firmy o deseti lidech největším výrobcem covidové diagnostiky se stovkou zaměstnanců. Díky tomu jsme měli i přehled o vývoji pandemie a dokázali v dvoutýdenním předstihu varovat před nástupem další vlny britské varianty. Naše data přispěla k zavedení potřebných opatření, což mohlo zachránit až deset tisíc životů.

Co teď plánujete?

Byznysový úspěch investujeme do dalšího rozvoje firmy a do vývoje dalších globálně unikátních technologií. Naší dlouhodobou ambicí je stát se takovým českým „Rochem“.

Pomáhá vám v tom české prostředí?

Obdobných firem, jež dělají opravdu inovativní výzkum a vývoj, zejména v našem oboru, je v Česku málo. To se sice může zdát výhodné, že nemusíme tolik soupeřit o zaměstnance, ale v realitě je to nevýhoda, neboť na českém pracovním trhu pak chybí experti, kteří by měli z firemního výzkumu zkušenosti. Důležitá je i role státu, jenž může inovace podporovat. V tom má Česko velké rezervy. Většina podpory se zaměřuje do formy dotací pro aplikovaný výzkum, do nichž teče obrovské množství peněz. Místo na kvalitu se však klade důraz

spíše na kvantitu – a jejich efektivita je diskutabilní. Chybí dostatek dobrých projektů; samotnými granty a dotacemi se kvalitní firemní vývoj nevytvoří. Často tak vznikají projekty „účelově vymyšlené pro granty“, které nemají globální ambice ani šance na úspěch, a skončí spolu s koncem finanční podpory...

Co by pomohlo?

Citelně tu chybí účinné nástroje daňové podpory investic soukromého kapitálu do rizikových projektů a efektivní pobídky pro firmy, jež do výzkumu samy investují. Už dlouho též české startupy volají po možnosti motivace svých zaměstnanců formou zaměstnaneckých akcií.

A jak je na tom česká akademie?

Uprímně? Někdy jsem trochu zklamán schopnostmi uchazečů, kteří prošli českými institucemi. Často zůstávají příliš dlouho v jednom prostředí a chybí jim odborné znalosti i určitý rozhled, *soft-skills* anebo schopnost samostatně vést projekty. To je limituje v mezinárodním kontextu. Moc by nám pomohlo oživit

i akademické prostředí – například zvýšit prostupnost mezi obory, ale i akademickým a byznysovým prostředím. Seniornější vědci u nás až tak často do firemního prostředí nepřecházejí a podobně se do akademie vrací jen málo lidí se zkušenostmi z firem. Důležitá je podpora špičkového základního výzkumu a tlak na zvyšování kvality univerzit, protože právě taková excelence produkuje i inovace.

Mezi zaměstnanci máte řadu absolventů Univerzity Karlovy. Co je k vám láká?

Věřím, že je to tím, že děláme opravdu zajímavý výzkum, který velice rychle vede i k praktickým výsledkům. Chceme se stát mezinárodně známou firmou, která dokáže přilákat a zaplatit i ty nejlepší zahraniční experty, což je pochopitelně těžké. Ale již teď se nám podařilo – mimo jiné ve spolupráci s iniciativou *Czexpats in Science* – zaujmout řadu českých vědců a vědkyň, kteří působili v zahraničí, ale rozhodli se vrátit do Česka a začali pracovat u nás.

Partnersky s Českou televizí

6. 3. Profesorka Milena Králíčková, rektorka Univerzity Karlovy, a generální ředitel České televize Petr Dvořák uzavřeli memorandum, jež deklaruje vůli ke vzájemné spolupráci v oblasti vědy a vzdělávání. Otevírá nové možnosti v propagaci událostí, aktivit a akcí pořádaných UK.

Kronika

5. 4. Velká aula Karolina hostila slavnostní zasedání připomínající již 675. výročí založení Univerzity Karlovy (7. dubna 1348). U této příležitosti byly mnoha osobnostem UK mimo jiné uděleny *Ceny Miloslava Petruska* a *Ceny Bedřicha Hrozného*.

Karlovo učení oslavilo 675 let

19. 4. Profesor Miroslav Bárta z Českého egyptologického ústavu FF UK se dočkal významného mezinárodního uznání. Americká akademie umění a věd (AAAS), jež existuje od roku 1780, jej nově přijala se čtyřicítkou zahraničních členů. Jde o velkou poctu české archeologii.

Bárta přijat za člena AAAS

20. 4. Jana Sokola, filozofa a zakladatele FHS UK, připomněla u příležitosti výročí jeho narození veřejná debata, jíž se účastnil i ředitel Knihovny Václava Havla (a nově poradce nynějšího prezidenta) Michael Žantovský. Akce předznamenala vznik Knihovny Jana Sokola, nové diskuzní platformy.

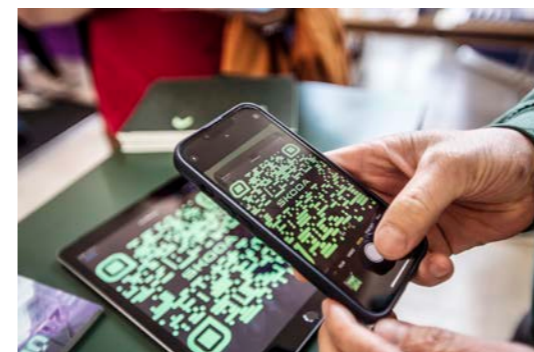
Rektorka UK udílela ceny

20. 4. Vlastenecký sál Karolina se opět stal dějištěm udělování prestižních cen Univerzity Karlovy. Z rukou rektorky Mileny Králíčkové převzalo ocenění – Bolzonovu cenu respektive ceny udělované rektorkou – celkem osmnáct výjimečných osobností napříč Karlovkou.

Dny 53 firem na Matfyzu

26. 4. a 27. 4. „Matfyz je pro nás extrémně důležitý,“ shodovali se účastníci veletrhu Dny firem, který pořádá Matematicko-fyzikální fakulta UK ve vlastní režii už druhým rokem. Zavítalo na něj 53 firem z odvětví příbuzných matematice, fyzice či IT, jež se snažily zaujmout studenty.

Nová Knihovna Jana Sokola

27. 4. Během své návštěvy Prahy zavítal na Karlovku předseda švédského parlamentu Andreas Norlén s manželkou Helenou. Potěšila je výuka švédštiny na FF UK a do debat s rektorkou Milenou Králíčkovou a kolegy se přidali další členové parlamentu i švédský velvyslanec.

Dobré česko-švédské naladění

1. 5. Následující rok bude studentům a studentkám vládnout královna Františka Josefina I. Na Studentském Majálesu v pražském Kampusu Hybernská se totiž ujala své vlády. Právě její volbou vyvrcholily zábavné studentské slavnosti, jež ovládly celý prodloužený víkend.

Studenti všude, Majáles bude!

Rektorský den plný sportu

10. 5. Nevšední možnost poměřit své pohybové dovednosti a poznat se při sportovním zápolení se studenty i pedagogy jiných fakult nabídl Rektorský sportovní den. Slunečné jarní počasí přímo vybízelo k návštěvě sportovišť v Praze, Hradci Králové i v Plzni, čehož lidé hojně využili.

11. 5. „Dobro není chabé proto, že je pomalé. Je pomalé proto, že nelze potírat zlo zlem.“ Tento citát profesorky Růženy Vackové, jež byla perzekvována nacisty i komunisty, nově zdobí pamětní desku na hlavní budově FF UK, s níž byla klasická archeoložka spjata.

Trvalá pocta Růženě Vackové

23. 5. Vysokoškolského profesora, proslulého propagátora vědy a spisovatele Václava Smila ocenila Přírodovědecká fakulta UK, Univerzita Karlova – jeho alma mater – i Česká geografická společnost. V geologické posluchárně byl prostor na zajímavou debatu.

Světznámý Smil na Albertově

Benefice umocněná Harvardem

29. 5. Karolinum rozezněla hudba benefičního koncertu na podporu Nadačního fondu UK, jež podporuje mladé talenty. „To je klíčové nejen pro úspěch UK, ale i celé společnosti,“ uvedla v úvodním projevu Klára Jelínková, viceprezidentka Harvardovy univerzity pro oblast IT (vlevo).

Ostravský „kocour“ s foťákem

Když se objeví, určitě Vladimíra Šiguta zaznamenáte. Jeho věčně veselou náladu doprovází ostravské „fajně“, pozdrav „čauky“, a časem si zvyknete i na oslovení „kotátka“.

TEXT Jiří Novák FOTO Michal Novotný

Pro Vládu Šiguta nikdy nic není problém. Pro Univerzitu Karlovu fotí přes patnáct let a jen těžko narazíte v prostředí UK na někoho, kdo by ho neznal. A už vůbec ne na někoho, kdo by ho neměl rád... Jak se k této práci dostal? S focením začal koketovat v pubertě, pak se mu více věnoval na střední škole a především během vysokoškolských studií na FAMU: „Nejraději vzpomínám na lidi, které jsem mohl díky focení potkat, a místa, kam se mi podařilo dostat – včetně věznic nebo prostředí mezi narkomany. Také jsem si na škole vyzkoušel všechny možné fotografické styly, ale vždycky mě nejvíc bavilo fotit hlavně lidi.“

Proto se vždy snaží aktéry uvolnit a dostat je do pohody. „Snažím se být příjemný a milý, vytvořit

dobrou atmosféru. Lidé bývají často unavení anebo nemají náladu, tak se v nich často snažím najít tu veselou tvář, kterou každý určitě má,“ líčí Šigi. Ani on nemusí být vždy dobře naložený, ale své emoce si vybíjí při sportu – třeba s florbalovou partičkou Plameňáci.

Pro UK zpočátku fotil jen sporadicky, dnes už je plnohodnotným externím spolupracovníkem, jehož fotografie se často vyjímají na obálkách magazínu *Forum*. „Na práci pro univerzitu mě nejvíc baví ta pestrost – jednou fotím někoho významného, pak studenta, který se teprve prosazuje, jindy zase sportovní akci, nebo ilustračky... Neustále hledám zvláštní místa či jiné úhly pohledu. Zajímavé bylo i období covidu, kdy jsem dělal akčnější reportáže jako mediky v první linii, dobrovolníky. Zpracovávat silná lidská témata byl pro mě zase nový impuls.“

Při práci se nafotí až až, takže na dovolenou už si fotovýbavu nebere, ani neběhá s objektivem za syny Vojtou a Matějem. „Když byli malí, udělal jsem si pěkné momentky, ale dnes už si kluky jen tak užívám. Doma fotím čím dál méně, třeba pro manželčino květinářství.“ Klára pochází ze Zlína, on svým akcentem nezapře Ostravu: „Naše děti tak mají úplně atypickou mluvu, ale to nám vůbec nevadí,“ směje se – tak jako vždy – fotograf Vladimír Šigut.

Celý rozhovor na ukforum.cz

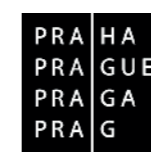
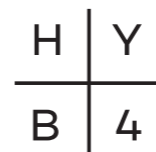
BUĎTE SOUČÁSTÍ NOVÉHO PŘÍSTUPU K POPULARIZACI VĚDY!

V Didaktikonu vám ukážeme, že učení je zábava. Objevujte, experimentujte a vzdělávejte se s námi.

Čeká na vás **deset interaktivních exponátů** včetně umělé inteligence ve světě kolem nás, unikátního pojetí výuky filozofie, matematiky s rodinou Simpsonů, mezinárodně oceněné dějepisné výukové hry, nebo speciální únikové hry!

Všechny informace, nabídku pro žáky, školy, pedagogy i širokou veřejnost najdete na webu: www.didaktikon.cz

Didaktikon
Kampus Hybernská, Budova A, 4.patro
Hybernská 998/4, Praha 1
(+420) 607 610 960
didaktikon@cuni.cz

„Rodiče si vždycky povzdechli: Ježíš, už to tady zase piští,“ směje se při vzpomínce na své dětství Denisa Kirschnerová, absolventka Filozofické fakulty UK a ředitelka Divadla Spejbla a Hurvínka – dnes již s pochopením, že poslouchat své pozměňené hlasy po hraní ještě i doma muselo být pro principály zkrátka „už příliš“. Ona sama ale nikdy přesycenost dvěma loutkovými ikonami necítila a dnes občas přehrává jejich příběhy svému synovi.

Hurvínek patří do rodiny **42**

